D. bruchstücke derselben hs., zu der die 'fragm. theotisca' gehören, Haupt in der Germania 14, 66–68 mit.

Isidori Hispalensis

de nativitate Domini, passione et ressurrectione,

regno atque judicio

epistolae ad Florentinam

sororem

versio francica saeculi octavi

quoad superest.

---

ex codice Parisiensi edidit, annotationibus
et glossario instruxit
ADOLFUS HOLZMANN.

Carolsruhae,
apud C. F. Müller. 1836.

Textum francicum, quem quum anno 1834 Parisiis versarer ex codice descripsi, maximâ quâ fieri potuit fide ad versus singulos et paginas codicis exprimendum curavi neque ut interpunctionem accuratiorem aut quantitatem vocalium adderem — id quod ab antiquitatum nostri sermonis editoribus hodie exigere solent — in edendo monumento tam remotae antiquitatis, quod in uno tantum codice conservatum est, licitum existimavi. Adjeci lectiones Graffii (Neues Jahrbuch der Berlinischen Gesellschaft. I, S. 57.) ubi dubitari potest, uter nostrum melius legerit; duo folia codicis secundi, quae Endlicher Vindobonae reperit, integra infra textum posui.

In Annotationibus quaedam de regulis grammaticae disserui et locos difficiliores explanare studui. Nomine dialecti alamannicae modo eam qua versio Keronis confecta est (streng=althochdeutsch) modo omnes Germaniae superioris dialectos (althochdeutsch, mittelhochdeutsch) indicavi.

In Glossario ne quid omitterem nixus sum. Inconstantias quasdam ex. gr. quod verba partim in forma infinitivi partim primae praesentis enumerantur, excusabis.

Carolsruhae, Mense sextili. 1830.

Prolegomena.

Codex 2326 bibliothecae regiae Parisiensis continet:

1. Isidori Hispalensis ad Florentinam sororem epistolam quae occurrit in editionibus sub nomine: de nativitate Domini, passione et resurrectione, regno atque judicio,

2. ejusdem librum de gentium vocatione ad eandem,

3. breve quoddam glossarium latinum,

4. in quatuor paginis postremis parvum de Trinitate opusculum incipiens: aurum et pecunia non est mecum.

Primo operi, quod mancum est a capite, in viginti duobus foliis prioribus versio theotisca ad latus adscripta est; in multis foliis sequentibus spatium relictum est, cui versio inscribi debebat pigritiā scribae omissa, praeter folii vicesimi quinti paginam alteram ubi loco versionis hoc poema notulis musicis instructum reperitur: „Anianus aurelianorum pontifex clarus stetit in virtutibus. Beatus anianus episcopus aurelianensis civitate electus pastor vero

egregius spiritu sancto repletus ecclesiam sibi creditam strenue gubernavit. Dum quidam artifex per tecta discurreret, dilapso pede ad terram corruit. Mox vir domini vexillo crucis super eum inprimens medelam corporis quam quaerebat obtinuit." Functus est autem Anianus munere episcopi Aurelianensis ab an. Chr. 391—458; vide *Les Vies des Saints*. Paris 1704 sub die 17 Nov.

Textus latinus hujus de nativitate operis non raro ab editione *du Breul* recedit. Jam collationem locorum maxime discrepantium dabimus. Cap. III. paragr. 7. verba codicis *de quo* ad *et te Deus* in editione desunt. Caput quintum editionis totum, cui superscriptum est: Quod cum patre genitus est, in codice deest, cujus caput quintum editionis sextum est. Editionis caput septimum inscriptum: de ineffabili nomine Jesu respondet capitibus codicis sexto et septimo et octavo, quorum tituli in editione textui inserti leguntur. In capite octavo editionis, nono codicis, inter paragraphi secundae verba *suscitandus* et *de quo per Hieremiam* codex multos editionis versus omittit. Paragraphus quinta codicis in editione tertiam et quartam codicis antecedit. Reliqua capita, non theotisce reddita, non contuli.

Scriptura codicis ea est quam Mabillon. *merovingicam* nominat, cujus exempla et ex codicibus et ex documentis vel diplomatibus depromta vide in ejusdem *de re diplomatica* et in amborum fratrum ordinis Benedicti *Nouveau*

Traité. Supersedeo ampla scripturae descriptione vel facsimili faciendo, quum omnia quae exemplis et explicationibus editores Fragmentorum theotiscorum nuper Vindobonae repertorum de suorum foliorum literis docuerunt, de nostri quoque codicis scriptura dicta videri possint. Adde tamen literam Ꝣ = t in voce fyrodhant XIV, a, 14 (cf. Mabill. P. 349 vocem possunt in fascimili ex Gennadio corbeiensi quem circa annum s. 700 exaratum censet) et abbreviaturas ŋ, ꝳ = aṇ, am quas non nisi in codicibus et diplomatibus Merovingicis invenire memini. Quam ob rem mihi quidem initio seculi octavi in Gallia (fortasse Aureliani, si canticum illud in beati Aniani gloriam pro argumento habere non recusas) codex noster videtur exaratus esse; quem quibus rationibus suffultus Lachmannus (vid. Wilh. Wakernagel altdeutsches Lesebuch XIII.) secus ac Grimmius (Gram. I. Edit. I. P. LII.) nono seculo scriptum esse velit, plane nescio, quum nec separatio verborum (nec ea ubique exsequitur, saepiusque singulae syllabae sejunguntur) nec usus interpunctionum (saepe ad syllabas adeo distinguendas adhibitarum) seculum octavo posterius statui jubeat, linguae vero structuram quam versio codicis praebeat, multo vetustiorem esse quam quae in seculi noni monumentis reperiatur, neminem fugiat. Linguae characterem describendum annotationibus et glossario reservo. Hic ne sine ullo argumento vetustissimam esse contendam, satis habeas his duobus:

1. Versio nostra aeque ac Keronis versio interlinearis regulae Benedicti et alia quaedam octavi seculi monumenta, in capite verborum literas compositas hl, hr, hn, huu, a literis simplicibus l, r, n, uu constanter distinguit; quum in omnibus noni seculi operibus francicis vel alamannicis literae compositae hl, hr, hn, huu non occurrant quippe quae spiritu destitutae simplicibus l, r, n, uu aequales sint.

2. Dativus pluralis sicuti in octavi seculi monumentis literā m constanter terminatur, ubi nonum seculum n literam praebet.

Dicas forte priori argumento antiquitatem non satis probari, quum sermo saxonicus usque in nonum seculum eandem distinctionem firme retinuerit; dialectum, non aetatem inde cognosci. Attamen confecta fuit versio Isidori antequam ipsis in superioribus Germaniae partibus distinctio illa cessaret. Nam in fragmentis theotiscis, Vindobonae repertis, quae nostrae versionis particulas continent, quamquam in dialecto quadam superioris Germaniae scripta sunt, connexus h literae cum liquidis et uu literis constanter observatur.

Quaeritur, utrum Isidori de nativitate tractatus primitus in dialecto fragmentorum Vindobonensium theotisce redditus, inde in dialectum codicis Parisiensis transcriptus, an contra versio primum in Gallia confecta, inde in dialectum fragmentorum a scriptore quodam cisrhenano mutata sit. Respondemus: Scriptor Parisiensis ab initio usque ad finem una eademque dialecto

utitur; Vindobonensis autem vel Monseensis inter duas dialectos fluctuans, mox dialectum Parisiensis sequitur, mox dialectum quandam cum Keronis maxime convenientem, ita ut in prioribus foliis dialectus codicis Parisiensis, in ulterioribus Keronis praevaleat. Inde mihi quidem certum est, versionem non solum tractatus de nativitate, sed etiam evangelii Matthaei et caeterorum illorum fragmentorum primitus confectam esse in dialecto Francorum Galliam habitantium; inde scriptorem, ut puto, Alamannum vel Bojoarium, qui exemplar sibi descripsit, in dialecto mox exemplaris describendi auctoritatem mox patrui sermonis consuetudinem sequutum esse.

Reliquum est ut pauca dicam de praestantia versionis. Omnium qui ante Notkerum latine scripta in linguam theotiscam verterint, hunc sicut primum ita praestantissimum fuisse, nuper multis exemplis probavit Maur. Hauptius in annalium literaturae Vindobonensium volumine LXVII. Nostrae provinciae est ut quae ille de fragmentis Vindobonensibus judicaverit, versioni Isidori Parisiensi vindicemus.

A textu latino recedit versio his locis: Fol. XVIII, a, ubi verba: „Judaei dicunt, nondum esse hoc tempus expletum, mentientes nescio quem Regem ex genere Judae in extremis orientis partibus regnum tenere," sic translata sunt: „Dhea Judea auur — quedhant leogando, dhazs noh ni sii dhazs ziidh arfullit. ni uueizs ih einigan chuninc fona iudases edhile noh in uzsson-

ondem endum oostarriihhes uualdendan." Putabat enim interpres, accusativum cum infinitivo regi verbo finito, *nescio*, non participio *mentientes*, quod punctu sejungebat.

Falsam interpunctionem sequitur Fol. III, b, 4: „dabo tibi thesauros absconditos et archana secretorum: ut scias, quod ego Dominus etc. etc. endi dhiu chiborgonun hort dhir ghibu endi ih uuillu dhazs dhu firstandes heilac chiruni. huuanda ih bim druhtin."

VI, b, 6. endi dhu uueist dhazs etc. latine: et scient quia etc. Haec incuria non est scriptoris codicis Parisiensis, sed translatoris ipsius quum eadem in exemplari Vindobonensi occurrat.

XVIII, b, 17. non frustrabitur eum, ni huolida imu, praeteritum pro futuro.

XVIII, b, 20 verba, si david mentiar, quae per aposiopesin dicta sunt, vertit: ni liugu ih davide.

XVI, a, 22. Angelorum malorum *hostibus*. Allum herrum ubilero angilo arflaugidem; pro hostibus vertitur exercitibus.

XIII, b, 22 usque ad praesens tempus, untazs dhiu selbun χρes chumftes ziidh, id est usque ad ipsa (aut eadem) tempora adventus Christi, quae non est versio textus, sed mera subversio atque perversio.

Horum locorum versionis, ab sensu textus latini recedentium etsi non omnes e mala interpretatione fluxerint, primus tamen quem allegavimus et ultimus obstant, quo minus laudi quam Hauptius tribuerit translatori, nunquam

eum false interpretatum esse — quod Isidori tractatum attinet — omnino subscribamus.

Veruntamen nobis quidem parvi momenti est, bene malene translator in operibus latinis interpretandis versatus sit, id solum nostra interest, quemlibet sensum, justum pravumve linguā vernaculā bene reddiderit, necne. Non quaerimus sensumne docte eruerit, sed an theotisce dixerit. Haec est laus, qua veteres nostros translatores interpres Isidori multo praestat. Nam caeteri textum latinum ad verba singula sequuntur, non raro ipsam vocabulorum formationem imitantes et genera adeo numerosque ad usum latinum mutantes, ita ut summā prudentiā et circumspectione tibi opus sit ex illis veram antiqui sermonis grammaticen aut veras verborum formationes et significationes deprehensuro, particularum autem vis et usus, consecutio verborum et structura periodorum, num theotiscae linguae propria et apta fuerit, omnino non comperias. Noster contra interpres antiquissimus nunquam vernaculum sermonem alienis frenis capere conatus est, nusquam incessum proprium linguae germanicae ad exemplar latinae mutavit, nec alienam legem invitae imposuit. Reddit unum vocabulum duobus, duo uno, omittit verbum, addit aliud, imo plura (XVIII, b, 1. heilegu gheistu, III, a, 1. dhea unchilaubendun, XI, b, 13. quis iste vir; huuer ist dhanne dhese man dher dhar scoldii chiboran uuerdan, etc. etc.) unam periodum dividit in duas (XII, b, 21 etc. etc.) constructiones

participiorum conjunctionibus aut relativis solvit, (exstat ablativus absolutus IX, b, 2. XVI, a, 20. adde XXII, a, 19. „So chiuuisso ist dhazs imu arsterbandemu siin fleisc ni chisah. Utique quia moriens caro ejus non vidit.“ quo loco probatur, hanc constructionem nec imitatam nec indoli linguae theotiscae alienam fuisse.) propositionem relativo adjunctam participio reddit (IX, b, 13. Domini qui mittitur χρes dhes chisendidin), praesertim in particulis conjunctivis vertendis licentiā et magna varietate utitur.

Exempla si petis, invenies in qualibet pagina.

Isidori Hispalensis

ad Florentinam sororem epistola.

Fol. I. a.

(adhuc terram non fecerat et flumina) et cardines orbis terrae. Quando praeparabat coelos aderam: quando certa lege gyro uallabat abyssos: quando appendebat fundamenta terrae, cum eo eram cuncta componens. Tali igitur auctoritate ante omnia secula filius a patre genitus esse declaratur: quando a patre per illum cuncta creata esse noscuntur.

§ 2. Illud denuo quaeritur, quomodo idem sit genitus, dum sacrae nativitatis ejus archana nec Apostolus dicit,

---

l. 3. *gar - uui - da.* Inter syllabus *uui* et d*a* nihil desideratur; spatium ob corruptam membranulam vacuum. Inter syllabas *gar* et *uui* litera *a* fortasse restituenda.

l. 6. *ste* forsan *stae.*

l. 9. *so* vix legi potest.

l. 11. *nu.* Schilter et Graff *iu.*

l. 13. *uardh.* Literae *h* vix vestigium deprehendi.

l. 22. legi potest *apostolis*, quod secundus literae *u* tractus cum litera *s* coaluit.

Fol. I. a.

noh umbibringa mit*tin* gardes ęrdha. Dhuo ir himila gar-uui-da dhar uuas ih! dhanne ir mit ęrena euua abgrundiu uuazssar umbi hringida. dhuo ir ęrdha ste dila uuac mit imu uuas ih dhanne al dhiz frum mendi. Mit so mihhiles hęrduomes urc*h*undin ist nu so offenliihho armarit. dhazs χρ̃ist gotes sunu. ęr al lem uueraldim fona fater. uuardh chiboran. Dhanne ist nu chichun dit dhazs fona dhemu almah tigin fater dhurah inan ist al uuordan dhazs chiscaffanes ist: Dhazs suohhant auur nu ith. niuuues. huueo dher selbo sii chi boran. nuso ist in dheru sineru heilegun chiburdi. so daucgal fater chiruni; dhazs ni saget apostolus

Fol. I, b.

nec propheta comperit, nec angelus scivit, nec creatura cognovit. Esaia testante qui dicit: (Es. cap. 53) Generationem ejus quis enarravit? Idcirco si ejus nativitas a propheta non potuit enarrari, quis confitebitur nosse, quomodo potuit a Patre Filius generari? Hinc est illud in libro Job: (Job 28) Sapientiam Dei Patris unde invenies? latet enim ab oculis hominum et a volucribus caeli abscondita est, id est etiam ipsis angelis incognita. Item ibi: Radix sapientiae cui revelata est?

---

l. 17. Saepius locum inspicienti utrum *himiles fleugendem* oculis viderem an videre mihi viderer, nunquam constabat.

l. 9. legitur archennanne, e literā superscriptā.

Fol. I, b.

noh forasago ni bifant. noh an gil gotes ni uuista. noh einic chi scaft ni archennida. Isaias so festinoda dhar ir quhad χρ̄es chiburt huuer sia chirahhoda. Bidhiu nu ibu dher gotes forasa go χρ̄es chiburt ni mahta. ar rahhon. huuer sih dhes biheizs sit sia zi archennenne. huueo dher sunu mahti fona fater chiboran uuerdhan. Umbi dhazs selba quhad auh in io bes boohhum. Spahida dhes gotliihhin fater huuanan findis. dhiu chiholan ist. fo na. manno augom. ioh fona allem himil fleugendem ist siu chiborgan. Siu ist chi uuisso selbem angilum unchundiu. So dhar auh ist chiscriban. Dhiu uurza dhera spaida huuemu siu uuard

antdhechidiu

origo scilicet Filii DEI. Ideoque quod etiam super Angelorum intelligentiam atque scientiam est, quis hominum potest narrare?

§. 3. Scire autem manifestum est solum patrem, quomodo genuerit filium, et filius quomodo genitus sit a patre. Si quidem et gignendi quaeritur ratio eo quod filius non nisi ex duobus nascatur. Habeat inquam sibi hujusmodi generis ortum condicio caduca mortalium: Christus enim ex patre ita emicuit, ut splendor e lumine, ut verbum ab ore, ut sapientia ex corde.

Fol. II, a.

Dhiu chiuuisso ist bighin gotes sunes. Bidhiu huuanda dhazs ziuuaare ist ubarhep fendi angilo firstandan. ioh iro chiuuizs! huuer manno mac izs dhanne chirahhon. Zi uuiss sanne ist nu uns chiuuisso dhazs fater einemu ist dhurah chunt. huueo ir sunu chibar. endi sunin huueo ir chiboran uuard fona fater. Só sama auh nu dhesses chiboranin sunes suohhant redha bi dhiu huuanda sunu nist nibu fona zuuem chiboran uuerdhe.

Endi hebit zi dhemu selbin sidiu chiburdi bighin. dhiu zifa rande chiscaft. dhero dodh liihhono. χ͂ρs auur sus quham fona fater ziuuaare. so selp. so dhiu berahtnissi fona sunnun so uuort fona munde so uuiisduom fona herzin.

Fol. II, b.

Cap. III. Quia Christus Deus et Dominus est.

§. 1. Post declaratum Christi divinae nativitatis mysterium deinde, quia idem Deus et Dominus est, exemplis Sacrarum Scripturarum adhibitis demonstremus.

§. 2. Si Christus DEus non est, cui dicitur in Psalmis: (Psal. 45, 7.) Sedes tua DEus in seculum seculi, virga aequitatis, virga regni tui: Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, propterea unxit te DEus DEus tuus oleo justitiae prae consortibus tuis.

Fol. II, b.

HEAR QUHIDIT UmBi DHAZS
χρ̃s GOT ENDi DRUHTIN ISt
Aefter dhiu dhazs almah
tiga gotes chiruni. dhera
gotliihhun χρ̃es chibur
di chimarit uuard. hear
saar after. nu mit gare
uuem bilidum. dhes heilegin
chiscribes eu izs archun
demes. dhazs ir selbo χρ̃ist
ist chiuuisso got ioh druhtin
Ibu χρ̃s auur got ni uuari dhemu in
psalmom chiquhedan uuard
Dhiin sedhal got ist fona euuin
in euuin. rehtnissa garda
ist garde dhines riihhes
Dhu minnodos reht endi
hazssedos unreht. bidhiu
auur chisalboda dhih got
dhiin got mit freuuuidhu
olee fora dhinem chi
lothzssom.

Fol. III, a.

Quis est igitur iste Deus unctus a Deo? Respondeant nobis. Ecce Deus unctus a Deo dicitur, et utique Christus ipsa unctione monstratur, cum Deus unctus insinuatur. Dum enim audis Deum unctum, intellige Christum. Christus enim a chrismate, id est ab unctione vocatur.

13. Hunc Christum sub persona Cyri per Isaiam Pater Deum et Dominum ita esse testatur, dicens: (Esai. 45) Haec dicit Dominus Christo meo cyro, cujus adprehendi dextram ut subjiciam ante faciem ejus gentes et dorsa Regum vertam, et aperiam ante eum januas et portae non claudentur. Ego ante te ibo et gloriosos terrae humiliabo.

---

lin. 20. Scriptum est *antluhhu*, *v* literā priori *u* superpositā.

lin. 12 et seqq. Frag. Mons. *Umbi desan* chri*st* *chund*ita al*mahtic fater* durh *isaian*, *doh* aer in cyres nemi*n quati*, daz er ist got ioh truhtin. *Diz qua*d truhtin minemo christe *cyre*, des zesuun ih kafenc, *daz ih fo*ra sinemo antlutte h*neige* imo deotun enti ih uuen*du* imo chuningo hrucka *enti ih a*ntluhhu turi fora imo *enti tor* ni uuerdant biloh*han*. Ih faru dir fora enti *gaduui*ngu dir

Fol. III, a.

huuer ist dhanne dhese chisalbodo got fona gote. antuurdeen nu uns dhea unchilaubendun. See hear nu ist fona gode chiquhedan got, chi salbot. Endi chiuuisso ist χρ̄s in dheru selbun salbidhu chimeinit. dhar. chi quhedan uuard got chisalbot. Dhar dhu chihoris umbi dhen chisalbodon got meinan. ziuuare firnim dhanne dhazs dhar ist χρ̄ist chizeihnit. so auh fona dhes chrismen salbe ist chiuuisso χρ̄ist chinemnit; Umbi dhesan selbun χρ̄ist chundida almahtic fater dhurah isaian dhoh ir in cyres nemin quhadi dhazs ir ist got ioh druhtin. Dhiz quhad druhtin minemu χρ̄e cyre dhes zesuun ih chifenc. dhazs ih fora sinemu anthlutte hneige imu dheodun. endi ih uuendu imu chuningo hrucca endi ih antluuhhu duri fora imu. endi dor ni uuerdant bilohhan. Ih faru dhir fora. endi chidhuuingu dhir

Fol. III, b.

portas aereas conteram et vectes ferreos confringam et dabo tibi thesauros absconditos et archana secretorum: ut scias quod ego Dominus, qui voco nomen tuum Deus Israhel. In persona enim Cyri Christus est prophetatus, ubi ei subjugatae sunt gentes in fide et regna. Praeterea quia nullus in regno Israhel Cyrus est dictus. Quod si de Cyro Persarum Rege quis haec crediderit prophetatum, absurdum et profanum esse cognoscat, ut homo impius et idolatriae deditus

---

Fragm. Mons. erdrihhes *hruo*mege, Aerino portun ih *forchn*ussu, isnine grintila *forbr*ihhu enti diu gaborganun *hort dir* kibu, Enti ih uuill*u*, *daz* du forstantes heilac *garuni*, huuanta ih bim tru*htin* der dih nemniu israhelo got. *In demo* nemin cyres ist christ *gauu*isso kaforabotot, fora *demo* sintun deotun joh rih*ki* *ga*hneigitiu in galaubin. *In andr*a uuis ni uuard eo einic *in is*rahelo rihhe Cyrus *ginem*nit. Ibu danne einic *gala*ubit, daz fona cyre *perser*o chuninge sii kafor*ab*otot, bichnae sih der, *daz iz* uuidarzuomi anti *heid*anlih ist eomanne za ga*laub*enne, daz der aerlo*so man* anti der heidano ab*gotim*

Fol. III, b.

aerdhriihhes hruomege. erino portun ih furchnussu iisnine grindila firbrihhu. endi dhiu chi borgonun hort dhir ghibu endi ih uuillu dhazs dhu firstandes heilac chiruni. huuanda ih bim druhtin dher dhih nemniu isra elo got. In dhemu nemin cyres ist χρ̄ist chiuuisso chiforabo dot. fora dhemu sindun dheo dun ioh riihhi. chihneigidiu in ghilaubin. In andra uuiīs ni uuardh eo einic in Israhelo riihhe cyrus chinemnit. Ibu dhanne einic chilaubit dhazs dhiz fona cyre per sero chuninge sii chifora bodot. bichnaa sih dher dhazs izs uuidharzuomi. endi heidhan liih ist eomanne zi chilaubanne dhazs dher aerloso man endi dher heidheno abgudim

Fol. IV, a.

Christus et Deus et Dominus nuncupetur. Unde et in translatione LXX non habetur: Christo meo Cyro. Sed habetur: Haec dicit Dominus Christo meo Domino. Quod in persona specialiter Christi Domini nostri accipitur.

I. 4. Si Christus Deus non est, dicant nobis, quem sit affatus Deus in genesi, cum diceret: (Gen. 1) Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Sic enim subjungitur: Et creavit Deus hominem ad imaginem et similitudinem Dei creavit illum. Quaerant ergo quis Deus creavit, aut ad cujus Dei imaginem condidit hominem

---

lin. 5 *ohs. iescribun* legitur. Facile in *oh. sie scribun* corrigitur.

Fragm. Mons. keltanteo christ got *enti* truhtin uurti ginemnit. *Umbi diz* nist auh so gascrib*an in* dero sibunzo tradungum: *Minemo* christe cyre, oh sie scr*ibun*: Dîz quad truhtin, min*emo* chri*st*e truhtine. Endi ioh *daz ist* nu unzuiflo leohtsamo *za forstantanne*, daz diz ist *ga*quetan in unseres truhtines nemin. *Ibu chri*st got nist, sagen nu *dea* ungalaubun uns, za huuemo *got uua*ri sprehhanti in gen*esi*, *da*r er quad: Tuomes man *uns ana*galihhan enti in unser*u* kalihnissiu. So dar auh *after* ist kaquetan: Enti got *gis*cuof man anagalihhan *anti* galihhan (sic

Fol. IV, a.

gheldendo χρ̃ist got endi druh
tin uurdi chinemnit; Umbi dhiz
nist auh so chiscriban in dhero
siibhunzo tradungum. Minemu
χρ̃e oyre, ohs, iescribun. Dhiz quhad
druhtin minemu χρ̃e druhtine
Endi ioh dhazs ist nu unzuui
flo so leoht samo zi firstan
danne dhazs dhiz ist chiquhedan
in unseres druhtines nemin.
Ibu χρ̃ist got nist. sagheen nu
dhea unchilaubun uns, zi huuemu
got uuari sprehhendi in genesi
dhar ir quhad. Duoemes mannan
uns anachiliihhan, endi in unse
ru chiliihnissu. So dhar auh after
ist chiquhedan. Endi got chiscuof
mannan anachiliihhan. endi
chiliihhan gote chifrumida dhen
Suohhen dhea nu auur huuelih got
chiscuofi: odho in huuelihhes got
nissu, anachiliihhan mannan

---

sine dubio restituendum fuit; Hoffm. *ana*galihhan) gote kafr*umita* den. Suohhen dea nu auuar *huuel*ih got giscuofi odo in *huuel*ihhes gotnissiu anakalihan *man*

Fol. IV, b.

quem creavit. Quod si respondeant ad Angelorum. Num Angelus aequalem cum Deo habet imaginem, dum multum distet imago creaturae ab eo qui creavit? aut numquid Angelus cum Deo potuit facere hominem? quod ita existimare magnae dementiae est. Cui ergo dicitur, aut ad cujus imaginem conditus homo creditur, nisi ad ejus cujus una imago cum Deo est et unicum nomen divinitatis est.

§. 5. Item si Christus Dominus non est, quis Dominus pluit ignem in Sodomis a Domino? Sic enim ait in genesi: (Gen. 19.)

Fragm. Mons. kafrumiti, dén er kiscu*o*f. Ibu siae antuurtent enti *qued*ant in angilo: Inuui engil *nist* anaebangalih gote?

Fol. IV, b.

chifrumidi dhen ir chiscuof ibu sie antuurdant endi quhe dant. in angilo. Inu ni angil nist anaebanchiliih gote. Dhanne so dhrato mihhil undarscheit ist. undar dhera chiscafti chi liihnissu. endi dhes izs al chi scuof. Odho mahti angil sosama so got mannan chi frumman. Dhazs so zi chi laubanne. mihhil uuootnis sa ist. huuemu ist dhiz nu zi quhedanne. odho zi huues chiliihnissu. uuardh man chi scaffan nibu zi dhes dher anaebanliih ist gote endi chinamno ist mit

godu; Endi auh ibu χρ̄s druh tin nist: huuelih druhtin regonoda fyur in sodoma fona druhtine. So chiuuisso chiscriban ist in genesi;

Fol. V, a.

Et pluit Dominus super Sodomam et Gomurram sulphur et ignem a Domino. In qua sententia nemo dubitat secundam esse personam. Nam quis est ille Dominus, nisi procul dubio filius a patre, qui semper ab eodem patre missus descendere solitus est et ascendere? quo testimonio et deitas et distinctio personarum patris filiique luce clarius demonstratur.

§. 6. Item, si Christus Dominus non est de quo dicit David in psalmo: (Psal. 109.) Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis: Qui dum idem Christus secundum carnem

---

lin. 11. *fona himile nidhar* verba ob pallorem lectu difficillima. Pro *himile* ductuum reliquiae potius *himila* legi jubent.

lin. 14. *urdarscheit* legitur, sphalma pro undarscheit.

Fol. V. a

Endi regenoda druhtin fona
druhtine ubar sodomam
endi gomorram suuebal endi
fyur. In dhesemu quhide
ni bluchisoe eoman ni dhiz sii
chiuuisso dher ander heit go
des selbo druhtin χϱist. Endi
huuer ist dhanne dher druhtin, nibu
iist zi ernusti sunu fona fater. Dher
simbles fona dhemu fater chisendit
chiuuon ist fona himile nidhar
quheman. endi uphstigan. Mit
dheseru urchundin dhea einun
gotnissa. endi urdarscheit
dhero zuueiio heido fater. endi
sunes. hluttror leohte ist ar
augit. Inu ibu χϱ̄s druhtin nist
umbi dhen david. in psalmom
quhad. Qhuad druhtin druh
tine minemu. sitzi azs zes
uun halp miin. Dhoh χϱ̄s in
dhes fleisches liihhamin

Fol. V, b.

sit filius David, in spiritu tamen Dominus ejus et Deus est. Si Christus Dominus non est, de quo ait David in libro Regum: (2 Reg. 23, 1.) Dixit vir, cui constitutum est de Christo Dei Jacob egregius psalmista Israhel, Spiritus Domini locutus est per me, et sermo ejus per linguam meam. Item si Christus Dominus non est, quis est ille Dominus Exercituum, qui a Domino exercituum mittitur? Ipso dicente in Zacharia: (Zach. 2, 8.) Haec dicit Dominus Deus exercituum, post gloriam misit me ad gentes, quae exspoliaverunt vos: tangit pupillam oculi ejus. Quia ecce

Fol. V, b.

sii dauides sunu. Oh ir ist chiuuis so in dhemu heilegin gheiste got ioh druhtin. Nibu χρ̄ist druh tin sii. umbi huuenan quhad david in chuningo boohhum. Sus quhad dher gomo dhemu izs firgheban uuard adhalsangheri israhe lo umbi χρ̄an iacobes got Druh tines gheist ist sprehhendi. dhu rah *mih*. Endi siin uuor*t* dhurah *mina* zungun. IBu nu χρ̄ist druhtin nist. huuer ist dher uuerodheoda druhtin. dher fo na uuerodheoda druhtine uuard chisendit. So ir selbo quhad dhurah zachariam. Sus quhad druhtin uuerodhe oda got. sendida mih after guotliihhin zi dheodom. dhem euuuih biraubodon. Dher eu uuih hrinit. hrinit sines au gin sehun. See bidhiu ih

Fol. VI, a.

levabo manum meam super eos, et erunt praeda his qui serviebant sibi, et cognoscetis, quia Dominus exercituum misit me. Age nunc cujus sit haec vox, nisi salvatoris, qui omnipotens Deus a patre omnipotente missum se esse testatur? Missus est autem ad gentes post gloriam deitatis, quam habuit apud patrem: quando exinanivit se ipsum et formam servi accipiens, effectus est obediens usque ad mortem. Quique et in sequentibus loquitur, dicens: (Zach. 2, 11) Lauda et laetare, filia Sion, quia ecce ego venio et

---

lin. 3. Schilter *dheonodom* cujus *m* literae crus dextrum ex interpunctionis signo depromtum est. Graff legit *dheonodom endi ier*

lin. 9. Schilter *uuesam*, quod mihi quoque scriptum esse videbatur; sed formam inauditam non ausus recipere, tertium crus in punctum mutavi. Graff *uuesan*.

lin. 13. *gootnissa*. o litera secunda priori superscripta est.

Fragm. Mons. — upar sie enti *sie* *uu*erdant za scahh*e* dem im *aer* deonotun, enti scu*l*ut bichennen, daz uueradeota truhtin mih sentita. Uuela *nu* auh huues mac di*siu* stimna uuesan, nibu des neren*tin* truhtines, aer *al*mahtic got sih chundita uuesan *ka*santan fona de*mo* almahtigin *fa*ter. So gasentit uuar*t* kauuisso za deotom after *d*eru sineru guotnissu *guot*lichhin, dea aer s*a*mant hapta

Fol. VI, a.

hepfu. mina hant ubar sie. endi sie uuerdant zi scaalche. dhem im aer dheonodon, endi er sculut bichennen dhazs uuerodheoda druhtin mih sendida. UUala nu auh huues mac dhesiu stimna uuesan! nibu dhes nerrendin, druhtines. Ir almahtic got. sih chundida uuesan, chisendi dan. fona dhemu almahtigin fater. So chisendit uuard chiuuis so zi dheodum, after dheru sinero gootnissa guotlihhin. dhea ir samant hapta mit fater. Dhuo ir sih selban aridalida endi scalches farauua. infenc. uuordan uuardh chihoric untazs zi dode; Dher selbo auh hear after folghendo quhad. Lobo endi freuuui dhih siones dohter. bidhiu huuanda see ih quhimu. Endi

---

mit fater, Do er sih selban *aritalita enti scalhes* farauua *infeno*, uuortan uuard *kahoric* untaz za *tode*. *Der* selbo auh hear after folgento quad: Lobo enti frauuui dih siones tohter, bidiu huuanta *see* ih quimu enti

Fol. VI, b.

habitabo in medio tui, dicit Dominus. Et applicabuntur gentes multae ad Dominum in die illa, et erunt mihi in populum, et habitabo in medio tui, et scient, quia Dominus exercituum misit me ad te. Quis est igitur iste Dominus, a Domino evercituum missus, nisi idem Dominus Jesus Christus?

§. 7. Superest de Spiritu sancto, de cujus deitatę sic ait Job, et quia spiritus Dei est: (Job 33) Spiritus Domini fecit me et spiraculum omnipotentis vivificavit me. Ecce et me sicut et te fecit Deus. De quo enim dixerat: spiritus dominus fecit me, dum rursus adjecit,

---

Fragm. Mons. in dir mitteru arto*n*, quad truhtin. E*n*ti in demo tage uuerdant manago deotun kasamnoto za truhtine, enti uuerdant mine liuti, *e*nti ih arton in dir mitteru, Enti du uueista daz uueradeota truhtin sentit*a* mih za dir. *h*uuelist auuar nu de*se truhtin fona uuera*deota truhtine kasentit, nibu auuar d*er selbo druhtin ner*genteo christ? *U*bar ist auh her bifora fona demo heilagin geiste, fona des gotnissu ioh d*a*z er gotes geist ist sos quad Job: truhtines keist kateta mih enti atum des almahtigin kaquihta mih. See enti mih teta go*t so* selboso dih. Umbi *d*enselbun den er aer kauuisso quad: truhtines keist kauuorhta mih. Daz heftita auar za gote, dar er after diu quad:

Fol. VI, b.

in dhir mitteru ardon quhad
druhtin. endi in dhemu daghe. uuer
dhant manego dheodun. chisam
noda zi druhtine. Endi uuerdhant
mine liudi. Endi ih ardon in dhir
mitteru. Endi dhu uueist dazs uue
rodheoda druhtin sendida mih
zi dhir; huuelih ist auur nu dhe
se druhtin fona uuerodheoda druh
tine chisendit. nibu auur dher
selbo druhtin nerrendeo χρ̄ist;
Uuar dhazs ist auh hear bifora
fona dhemu heilegin gheiste fona
dhes gotnissu ioh dhazs ir gotes
gheist ist sus quhad iob. Druhti
nes gheist chideda mih. endi adum
dhes almahtighin. chiquihhida mih
See endi mih deda got. so selp so dhih.
Umbi dhenselbun dhen ir aer chi
uuisso quhad. druhtines gheist chi
uuorahta mih. Dhazs heftida
auur zi gote. dhar ir after dhiu
quhad.

Fol. VII, a.

ecce et me sicut et te fecit Deus: Ut eundem spiritum ostenderet esse Deum.

Cap. IV. De Trinitatis significantia.

§. 1. Pateat veteris testamenti apicibus, patrem et filium et spiritum sanctum esse Deum. Sed hinc isti filium et spiritum sanctum non putant esse Deum, eo quod in monte Sina vocem Domini intonantis audierint: (Deut. 6, 4.) Audi Israhel Dominus Deus tuus, Deus unus est. Ignorantes in Trinitate unum esse Deum patrem et filium et spiritum sanctum, nec tres Deos sed in tribus personis unum nomen individuae Majestatis.

Fragm. Mons: See enti mih teta got sò selb so dih, Daz er *k*achuntati daz der *s*elbo keist ist got. *He*R quidit umbi dea Bau*hnunga dero drio h*eido GoteS. Araugit ist in des altin *uuizzodes buohhum*, daz fater enti sun enti heilac kei*st* got sii. oh der (*?*) sintun ungalaubun iudeo liuti daz *sunu enti* heilac kei*st* got sii.

Fol. VII, a.

endi mih chideda got so selp so dhih. Dhazs ir chichundida dhazs dher selbo gheist ist got. HEAR quhidit umbi dhea Bauhnunga. Dhero dhrio Heideo gotes Araugit ist in dhes aldin uuizssodes boohhum. dhazs fater endi sunu endi heilac gheist got sii. Oh dhes sindun unchilau bun iudeo liudi. dhazs sunu endi heilac gheist got sii. bi dhiu huuanda sie chihordon gotes stimna hluda in sina berge quhedhenda. Chihori dhu is rahel druhtin got dhin ist eino got. Unbiuuizsende sindun huueo in dheru dhrinissu. sii ein got. fater. endi sunu. endi heilac gheist. Nalles sie dhrie goda. oh ist in dhesem. dhrim heidem. ein namo dhes unchideilidin meghines

Fol. VII, b.

Quaeramus ergo in scripturis veteris testamenti eandem Trinitatem. In libro quippe primo Regum ita scriptum est: (2 Reg. 23, 1) Dixit David filius Isai dixit vir cui constitutum est de Christo Dei Jacob, egregius Psalta Israhel. Spiritus Domini locutus est per me, et sermo ejus per linguam meam. Quis autem esset adjecit: Deus Israhel mihi locutus est, fortis Israhel dominator hominum justus. Dicendo enim Christum Dei Jacob et filium et patrem ostendit. Item dicendo, Spiritus Domini locutus est per me, sanctum spiritum evidenter aperuit.

Fol. VII, b.

Suohhemes nu auur in dhemu al din heileghin chiscribe. dhesa sel bun dhrinissa. In dhemu eristin dei le chuningo boohho! sus ist chiuuisso chiscriban. Quhad david isais sunu quhad gomman dhemu iza chibodan uuard umbi χρ̃an iacobes gotes dher erchno sangheri israhelo. Go tes gheist ist sprehhendi dhurah mih endi siin uuort ferit dhurah mina zungun. Endi saar dhar after offono araughida huuer dher gheist sii. dhuo ir quhad. Israhelo got uuas mir zuo sprehhendi. Dher rehtuuisigo man no uualdendeo strango israhelo. Dhar ir quhad χρ̃ist iacobes gotes chiuuisso meinida ir. dhar sunu en di fater. Dhar ir auh quhad. Gotes gheist ist. sprehhendi dhurah mih. dhar meinida leohtsamo zi ar chennenne dhen heilegan gheist. Auur auh umbi dhazs selba

Fol. VIII, a.

§. 3. Idem quoque in psalmis: (Psal. 32.) verbo inquit Domini coeli firmati sunt et spiritu oris ejus omnis virtus eorum. In persona enim Domini patrem accipimus, in verbo filium credimus, in spiritu oris ejus Spiritum sanctum intelligimus. Quo testimonio et trinitatis numerus et communio cooperationis ostenditur. Sic in consequentibus idem propheta ait: (Psal. 147.) mittit verbum suum et liquefaciet ea, flabit spiritus ejus et fluent aquae. Ecce tria, pater qui mittit, et verbum quod mittitur et spiritus ejus qui flat.

§. 4. Nam et cum dicitur in genesi

---

lin. 3. *chifestinode*, literam ultimam utrum *et*, an *a*, an *e* legam dubito.

lin. 11. Rostg. *dhera* pro *dhesu*. Graff *dheru*.

Fol. VIII, a.

quhad david in psalmom. Druhti nes uuordu sindun himila chifes tinode. Endi sines mundes gheistu standit al iro meghin. In dhemu druhtines nemin arohennemes chiuuisso fater. in dhemu uuorde chilaubemes sunu. In sines mun des gheiste. instandemes chi uuisso heilegan gheist. In dhe seru urchundin ist ziuuare. araughit dhesu dhrinissa zala. endi chimeinidh iro ein uuerches; So hear after dher selbo forasago quhad. Ir sendit siin uuort. endi chiuue ihhit dhea! adhmuot siin gheist endi rinnant uuazssar; See hear meinit nu dhri! fater ist dher sendida. endi uuort ist dhazs chisendida. endi siin ghe ist ist dher adhmot, endi auh in genesi quidhit.

Fol. VIII, b.

In principio fecit Deus coelum et terram et spiritus Domini ferebatur super aquas. Ibi in Dei vocabulo pater intelligitur. In principio filius agnoscitur, qui dicit: (Psal. 40, 8.) In capite libri scriptum est de me, ut faciam voluntatem tuam. Qui dixit Deus et qui fecit Deus. In eo vero qui super ferebatur aquis Spiritus sanctus significatur. Nam et cum ibi dicit Deus: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram, per pluralitatem personarum patens significatio Trinitatis est. Ubi tamen ut

---

lin. 1. lit. *t* verbi *chiteda* scriptor videtur in *d* corrigere voluisse.

lin. 5. *nemine* sic legitur.

lin. 11. *deta* certum, quamvis lectu perdifficile.

lin. 14. *heilegun*, non dubito quin recte legerim, nam *u* litera quamquam hic superne clausa facile ab *a* litera distinguitur.

lin. 15. *dhar* non maxime certum.

Fol. VIII, b.

In dhemu eristin chiteda got himil endi aerdha. endi gotes gheist suueiboda oba uuazsserum Dhar ist auh in dhemu gotes nemin fater zi firstandanne. in dhemu eristin ist sunu zi archennan ne. huuanda ir selbo quhad. In haubide dhes libelles. ass erist ist chiscriban umbi mih. dhazs ih dhinan uuillun duoe; Got ist dher quhad. endi got dher deta in dhiu auh dhanne. dhazs ir. oba dhem uuazsserum suueibodi. dhen heilegun gheist dhar bauh nida. Inu so auh chiuuisso dhar quhad got. Duoemes mannan anachiliihhan. endi uns ehi liihhan. Dhurah dhero hei deo maneghin. ist dhar chi offonot dhera dhrinissa bauh nunc. Endi dhoh dhiu huue dheru nu dhazs ir dhea

Fol. IX, a.

unitatem Deitatis ostenderet, confestim admonet dicens: Fecit Deus hominem ad imaginem suam. Et cum dicit idem Deus: Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis, ipsa pluralitas personarum Trinitatis demonstrat mysterium.

§. 5. Cujus Trinitatis sacramentum et Aggeus (Agg. 2.) Propheta ita aperuit, ex persona Domini dicens: Spiritus meus erit in medio vestri. Ecce Deus qui loquitur, ecce Spiritus ejus, post haec de tertia persona id est de filio ita subjecit: Quia ecce ego commovebo coelum et terram et veniet desideratus cunctis gentibus. In Isaia quoque sub propria cuique

Fol. IX, a.

einnissa gotes araughida. hear saar after quhad. Got chiuuuð rahta mannan imu anachiliihhan Endi auh so dhar after got quhad. See adam ist dhiu chiliihho uuor dan. so ein huuelih unser; Dhiu sel ba maneghiu chinomidiu! arau ghit dhazs meghiniga chiruni dhera dhrinissa. Dhera selbun dhrinissa heilac chiruni. aggeus dher forasago sus araughida in druhtines nemin. quhedendi. Miin gheist scal uuesan undar eu mittem; See gi got dhar sprah. see gi siin gheist ist auh. after dhiu saar chimeinit. Umbi dhen dhrittun heit dher fona suni ist. sus quhad derselbo. fo rasago. huuanda see ih chihru oru. himil endi erdha! Endi quhi mit dher uuilligo allem dheodom So sama so auh araughit ist. in isaies buohhum. eo chihuueliihhes

Fol. IX, b.

persona distinctio Trinitatis, dicente eodem filio, ita ostenditur: (Esa. 48, 12.) Ego primus et ego novissimus, manus quoque mea fundavit terram et dextera mea mensa est coelos. Nam principio in abscondito locutus sum ex tempore antequam fieret, ibi eram. Et consequenter adjecit: et nunc Dominus Deus misit me et spiritus ejus. Ecce duae personae Dominus et spiritus ejus qui mittunt, et tertia persona ejusdem Domini qui mittitur.

§. 6. Item alibi per eundem Prophetam Trinitatis sic demonstratur significantia: (Esa. 42, 1.) Ecce inquit puer meus, suscipiam eum dilectus meus, complacuit sibi in illo anima mea, dedi spiritum meum super eum. Pater filium dilectum puerum vocat, super

Fol. IX, b.

dhero heideo sundric undarscheit selbemu dhemu gotes sune quhedhendemu. Ih eristo endi ih aftristo. mino hendi chifrumidun auh erdha, endi miin zesuua uuas mezssendi himila. ioh fona eristin uuas ih chibolono sprehhendi fona ziidi. endi huuil uurdi. ih uuas dhar. Dhar after saar auh quhad. Endi nu sendida mih druhtin got endi siin gheist. See hear zuuene dhero heido got endi siin gheist dhea sendidun. endi dher dhritto heit ist selbes druhtines χp̄es dher chisendidin. So auh in andreru stedi dhurah dhen selbun heilegun forasagun uuard dhera dhrinissa bauhnunc sus araughit. quhad got see miin chneht. ih inan infahu. chiminni mir chiliihhe da iru in imu mineru seulu. Ih gab ubar inan minan gheist. fater meinida dhar sinan. sun. dhuo ir chiminnan chneht nemnida ubar

Fol. X, a.

quem dedit spiritum suum. De quo Dominus Jesus Christus propria voce testatur: (Es. 40, 12.) Spiritus Domini super me. Alio quoque in loco idem Isaias totam Trinitatem in digitorum numero comprehendens, sic praedicat, dicens: Quis mensus est pugillo aquas et coelos palmo quis ponderavit? Quis appendit tribus digitis molem terrae? In tribus quippe digitis propheta trinam divinae omnipotentiae aequalitatem sub quadam mysterii lance libravit, et parilitate virtutis cooperationem potentiae et unitatem substantiae (quae una eademque in Trinitate est) in tribus digitis declaravit.

§. 7. Cujus Trinitatis mysterium

---

lin. 8. *uues* legitur.

Fol. X, a.

dhen ir sinan gheist gab; Umbi
dhen druhtin nerrendo χρ̄ist sineru
selbes stimnu urchundida dhuo ir quhad.
Druhtines gheist ist ubar mir
endi auh ir selbo Isaias in andreru
stedi alle dhea dhrinissa in fingro
zalu bifenc dhuo ir sus prędicando
quhad. Huuer uues mezssendi in eine
mu hantgriffa uuazssar. Endi huuer
uuac himila sineru folmu. Huuer
uuac dhrim fingrum allan aerdh
uuasun. In dhrim fingrum chiuuisso
dher heilego forasago dhea dhrifal
dun ebanchiliihnissa dhera almah
tigun gotliihhin mit sumes chirunes
uuagu uuac. Endi auh mit dhes
meghines chiliihnissu. chraft dhes
ebanuuerches! endi einnissa dhera
almahtigun spuodi. dhiu ein. ioh
samalih in dheru dhrinissu ist. in
dhrim fingrum dhurah chundida
Dherselbo forasago auh in andreru

Fol. X, b.

alias se cognovisse testatur idem propheta, dicendo: (Es. 6) vidi Dominum sedentem super solium excelsum, Seraphin stabant super illud, sex alae uni et sex alae alteri, duabus velabant faciem ejus, et duabus velabant pedes ejus, et duabus volabant. Quem ut trinum in personis ostenderet et unum in divinitate monstraret, sequenter ait; et clamabant alter ad alterum et dicebant. Sanctus, Sanctus, Santus Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria ejus Ecce trinam sanctificationem sub una confessione coelestis persultat exercitus: unam gloriam Trinitatis, Seraphim trina

lin. 5. *angila.* videtur primo aspectu *engild*; sed diligentius inspicienti *angila* procul dubio emicat.

Fol. X, b.

stedi chundida dhazs ir dhera dhrinis
sa chiruni bichnadi dhuo ir sus quhad
Ih chisah druhtin. sitzendan. oba dhrato
hohemu hohsetle. endi seraphin dhea
angila stuondun dhemu oba. sehs feth.
dhahha uuarun eines. sehse andres mit
zuuem dhehhidon siin antlutti. endi
mit zuuem dhecchidon sine fuozssi endi
mit zuuem flugun; Dazs dher forasago
auh dhenselbun druhtin dhrifaldan
in sinem heidim araughida. Endi einan
in sineru gotnissu chichundida dhar
after quhad fona dhem angilum.
Endi hreofun ein zi andremu quhe
dhande. heilac. heilac. heilac.
druhtin uuerodheoda got. folliu
ist al erdha dhinera guotliihhin
See hear nu dhea dhrifaldiu hei
lacnissa. undar eineru bi iihti.
dhazs himilisca folc so mendit
Endi dhoh. ein guotliihhin dhera dhri
nissa syrafin mit dhemu dhrifaldin

Fol. XI. a.

repetitione proclamant. Nam quid ter sanctus indicat nisi ejusdem trinae omnipotentiae gloria demonstrata est, in deitate trium personarum significatio, non autem sicut tres personae, ita et tres Dii credendi sunt sed in eis personis una divinitas praedicanda est, secundum Moysis sententiam, dicentis: Audi Israel Dominus Deus tuus Deus unus est. Et iterum: Ego sum Dominus et praeter me non est alius.

Cap. V. Quia Christus filius Dei, Deus homo factus est.

§. 1. Hucusque mysterium coelestis nativitatis in Christo, et significantiam divinae Trinitatis ostendimus; Dehinc

---

lin. 4. *araughit* de industria erasum videtur.
lin. 8. *heida*; *a* forma inusitata unde Schilt. legit *heidor*

Fol. XI. a.

quhide meinidon. Inu huuazs andres zeihnit. dhar dhea dhri sc̃s chiquhe dun. nibu dhera selbun almahtigun dhrinissa. guotliihhin ist araughit. Endi dhoh dhiu hunedheru in dhemu bauhnunge. dhero dhrio heido gotes [illegible] sindun zi chilaubanne. dhazs sii dhrii goda siin. sosama so dhea dhrii heida sindun. oh in dhem dhrim heidim scal man ziuuaare eina gotnissa beodan; after moyses quhidim dhar ir quhad Chihori dhu israhel druhtin got dhiin ist eino got. endi auur ist auh chiscri ban. Ih bim eino got endi ano mih. nist ander. HEAR QUhidit huueo got uuard MAN chiuuordan χρ̃ist gotes sunu.

Untazs hear nu aughidom uuir. dhazs gheistliihhe chiruni dhera himiliscun chiburdi in χρ̃e endi dhera gotliihhun dhrinissa bauhnunga. hinan frammert

Fol. XI, b.

scripturae auctoritate, eundem filium Dei natum in carne monstremus. Manifestantes primum, quia idem filius Dei propter nostram salutem incarnatus et homo factus est.

§. 2. Sic enim de eo praedicat Esaias (Es. 9.) Parvolus, inquit, natus est nobis, filius datus est nobis, et factus est principatus ejus super humerum ejus, et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis: multiplicabitur imperium ejus et pacis non erit finis.

Parvulus enim Christus, quia homo et natus nobis non sibi. Quod enim homo factus est, nobis profecit et ideo nobis natus est. Filius autem datus est nobis cujus? nisi Dei filius. Principatus ejus

Fol. XI, b.

nu chichundemes mit herduome dhes heilegin chiscribes dhazs ir selbo gotes sunu uuard in liihhe chiboran; Arau ghemes saar azs erist huueò ir selbo gotes sunu dhurah unsera heilidha in fleisches liihhe man uuardh uuordan So isaias umbi inan predigondo quhad. Chindh uuirdit uns chiboran. sunu uuir dit uns chigheban. endi uuirdit siin her duom oba sinem sculdrom. endi uuir dit siin namo chinemnit uundarliih chirado. Got strengi fater dhera zuo haldun uueraldi. frido herosto. chima nacfaldit uuirdhit siin chibot. Endi sine ra sipbea ni uuirdit endi. Meinida dher forasago chiuuisso in dheru χρs lyuzilun. huuanda ir uns uuard chibo ran. nalles imu selbemu. huuanda chi uuisso dhazs ir man uuardh uuordan unsih hilpit. Endi bidhiu uuard ir uns chiboran; Sunu auur uuard uns chighe ban. huues nibu gotes sunu; Siin herduom

Fol. XII, a.

super humerum ejus, sive quia crucem propriis humeris ipse portavit, sive quia titulum regni super humeros et caput ejus Pilatus scribsit. Erubescant itaque impii et agnoscant vocari Christum filium Dei sive natum, et per assumtionem corporis parvolum factum.

§. 3. De quo David ait: (Psal. 8.) Minuisti eum paulo minus a Deo. Quia dum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens. Ad quem, dum pater in psalmis (Psal. 109) de illa aeterna nativitate diceret: ex utero ante Luciferum genui te, rursus futuram ejus in carne nativitatem ostendens, subjecit dicens: Et quasi de vulva orietur tibi ros aduliscentiae tuae.

Fol. XII, a.

oba sinem sculdrom ioh bidhiu. huuanda ir in siin selbes sculdrom siin cruci druoc. ioh bi dhiu huuanda dhen titulo sines riihhes. oba sinem sculdrom endi sinemu haubide pilatus screiph; Oh schameen sih nu dhea aerlosun endi bichnaan sih zi nemnanne. χρ̃ist. gotes sunu! ioh chiboranan chilauben endi dhurah dhes liihhamin infancnissa. lyuzilan uuor danan. Umbi inan quhad david. Dhu chimin nerodes inan. liuzelu minnerun dhanne got. huuanda innan dhiu ir uuas in gotes faru. uu. ni uuas imo dhuo einighan fal ardeilendi dhazs ir gote uuas ebanchi liih. Oh ir sih selbun aridalida dhuo ir scalches chiliihnissa infenc. Zi dhemu dhuo fater in psalmom umbi dhea sine euuigun chiburt quhad. fona hreue aer lucifere ih dhih chibar. Dhuo saar dhar after arau ghida dhea zuohaldun sine chiburt in fleische dhuo ir quhad; Endi so sama so fona dhemu berandin hreue. so arspringit dher dau dhinera iugundhi

Fol. XII, b.

§. 4. Hanc incorporationem filii Dei et Spiritus Sanctus in psalmis ita praenunciavit, dicens: (Psal. 86.) Ad Sion autem dicit vir et vir natus est in ea et ipse fundavit eam excelsus. Ecce qui nascitur in Sion et qui in ipsa civitate factus est humillimus, ipse est qui fundavit eam excelsus. Et quia idem est Dominus sequitur, Dominus numeravit scribens populos, iste natus est ibi. Quis iste vir scilicet excelsus et Dominus? vir quia homo factus est, excelsus quia eum supra se coeli et Angeli suscipiunt, Dominus quia cunctae coeli terraeque creaturae illi deserviunt.

§. 5. Verum quotiens inimici Christi omnem hanc

---

lin. 4. *ira* Schilter false *iru*.
lin. 8. hobist*a* sic scriptum est.
lin. 18. himil*o*, sic contra grammaticam, etiam in fol. I, a, 2 *himilo* et in fol. VI, b, 22 *o*fter pro *himila* et *after* justis quas scripsimus formis codex videtur praebere. Est enim o litera perspicua, cum minimo apice dextroversum imposito. Inde patet in codice nostro aut jux*ta* ambas literae a formas quas vide Fragm. theotisca XII. rarius tertiam ab o litera vix distinctam adhiberi, aut literas a et o negligenter confundi, cf. bana pro bona Fragm. theod. XII.

Fol. XII, b.

Dhesa infleiscnissa auh dhes gotes sunes heilac gheist in psalmom. sus chundida dhar ir quhad. *Zi* sion quhad man. endi man uuir dit in ira chiboran. endi dherselbo chiuuo rahta sia ir hohisto. See dher in sion uuard chiboran. endi dher in dheru sel bun burc. uuard uuordan allero odh muodigosto dherselbo ist dher hohista dher sia chiuuorahta. Endi auh huueo dherselbo druhtin ist dhar ist after chi scriban. Druhtin saghida dhazs chi scrip dhero folcho. dhese ist dhar chibo ran. huuer ist dhanne dhese man dher dhar scoldii chiboran uuerdan. chiuuis so ist izs dher hohisto endi druhtin. Man bidhiu huuanda got uuard man chiuuor dan. hohisto bidhiu. huuanda inan hi milo. endi anghila ubar sih infahant Druhtin ist auh bidhiu huuanda imu elliu himilo. endi aerdha chiscafti. siu dun dheonundiu; Uuaar ist dhazs so ofto so dhea χρ̃es fiant. dhesiu heilegun

Fol. XIII, a.

prophetiam nativitatis ejus audiunt, conclusi dum non habeant quod proponant, argumentantur dicentes: necdum venisse Christum, de quo haec omnia ore prophetarum praesagia cecinerunt. Quaeramus ergo tempus nativitatis Christi, utrum jam advenerit, an venturus adhuc expectetur. In Danihele igitur tempus adventus ejus certissime ostenditur, et anni numerantur, et manifesta signa ejus pronunciantur, et post adventum ejus et post mortem futura Judaeorum excidia ibi certissime manifestantur, sic enim ait ad eum Angelus: (Dan. 9.) Daniel adverte sermonem, et intellige visionem. Septuaginta ebdomadae,

---

lin. 13. *arzelidiu*, omnes. Ego in apographo scripseram *arzaelidiu*, cum annotatione ac literam perspicue sed minorem quam solet pictam esse.

Fol. XIII, a.

foraspel chihorant umbi χρ̃es chiburt so bifangolode sindun simbles dhazs sie ni eigun eo uuihd huuazs sie dhar uuidhar setzan. Oh sie dhanne zellando quhedant. dhazs noh χρ̃ist niquhami fona dhemu dhiz al in forasagono mundum dhea aldun aer lange biforasungun; Suohhemes auur uuir nu ziidh dhera χρ̃es chiburdi. huuedhar ir iu quhami. odho uuir noh sculim siin quhemandes biidan; In dhemu heilegin daniheles chiscribe ist umbi dhea χρ̃es chumft. ernustliihho. araughit. endi iaar arzelidiu. Ioh of fono sindun siniu zeihhan dhes biforachi chundidiu. ioh dhar ist auh offanliihhost. chisaghet. huueo dhero judeo quhalm. after χρ̃es chiburdi. ioh after sineru martyru quheman scoldi. Dhar ist izs chiuuisso. so zi ernusti araughit. so dher angil gotes. zi dhemu heilegin forasagin quhad. Da nihel nim gaumun dhesses uuortes. endi fyr stant dhiz chisiuni. Sibunzo uuehhono.

Fol. XIII, b.

adbreviatae sunt super populum tuum et super urbem sanctam tuam, ut consumetur praevaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna, et impleantur visio et prophetiae et ungatur sanctus sanctorum.

§. 6. Quae scilicet septuaginta ebdomadae si a tempore Danielis enumerentur, procul dubio Sanctus Sanctorum Dominus Jesus Christus olim venisse cognoscitur. Hebdomadae namque in sacris eloquiis septem annis terminantur, dicente Domino ad Moysen: (Levit. 25) Numerabis tibi septem ebdomadas annorum id est septies septem, quae simul faciunt annos XL et IX. A tempore itaque Danielis prophetae usque ad praesens tempus plus

---

lin. 11. *dhazs* delendum esse punctis trinis supra et infra positis indicatur.

lin. 20. *iaaro* intra lineas scriptum scriba rursus eradere voluit.

Fol. XIII, b.

sindun chibrevido oba dhinem liudim. endi oba dheru dhineru heilegun burc. dhazs chiendot uuerdhe dhiu aboha ubarhlaupnissi. endi dhazs sundono uuerdhe endi unrehd uuer dhe ardilet. endi euuic rehd biquhime. endi chisiuni ioh forasagono spel uuer dhen arfullit. endi dhero heilegeno hei lego uuerdhe chisalbot; Chiuuisso nu ibu dhea sibunzo uuehhono fona daniheles zide. uuerdhant chizelido! buuzssan eini gan. zuuinun ist dhanne archennit dhazs dhazs dher allero heilegono heilego druhtin nerrendeo χρist iu ist langhe quhoman; Dhea uuehhun auur in hei legim quhidim. arfullant sibun. ia ar. So ir selbo druhtin quhad zi moysi zeli dhir sibun iaaro uuehhon. Dhaz meinit sibun stundom sibuniu. in dhem sindun zisamande chizelide. eines min dhan ne fimfzuc iaaro Fona. Daniheles ziide auur dhes forasagin untazs dhiu selbun χρ̄es chumfti ziidh. mera

Fol. XIV, a.

quam cxl ebdomadae adnumerantur. Ideoque jam advenit Christus, quem adnuntiabat sermo propheticus. Post lxx enim ebdomadas et natus et passus ostenditur Christus, et civitatem Hierusalem in exterminatione fuisse, et sacrificium unctionemque cessasse. Sic enim subjecit idem Propheta: Et occidetur Christus, et civitatem et sacrificium dissipabit populus cum duce venturo et finis ejus vastitas et post finem belli statuta desolatio. Post passionem igitur Christi venit Titus, et debellavit Judaeos et destruxit urbem et

---

lin. 1. *feozuc* sic legitur pro *feorzuç*.

Fol. XIV, a.

sindun dhanne zehanzo endi feozuc uuehhono; chizelido. endi bidhiu iu. chi uuisso quham χρist. dhen dhes. fora sagin uuort. biforachundida. After dhem sibunzo uuehhom. ist. hear uffono. araughit ziuuare. χρistan iu chiboranan. ioh chimartoredan endi dhaza dhiu burc. hierusalem aruuostit uuardh. endi ghelstar. ioh salbunga. biluman uurdun; So dhar after auh chiuuisso quhidit dher selbo forasago; Endi arslagan uuirdit χρist. endi dhea burc ioh ghelstar fyrodhant. liudi. mit dhemu. zuohaldin. herizohin. Endi dhes. endi. uuirdhit. odhin. Endi after dhes chifehtes. ende. uuirdhit. dhar chisetzit. idalnissa. Dhiz uuard al so chidaan ziuuare. dhuo titus. after dheru χρes passione quham endi nam. sigu. in dhem iudeo liudim endi zistrudida dhea burc. ioh.

Fol. XIV, b.

templum et cessaverunt libamina et sacrificia, quae ultra illuc celebrare non potuerunt, ut impleretur quod fuerat ante a propheta praedictum. Sed duritia cordis judaici, quia ipsi Christum interemerunt, inde eum adhuc venisse non credunt.

§. 7. Probavimus Dominum nostrum Ihesum Christum secundum carnem jam natum fuisse. Sed adjicit incredulus, cur in carne venit? audi ergo causam. Deus cum hominem fecisset summa beatitudine praeditum et divinae imaginis decore honoratum posuit eum in paradiso, ut esset Deo subjectus, et caeteris

---

lin. 4. *mahtun*, omnes *mahtan*. Est autem o litera in u correcta. vide VIII, b, 14.

Fol. XIV, b.

dhazs gotes tempil. Endi dhuo bilun nun dhiu blostar iro ghelstro dhiu sie eomaer furi dhazs in iro samnun ghe. dhar haldan ni mahtun; Dhazs arfullit uurdi. so er bifora uuardh chichundit. dhurah dhen forasagun. Oh huuanda sie mit dhes iudeischin muotes hartnissu. χρan arsluogun. bidhiu ni uuellent. sie. inan noh quho menan chilauban. Chiuuisso chiof fanodom uuir. nu hear dhazs unser druhtin nerrendeo χρist. after dheru fleiscliihhun chiburdi. in uuardh. chi boran. Oh dher unchilaubo. fraghet noh endi quhidit. bihuuiu uuard χρist in liihhi chiboran. Chihori nu sahha bihuuiu; Got so ir erist mannan. chi frumida. mit dhem hohistom salidhom odagan. endi mit scuonin dhera gotliih hun chiliihnissa. chieredan. dhuo setzida inan in siin paradisi. dhazs ir chihoric uuari gote. endi furiro.

Fol. XV, a.

creaturis praelatus. Ille autem rebellis effectus, contempta divinitate, interdictum violavit praeceptum. Quem projectum ob superbiam Deus non occidit, sed exulem paradiso fecit, expectans, ut per poenitentiam reparari possit ad veniam. Et cum ille non revocaretur ad viam virtutis, dedit legem per Moysen, ut vel per ipsam reverteretur ad amorem Dei et operationem justitiae. Sed cum nec hanc quidem contumax et incredulus custodiret, venit tandem filius Dei, et corpus humanum adsumpsit, ut dum videretur, crederetur, omissisque mundanis Demonum simulacris

---

lin. 5. *uzsi* aut *uzii*.

Fol. XV, a.

uuari andrem gotes chiscaftim.
Oh ir uuardh dhanne, uuidhar, brah
tic. mit unuuerdnissu gotes, chiuun
hreinida. dhazs undarquhedene
chibot; Inan dhuo dhanan, uzsar dhu
rah geilin, arauorpanan, ni arsla
oc. got. oh uarslihhan chifremida, uze
fona paradises. bliidhnissu. beit noh
dhuo dher aluualdendeo. dhazs ir
sih auur. dhurah hreuun mahti.
chigarauuan zi chinisti; Endi so ir
auur dhuo ni uuas huuerfandi.
zi dhes errin meghines uueghe;
Gab dhuo got moysi euua. dhazs ir dhoh
in dheru chihuurfi. zi gotes minniu. endi
zi rehtnissu. uuerchum; Oh so ir dhuo
ubarmuodic. endi unchilaubendi. noh
dhea selbun euua. ni uuereda. Dhuo
azs iungist. bidhiu. quham gotes sunu
endi antfenc. mannes liihhamun. dhazs.
dhanne. sie. inan selbun chisahin. dhoh
so chilaubidin. Endi dhazs mittingart
firleizssi. diubilo drugidha. endi auur

Fol. XV, b.

reconciliaretur gratiae conditoris. Haec est causa nativitatis Christi, quem Judaei etsi patiantur natum, scandalizantur tamen crucifixum et mortuum, non intelligentes quia propter redemptionem mundi illum uti nasci, ita et pati oportuit. Cujus passionem et mortem in suo loco scripturarum testimoniis adprobabimus. Nunc vero sequamur debitum ordinem et cujus demonstrata est post gloriam deitatis humana nativitas, demonstretur et genus et patria.

Cp. VI. Incipientes primum de Nomine ejus loqui.

Fol. XV, b.

aruuegodi zi sines scheffidhes huldin Dhiz ist dhiu sahha χϱes chiburdi. dhen iudeo liudi. dhoh sie inan chiboranan. chi lauben. lastront inan dhoh dhiu huue dheru. in cruci chislaganan. endi dodan; Ni sindun firstandande. dhazs so selp. so ir dhurah uueraldi aloosnin. uuard chi boran chisaghet. so sama auh uuard chi quhedan. dhazs ir bi mittingardes. nara chirista chimartirot uuerdhan. Dhes martyrunga. endi dòdh uuir findemes mit urchundin. dhes heilegin chiscri bes. dhanne uuir in andreidim. dhurah faremes. dhazs hear aer dhiu zi sagen ne. ist. Nu auur folghemes dhera bigun nenun. redha. Endi dhes selben χϱes dhes uuir. iu. sinera manniscnissa chiburt. after dhera gotnissa guotliihhin. chi chundidom. chichundemes auh nu dhes ędhili endi odhil;

BIGUNSTON. AUH ERIST. UMBI SINÂN NAMUN SPREHHAN..

Fol. XVI, a.

Prima enim apellatio nominis Ihesu invenitur in figura Domini nostri Ihesu Christi antea praedicata. Nam auses quidam qui Naue filius nominabatur, a Moyse Ihesus cognominabatur. Hic enim post obitum Moysis dux effectus, principatum obtinuit et terram promissae hereditatis distribuit. Mutatio nominis quid significabat, nisi quia defuncto Moyse id est defuncta lege et legali praecepto cessante, Dux nobis Dominus Ihesus Christus erat futurus, qui nos per Jordanis fluenta id est per baptismi gratiam sanctificatos et omnibus vitiorum generibus expulsis vel angelorum malorum hostibus

---

lin. 6. *iin biin.* in utraque voce i simplex cum altera superscripta.

Fol. XVI, a.

Azs erist uuardh ihuses namo fun dan in bauhnungum. unseres druhtines jhs χρs bifora chimeinit. Huuanda bidhiu uuardh chiuuisso. auses dher naues sunu fona moy sise. iin biinamin ihs chinemnit Dher selbo infenc haerduom dhes israhelischin folches. dhuo ir dhes leididh uuardh. after moysises ablide, endi dhea lantscaffi. dhes im chiheizssenin arbes. chidei lida. Uuexsal dhes nemin huuazs bauhnida. Nibu dhazs after moy sise dodemu. endi dheru euu zifare neru. ioh dhem aldom gotes chibodum bilibenem. uns zuouuert leididh uuardh unser druhtin ihs χρs. dher unsih dhurah iordanes runsa dhazs ist dhurah dhea gheba dhera heilegun daufin. chiheilegode. allem sundono chunnum. ardribenem ioh allum herrum ubilero angilo

Fol. XVI, b.

effugatis, perduceret ad terram repromissionis melle et lacte manantem, id est vitae aeternae possessionem, qua nihil dulcius. Ideo enim ille hujus Sacramenti imaginem suscepit, ut Ihesus nominaretur, ad significandum illum verum Ihesum, de quo in psalmis scriptum: (Psalm. 94) venite laudamus Dominum jubilemus petrae Ihesu nostro. Ubi ostenditur Dominum esse Ihesum, de quo et alibi in psalmis: (Ps. 149) placet sibi Dominus in populo suo, et exultavit mansuetos in Ihesu. Haec enim in hebraeo sic habentur.

Cp. VII. Quod autem ex semine

---

lin. 2. *lantscaf*; quum et primi versus ultimae literae non facile legantur, dubites, an secundo versui una vel duae literae in fine desint. Equidem nihil aliud deprehendere potui, nisi *f* literae apicem medium paulo longius protractum. Graff legit-*scaffi*

lin. 14. supra vocabulum *gote* male pictum vocabulum *petre* inscriptum est.

Fol. XVI, *b*.

arflaugidem unsih dhurah leidit in dhea chiheizssenun lantscaf dhar honec endi miluh springant. dhazs ist in dheo uuala aehti. dhes euuighin libes. huuanda dhemu neo uuihd nist suuozsera; Bidhin antfenc chiuuisso dher naues sunu. dhes heileghin chi-runes. chiliihnissa dhazs ir ihe uuardh chinemnit in bauhnungum dhes chiuuarin ihuses. Umbi dhen in psalmum chiscriban ist. Quhemet endi lobemes druhtin. in hruofte singhemes. gote. unseremu ihuse. Hear ist araughit dhazs ihs ist druhtin. umbi dhen auh in andreru stedi in psalmum quhidhit; Liihhet imu druhtine in sinem liudim. endi arhe uit dhea mituuarun in ihuse; Dhiz ist chiuuisso in dhemu hebraeischin chiscribe sus chiquhedan;

HUUEO AUH FONA ABRAHAMES

Fol. XVII, a.

Abraham futurus erat Dominus Ihesus Christus.

Genesis ostendit, dicente Abraham ad puerum suum (Gen. 24): pone manum sub femore meo, et jura per Deum coeli. Quo verbo Christum Dominum coeli de genere suo testabatur in carne esse venturum. Per femur enim genus intelligitur. Significabatur autem de semine Abrahae futurum in carne Dominum coeli. De quo semine per Esaiam facta fuerat ei a Domino repromissio: (Genes. 12, 1. Es. 51, 2) In semine, inquit, tuo benedicentur omnes gentes, id est in Christo. De quo Psalmista ait: Et bene dicentur in eo omnes tribus terrae, omnes gentes magnificabunt eum.

Fol. XVII, a.

SAMIN UUARDH QUHOMAN DRUHTIN ihs χρs.

Genesis saghet huueo abrahames chibot uuas zi sinemu chnehte; duo dhina hant. un dar miin dheoh. endi suueri bi himi lischin gote; In dhemu uuorde chun dida ir bifora. umbi χρan himilis chun druhtin. dhazs ir in sines edhi les fleische quhoman scolda uuerdan In dheohe ist chiuuisso zi firstan danne framchumft. Bauhnida; dhuo fona abrahames samin. zuo uuerdan in fleische himilischun got; In sinemu samin uuardh imu fona druh tine chiheizssan. dhurah esaian quhedhandan. In dhinemu samin uuerdhant chiuuihido. allo dheo dun. dhazs ist in χρe. fona imu quhad dher psalmscof. Endi in imu uuer dhant chiuuihit alliu aerdhchunni allo dheodun lobont inan. Endi umbi

Fol. XVII, b.

De hoc semine et per eundem Esaiam vox Domini loquitur: Educam, inquit, de Jacob semine et de Juda possidentem montes meos, de quo alibi idem propheta: (Es. 1, 9). Nisi Dominus reliquisset nobis semen &.

Cap. VIII. Et quia de tribu Juda secundum carnem Christus expectandus esset. Jacob patriarcha significat dicens: (Gen. 49, 10.) Non deficiet princeps ex juda nec dux de femoribus ejus, donec veniat qui mittendus est et ipse erit expectatio gentium. Certum est enim usque ad ortum Christi non defuisse principes judaeorum populi ex genere Juda, nec duces de femoribus ejus usque ad Heroden

---

lin. 13. super *rr* vocabuli *herrin* duae lineae pictae sunt (*ſſ*), nescio cujus significationis.

Fol. XVII, b.

Endi umbi dhen samun dhurah dhen selbun esaian. quhad druhtines stimna Ih bibringu fona iacobes samin. endi fona iuda dhen mina berga chisitzit; Umbi dhen auh in andreru stedi dher selbo forasago quhad. Nibu druh tin. uns firleazssi samun;

ENDi BIHUUIU. MAN IN JUDASES. CHUNNES FLEISCHE. χρεs BiDEN Di UUAS

Jacob dher hoho fater hauhnendo quhad. Ni zirinne herrin. fona iudae. noh herizohin fona sinem dheohum. Innan dhiu dher quhi mit dher chisendit uuirdhit. Endi dher selbo ist dhes dheodun bidant Uuaar ist chiuuisso untazs dhea chumft χρes chiburdi. dhazs ni bili bun ano herrun iudaeo liudi. fona iu dases chunne noh ano leididh fona si nem dheohum. untazs herodan. dhen

Fol. XVIII, a.

alienigenam regem. Qui per ambitionem regni inrepserat potestatem. Statim enim ut hoc factum est, et defecit dux ex semine iudae, advenit ille qui mittendus erat quem gentes et populi expectabant. Judaei autem pervicacia impudicae frontis dicunt nondum esse hoc tempus expletum, mentientes nescio quem regem ex genere Judae in extremis orientis partibus regnum tenere. Nec attendunt mente coecati, simulationis suae mendacium detegi, quia jam sicut nullum templum, nullum altare, nullum sacrificium, ita nullus rex nullus sacerdos remansit iudaeis. Neque enim mendax esse potest osee propheta qui dicit: (Os. 3)

---

lin. 16. *antdhecchidero*, legitur *chi. tero* cum litera *d* superscripta.

Fol. XVIII, a.

elidheodigun chuninc. Dher in ghirin dhes riihhes. dhurah snuoh dhes chi uualdi; Saar so dhuo so uuard chida an. endi bileiph dhuo leididhduom fona iudases samin. endi quham dher chisen dit scolda uuerdhan. dhes dheodun endi liudi. bidande uuarun; Dhea iudea auur. dhurah iro grimmin, mit dhemu unscamahabendin andine quhedhant leogando: dhazs noh ni sii dhazs ziidh arfullit. ni uueizs ih einigan chuninc fona iudases. edhile. noh in uzs sonondem endum oostarriihhes uual dendan; Ni nemunt gaumun muotes blinde. dhero iro chiliihsamono lugino antdhec chi. dero. huuanda so selp so im noh ein tempel. ni bileiph. noh einich altari. noh einich offerunc ghelstar so sama ni bileiph im einich chu ninc. noh einich sacerdos. iudeo liudim; Noh einich lughin ni mac uuesan osee propheta dher quhad

Fol. XVIII, b.

Sedebunt filii Israhel sine Rege sine episcopo sine sacerdotio, sine manifestationibus. Quae omnia quis non videat nunc in ipsis esse completa.

Cap. IX. Quia Christus de stirpe David natus est.

§. 1. Ecce ex qua tribu nasciturus esset Christus, docemur. Ex David autem stirpe secundum carnem futurus esse, per Spiritum sanctum ita pronuntiatus est in psalmis: (Ps. 131) Juravit Dominus David in veritate et non frustrabitur eum. De fructu ventris tui ponam super sedem meam. Semel juravi in Sancto meo: si David mentiar, semen ejus in aeternum manebit, et thronus ejus sicut sol in conspectu meo

---

lin. 16. post *davite* minus *v*, nescio quid velit

lin. 17. In fine lineae spatium et vestigium vocabuli alicujus. Suppleam *fona*.

lin. 20. *davite* cum *d* superscripta.

Fol. XVIII, b.

heilegu gheistu. Sitzent israhe les suni. ano chuninc ano herrun ano offerunc ghelstar. ano altari. ano bisscofheit. ano araucnissa; huuer ist dher dhiz al. ni chisehe in im selbem nu uuesan arfullit. HEAR SA GHET HUUEO χρs FONADD FRAMCHUMFTI CHIBORAN See chunnemes. nu. fo .VUARDH na huueliihhemu aedhile χρist chi boran uuerdhan scoldi. fona davides framchumfti. after fleisches mezsse quhoman uuerdhan. dhurah heile gun gheist so ir chiforabodot uuardh in psalmom; Druhtin suuor davite in uuaarnissu. endi ni hnolida imu dhinera uuomba uuaxsmin setzu ih ubar miin hohsetli. Eines suuor ih in mi nemu heileghin. ni liugu ih davide siin samo ardot in aeuuin. endi siin hoh setli ist solih so sunna azs minera

Fol. XIX, a.

et sicut luna perfecta in aeternum, et testis in coelo fidelis: Item in libro Paralipomenon: (1. Paralip. 17) Et factum est verbum Domini ad Nathan dicens: vade et dic servo meo David, haec dicit Dominus: adnuntio tibi quod aedificaturus sit domum tibi Dominus, cumque impleveris dies tuos, ut vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te quod erit de filiis tuis, et stabiliam regnum ejus, ipse aedificabit mihi domum, et firmabo solium ejus usque in aeternum. Ego ero ei in patrem et ipse erit mihi in filium, et misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli ab eo, qui ante te fuit, et statuam eum

---

lin. 16. post *dhes* vocabulum erasum legere neque ceteri nec ego potuimus. Erat fortasse *hohsetli*.

Fol. XIX, a.

antuuerdin. endi in aeuuin so sama so foluuessan mano endi dher ist chi trinuui urchundo in himile; So auh in andreru stedi ist chiscriban. in paralipo menon; endi uuardh. uuordan druhtines uuort. zi nathane quhedendi. Ganc endi saghe minemu scalche dauide. Sus quhad druhtin. Ih saghem dhir dhazs druhtin dhir ist huus zimbrendi; So huuenne so dhu dhina daga arfullis. dhazs dhu faris zi dhinem fordhrom. Ih ar uuehhu dhinan samun. after dhir dher uuesan scal fona dhinem sunim endi chistiftu imu siin rihhi. dher selbo zimbrit mir huus. Endi ih chifestinon dhes — untazs in euun; Ih scal imu uuesan in fater stedi! endi scal mir uuesan in su nes. Endi mina miltnissa. ni nimu ih ab imu. so ih fona dhemu nam. dher aer fora dhir uuas. Endi ih inan chistiftu. in minemu

Fol. XIX, b.

in domo mea, et in regno meo usque in sempiternum, et thronus ejus erit firmissimus in perpetuum.

§. 2. Haec omnia quisquis in Salamone putat fuisse impleta, multum errare videtur. Nam qualiter in Salomone intelligendum est, quod dictum est: Postquam dormieris cum patribus tuis suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis, et stabiliam regnum ejus? Numquid de illo Salomone creditur prophetatum? Minime. Ille enim patre suo vivente coepit regnare. Nam hic dicitur quia cum repleti fuerint dies tui, et dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum. Ex quo intelligitur alius esse promissus.

Fol. XIX, b.

dome endi in minemu riihhe. untazs in eo uuesanden euuin; endi siin hoh setli scal uuesan festista untazs in euun; Dhiz, susliihhe. so huuer so uuanit. dhazs izs in salomone uuari al, arfullit. filu aboho firstan dit; Inu huueo ist in salomone zi firstandanne. dhazs sus chiquhe dan uuardh. After dhiu so dhu slafis. mit dhinem faterum. ih ar uuehhu dhinan samun. after dhir. dher uuesan scal. fona dhi nem sunim. endi. ih chi. atif tu dhemu siin riihhi. Neo nist zi chilaubanne dhazs fona dhemu salomone sii dhiz chiforabodot. Dher chiuuisso bi sinemu fatere lebendemu. bigunsta riih hison. Inu hear quhidit. huuanda so dhine daga arfullide uuerdhant. Endi dhu slafis. mit dhinem faterum ih ar uuehhu dhinan samun. Fona dhesiu ist zi firstandanne. dhazs dhar ander uuard

chiheizssan

Fol. XX, a.

quia non ante mortem ejus pronuntiatus fuerit suscitandus, de quo per Hieremiam ipse Dominus dicit: (Jerem. 23) Ecce dies veniunt dicit Dominus et suscitabo germen justum et regnabit Rex, et sapiens erit et faciet judicium et justitiam super terram. In diebus ejus salvabitur Juda et Israhel habitabit confidenter; et hoc est nomen quod vocabit eum Dominus justus noster.

§. 3. Iste est qui per Nathan ex semine David promittitur, qui etiam et per Isaiam prophetam ita pronuntiatur: (Es. 11.) Egredietur, inquit, virga de radice Jesse et flos de radice ejus ascendet. Fuit enim de patria Bethleem de domo David. Haec virga de radice Jesse virgo est Maria

Fol. XX, a:

Huuanda ni uuardh ir er dauides dode. nibu after sinemu dode chiforabo dot. zi aruuehhanne; Umbi dhen dhurah hieremiam druhtin selbo quhad: See daga quhemant. quhad druhtin. endi ih ar uuechu davide. rehtuuisigan chimun. endi ir chuninc scal dhanne riihhison. Endi uuisi uuirdit. endi frummit urdeili. endi reht tunga oba aerdhu; In dhes dagum scal iuda uuerdhan chihaldan. endi israhel auh ardot baltliihho. Endi ist siin namo so sie inan nemnant. dhese ist unser druhtin dher rehtuuisigo. Dher dhurah nathanan. uuardh chiheizssan. fona davides samin; Ioh auh dherselbo uuardh dhurah esaian. dhen forasagun chiforabodot. ir quhad. Arliudit uph gardea fona iesses uurzom endi blomo arstigit. fona dheru sineru uurzun. Dhiz quhad ir bidhiu. huuanda ir uuas chiuuisso fona betlemes lantscaffi fona dauides chunne. Dhesiu gardea fona dheru iesses uurzun. dhazs ist dhiu unmeina magad

maria

Fol. XX, b.

de David radice exorta, quae genuit florem Dominum Salvatorem, de quo etiam sequitur: „Et requiescit super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiae et intellectus, Spiritus consilii et fortitudinis, Spiritus scientiae et pietatis, et replevit eum Spiritus timoris Domini." Ideo autem tanta dona Spiritus super eum praedicantur, quia in eum non ad mensuram Spiritus inhabitat sanctus, sicut in nobis, sed tota inest plenitudo divinitatis et gratiarum.

§. 4. Iste est qui non secundum visionem oculorum et auditum aurium judicat, sed est justitia cingulum lumborum ejus et fides cinctorium renum ejus. In cujus ecclesia habitant lupus cum agno, ille utique qui solebat

---

lin. 10. literae *o* vocabuli *manacsamo* et lin. 22. *u* alteri vocabuli *chiuuon* v parvum superpositum est.

lin. 13. *alliu* et lin. 19. *landino*; in utroque vocabulo *a* litera in *e* superscriptam corrigitur.

Fol. XX, b.

fona davides uurzun. framqhoman, dhiu chibar blomun. dhen haldendan druhtin; fona dhemu. selbin. folghet hear auh. after. endi chirestit. oba. imu gheist. druhtines. endi firstand en di chidhanc gheist chirades endi me ghines. gheist chiuuizsses endi arm herzin. endi arfullit inan gheist gotes forahtun; Bidhiu auur sindun oba dhemu so manacsamŏ gheba. dhes gheistes chiforabodot. huuanda in imu ni ardot. dher heilego gheist zi mezsse. so in uns. Oh in imu ist elliu folnissa gotes ghebono ioh gheis tes. Dhese ist dher ni ardeilit after augono chisiune. endi oro no chihlose. oh rehttunga ist bruohha sinero lumblo endi triuuua sindun sinero lendino gurdil. In dhes chiriihhun. ar dot uuolf. mit lambu. Joh dher chiuǔon uuas fona dheru

Fol. XXI, a.

ab ea rapere praedam, dum ad eam convertitur, cum innocentibus commoratur. In cujus ovile pardus cum hedo accubat permixtim, scilicet subdoli cum peccatoribus; Ibi etiam vitulus de circumcisione, leo de seculi potestate oves de populari ordine simul morantur, quia in fide communis est conditio omnium. Puer autem parvulus minans eos, ille est utique qui se humiliavit pro nobis ut parvulus. Bos autem et leo ibi comedent paleas, quia princeps cum subjectis plebibus communem habent doctrinam. Delectatur quoque infans ab ubere super

---

lin. 14. *Liuzit* non in dubium revocari potest.

Fol. XXI, a.

chirihhun namun ardhinsan Inan dhiu ir chiuuorran ist mit dhem unbalauuigom. ist siin samauuist; In dhes aeuuiste siidit pardus mit gheizssinu. bauhnit dhea midhilgan. chimenghide mit sundigem. Dhar auh chalp fona dheru iudaeischun euu. leo fona uueralt chiuualdidu. scaap fona smalero manno mezsse: Samant uuonent mit dhem sturirom in dheru χ̄pes chirihhun. huuanda dhar ist in rehteru chilaubin allero uuesan chimeini; Lieizit chind dribit auur dhiu alliu. dher ist dhazs chiuuisso dher sih dhurah unsih. chiodmuodida. so selp so chind. Oxsso auh. endi leo dhar ezssant samant spriu. huuanda dhea herostun. mit dheru smelerun dheodu. eigun dhar chimeine lerunga. Dhazs chind uuas gerondi fona muoter brustum ubar dhes

Fol. XXI, b.

foramine aspidis, dum gentes quae solebant venena praedicare aliquando conversi etiam parvoli Christi fidem delectantur audire. Caverna enim Reguli corda sunt infidelium, in quibus ille serpens tortuosus requiescebat, quem ablactatus comprehensum exinde captivum trarit, ut in monte sancto ejus, quod est ecclesia non noceret.

§. 5. Adhuc idem Esaias de Christo quia ex semine David natus est secundum carnem, sic in sequentibus dicit: (Es. 11) In die illa radix Jesse qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, et erit sepulchrum ejus gloriosum. In signum populorum stat

Fol. XXI, b.

aspides hol. Bauhnit. innan
dhiu dheodun chiuuon uuarun. iuhuuan
ne eitar predigon. dhea auur chi-
huueruane in miltnisso chindo. lustida
sie. χρ̄istinheidi chilaupnissa chihoran;
Dhera nadrun hol bauhnida chiuuisso
dhero unchilaubono muotuuillun. in
dhem dhiu ohrumba nadra inne resti-
da. dhea chisaughidae. gotes uuordes
chifangana ardhans sia χρ̄ist dhanan
uuzs alilenda. dhazs siu in dhemu χρ̄es
berghe. dhazs ist dhera χρistinheidi chi-
riihha ni deridi; Hear auh noh fram
mert. saghet dheselbo forasago esaias
fone χρ̄. huueo ir fona dauides samin
uuardh chiboran after fleisches mezsse.
so sama so hear after quhidhit.
In dhemu daghe standit. dher iesses
uurzun. in zeihne dhero liudeo. dhen
selbun sindun dheodun bitdande
endi siin grab. scal siin guotliih
In liudeo zeihne standit dhiu

Fol. XXII, a.

radix Jesse, quando Christus signaculum crucis exprimit in frontibus eorum. Ipsum gentes deprecabuntur. Quod jam obtutu cernitur fuisse completum. Sepulchrum autem ejus in tantum est gloriosum, ut accepto quod redemti pro morte ejus gloriam ei exhibemus, etiam locus ipse coruscans miraculis gloriae suae causa, ad se omnem contrahat mundum. Hic locus in Hebraeo sic habet. Et erit requies ejus gloriosa. Utique quia moriens caro ejus non vidit corruptionem secundum psalmi sententiam: (Psal. 16) Nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

---

lin. 19. legitur *ersterhendemu* cum *a* superscripta.
lin. 20. *enigan*, non *einigàn* ut Schilter et Rostg.

Fol. XXII, a.

iesses uurza. dhanne χρist dhes crucis zeihhan. chidhuhit. in iro andinum. dhen selbun sindun. dheodun bitdande. dhazs iu azs antuuerdin. chisehet arful lit uuordan. Siin grab ist auur so drado eruuirdhic. dhazs uuir dhea χρist chihaloda. dhera alos nin uuidhar sinemu dodhe. bi sculdim dheru stedi aerliihho era beremes. Ioh auh dhiu selba stat. chischeinit uundarliihhem zeihnum. dhes sines aeruuirdhighin chiuualdes sahha. ioh zi imu chidhinsit allan mittingart.

Dheasa stat auh meinit in dhemu ebraeischin chiscribe. endi siin restin scal uuesan aerliihhu; So chiuuisso ist dhazs imu arsterbandemu siin fleisc ni chisah enigan unuuillun; So after dhes psalmscoffes quhide ist chiquhedan Ni ghibis dhinemu heileghin zi chisehanne unuuillun;

ANNOTATIONES.

[illegible]

Comparatio literarum cum Gothicis.

Mutationum quas literae subeunt aliae e differentia dialectorum aliae ex propriis cujusque dialecti legibus euphonicis oriuntur. Comparaturo literas quae in duabus dialectis eisdem funguntur vicibus, indeque differentiam dialectorum et propriam cujusque indolem in ipsis vocum στοιχείοις indagaturo nihil antiquius habendum esse videtur, quam penitus pernoscere quae qualesque — eaedem an diversae — in dialectis comparandis valeant regulae euphonicae. Quas vero nuncupo regulas euphonicas noli confundere cum factis istis fictisque regulis, quibus sermonem internas nativasque leges sequentem grammatici interdum — si Deo placet — emendare majorique harmonia vel musicis nescio quibus virtutibus ornare conantur. At sunt sane concursus et conjuncturae literarum, a quibus, si a regularibus vocabulorum formationibus et syllabarum annexibus postulantur, adeo aut omnis loquendi usus aut quarundam linguarum indoles abhorret, ut illo in aliis linguis modo evitentur vel mutentur.

His in rebus peculiarium cujusque dialecti propensionum vel consuetudinum doctrinam quicunque velit plures linguas inter se comparare, maximi pendat oportet. Quare priusquam literas nostri translatoris cum gothicis conor comparare, legem qua literae mediae et in lingua gothica et in dialecto nostri autoris mutentur, quum aliter de hac re ac cl. Grimmius sentiam, accuratius explicabo.

In lingua gothica igitur viget lex euphonica, qua literae mediae in fine vocabulorum in aspiratam sui ordinis transeunt. Exempla:

thiuf (furem) genit. *thiubis*; *hlaif* (panem), genit. *hlaibis*; *gaf* dedi, *gif* da, *giban* dare; *grof* fodi, *graban* fodere. et caet.

bauth obtulit, *biudan* offerre; *haubith* caput, *haubidis* capitis; *bath* oravit, *bedun* oraverunt; *sauth* hostiam, *saudim* hostiis, *goth* bonum. *godis* boni. et caet.

In ordine gutturalium quum lingua gothica aspiratâ careat, saepe media manet:

dag diem, *vig* viam, *mag* possum, *og* timeo, et caet. interdum spirans h locum gutturalis aspiratae tenet: *aigum* habemus, *aih* habeo.

Exceptiones hujus regulae:

1) mediae post liquidas non mutantur. *halb* dimidium, *dumb* mutum, *lamb* ovis. et caet. *band* junxit, *gastaistald* possidebat, participii praesentis terminatio semper *and* et caet. Sequitur tamen regulam generalem *tharf* (egeo). Luc. 14, 18. 1. Cor. 12, 21.

2. interdum media aspirationem non subit, praesertim ubi vocabulum subsequens et stricto sensus nexu accentusve inclinatione solito arctius jungitur et literâ sonorâ incipit, interdum tamen et ante literam surdam, immo ante punctum. Videtur enim natura legum euphonicarum varietatem quandam in scribendo permittere, cum apud scriptorem litera mox qualem etymologia mox qualem euphonia exigit praevaleat.

hlaib barne Mrc. 7, 27. *hlaib jains* Joh. 13, 30. *ni bi hlaib ainana* Luc. 4, 4. *ni hlaib ni* Luc. 9, 3. Sed: *hlaif ni* Mrc. 8, 14. *ni mahtedun ni hlaif matjan* Mrc. 3, 20. *hlaif us himina* Joh. 6, 31. 32. *thana hlaif. Jah quath* Joh. 6, 34. *ni hlaif matjands* Luc. 7, 33. *saei — hlaif, libaïth* Joh. 6, 58. *hlaif giba* Joh. 13, 26. *hlaif unsarana* Matth. 6, 11.

saei grob jah gadiupida. Luc. 6, 48. *thai tvalib mith imma* Luc. 8, 2. *tvalib thanzei* Luc. 6, 13. *tvalib-vintrus* Luc. 2, 42. *gadob nu vas* Hom. 38, 10. *gadob vistai* Hom. 40, 14. *vesi gadob ei* Hom. 38, 4. *svasve gadob thans* Hom. 42, 4. Sed *gadof ist* Tit. 2, 1. Eph. 5, 3.

bad ina Luc. 8, 31. 42. sed *bath is* Luc. 9, 29. *bath than* Luc. 8, 38. *sad itan* Luc. 15, 16. sed *sath itan.* Luc. 16, 21. *manvjan stad izvis*, Joh. 14, 2. *manvja izvis stad, aftra* Joh. 14, 3. *stad tharei* Luc. 4, 17. sed *stath authjana* Luc. 9, 10. *stath, jah* Mrc. 1, 35. *stath, thatei* Luc. 4, 17. *baud*

vairthith Luc. 14, 34. *jah is faurbaud imma* Luc. 5, 14. *thatei anabaud moses* ib. Sed *jah faurbauth im* Marc. 8, 30. 6, 8. *thoei anabauth moses* Mtth. 8, 4. *svasve anabauth mis frauja* Matth. 27, 10. et caet.

Eadem ratione participium praet. verborum derivatorum in quibus casibus generis neutrius omni flexione vacat, literam *d* in caeteris casibus firmam, mox conservat mox in aspiratam mutat. *gamelid ist* Luc. 2, 23. *tharei vas gamelid. Ahma* Luc. 4, 18. *gamelith ist* Luc. 20, 27.

Annotationes:

1) Omnes verbi flexiones propriam consonantem mediam *d* habent, quae non nisi secundum legem propositam in fine aspiratur.

In codice argenteo flexiones verbi ubi dentalis in fine posita est non rarius *d* mediam quam aspiratam habent, quarum in variatione multis exemplis collatis ne speciem quidem firmae regulae deprehendere potui. In palimpsestis Mediolanensibus aspirata in fine flexionum constanter occurrit, ubi autem syllaba quaedam subsequens in unum vocabulum cum verbo coalescit, *d* litera apparet: *sijaidu* 2 Cor. 2, 9. *standaiduh* 1 Cor. 16, 13. *vairthaiduh* Ephes. 4, 32. Sic etiam in cod. arg. constanter *quithiduh vileidu* et caet. sed *quath* cum *uh* non fit *quaduh* quia haec aspirata non est euphoniae. In passivo, cujus flexiones eaedem sunt sine dubio ac activi, auctae solum appendice, *d* sola reperitur.

2. Etiam ante *s* finale, nisi liquida antecedit, media aspirari potest: *hlaifs* Joh. 6, 33. 35. 41. 48. 51. 58. *hlaibs* Luc. 4, 3. *faheds* et *fahedhs* gaudium. Particip. Praeter. nomin. sing. masc. in cod. arg. semper, ni fallor, -*ths*, in palimps. mediol. crebrius -*ths*, sed etiam *ataugids* 1 Cor. 15, 5. *gaveihids* 1 Cor. 7, 14. 18. *galathods* 1 Cor. 7, 24. *gathivaids* 1 Cor. 16, 15.

Sed post liquidas semper *vinds* (ventus) nunquam *vinths* et caet.

Quam exposuimus legem euphonicam cl. Grimmius prius agnovit (Gr. I, 55. 62.) postea (Gr. II, 224.) quantum ad dentales negavit, contendens non mediam *d* sed aspiratam *th* in omnibus vocabulis inter utramque vacillantibus primitivam esse, quae molliatur in mediam, quia legem qua semper gothicum *th* alamannicum *d* fit, ipsa lingua Gothica in quibusdam vocibus quasi anteceperit. Cui sagacissimi viri sententiae omnia mihi videntur obstare. Nam primum labialium variatio inter *b* et *f* sine dubio una eademque regitur lege, quod si *th* in *lauth*, *haubith* et caet. non ex euphonica lege ortam esse censes, *f* literam quoque in vocabulis *hlaif*, *lauf*, *gif*, *grof* et caet. corruptam habeas oportet, quod quomodo defendas vide.

Deinde ceteris dialectis, quae, ubi gothica *d* in medio, *th* in fine praebet, constanter anglosaxonica *d*, alamannica *t* habent, litera *d* primitiva probatur, id quod ipse cl. Grimmius fatetur (Gr. II, 225).

„At linguae affines, inquit, latina et graeca in omnibus, quae comparare licet, vocabulis inter *d* et *th* ancipitibus, tenuem *t* praebent, cui secundum legem quam dicunt promotarum literarum (Lautsenkung, Lautverschiebung) in gothica lingua literam *th* respondere necesse est. Quam sententiam utinam exemplis confirmare placuisset. Mihi quidem contrarium probatur. Lingua latina quidem tenuem habet, sed caret plane aspiratâ *th*, ideoque in comparationem vocari omnino non potest. Graeca vero et Sanscrita ubi *t* praebent, Gothica sicut par est, firmam aspiratam *th* offert; ubi Gothica mediam *d*, quamquam in fine in *th* transeuntem, ostendit, Graeca et Sanscrita ut par est *th* habent. Quod exemplis jam probabo.

Suffixum *ti* sanscritum, *σις* graecum, est gothicum *th* in substantivis declinationis quartae: *gabaurths* nativitas, *gataurths* destructio, *gaqumths* concilium, *gakunths* manifestatio, *dulths* festum cf. *θαλία* (epulae), *munths* (os) a radice *man* vel *mun* cogitare et dicere. In vocabulis *gafaurds* (a *fairan*, unde *fairina* facinus) *συνέδριον*, *gahugds* animus *d* pro *th*, quia Gothica lingua duas aspiratis incipientes syllabas evitat.*) Sic etiam mascul. *fads* sansc.

*) Hanc quoque regulam negat cl. Grimmius II, 242. Mihi videretur maxime mirum si aversio qua Graeca et Sanscrita linguae duas ab aspiratis incipientes syllabas se excipere vetant, in Gothica omnino non animadvertere.

patis, πόσις. In *fragifts* desponsatio, *gagrefts* edictum, *gaskafts* creatio, *fralusts* perditio, *ustauhts* consummatio, *ansts* gratia et caet. *t* pro *th* ob antecedentes *t*, *h*, *s* literas.

Suffixum sanscr. *tri*, accuratius *tar*, graece τηρ in nominibus consanguinitatem exprimentibus est gothicum *thar* in *brothar*, *dar* in *fadar* ob aspiratam praecedentis syllabae, *tar* in *svistar*, *dauhtar* ob conjunctas *h*, *s* literas. *Mater* si inveniretur esset *mothar*, non *modar*, quamquam in alamannica dialecto false secundum analogiam fater, tohter et caet. semper *muoter*.

trâ et *tra* sanscritum, graecum τρον, est gothicum *thra* in *hleithra* (tabernaculum) cujus *th* non est radicis, quum *hlija* tabernaculum procul dubio ejusdem sit radicis, *thr* in *maurthr* caedes, *tr* in *avistr* ovile, *blostr* sacrificium pro blot-thr, *gilstr* tributum pro gild-thr. Suf-

---

tur. Exempla quae in his paginis dispersim allegantur convincent, puto, obstinatissimum quemque. Adde alia ubi prima aspirata mutatur: *ainamunditha* Eph. 4, 3. 13. (unanimitas) a *munths*, *munthis*. *naudithaurfts* (necessitas) a *nauths*, *nauthais*, ubi tamen *naudibandi* inexplicatum manet. Si contra occurrunt vocabula ut *thiutha* (bona) *fatha* (sepes) quae fortasse ut distinguantur a *thiuda* (populus) *fada* (viro) aspirationem conservant, memor sis vocabulorum ἐχύθην ὠρθώθην, θαφθεὶς, φαθί et caet. quae in graeca quoque lingua regulam fugiunt non tollunt.

fixum *tra* et *trâ*, in sanscrita lingua locum indicans (ex. gr. *amutra* illic, *devatrâ* inter deos et caet.) levi cum significationis differentia in gothica *thro* profertur: *innathro* intus, *thathro* inde, *jainthro* illinc, *aljathro* aliunde, *allathro* undecunque, et caet.

tâ et *tva* usitatissima sanscrita suffixa ad substantiva abstracta alterum feminina, alterum neutra formanda, in Gothica lingua *tha* et *thva* ambo feminina formant: *airtha* terra, *giltha* falx, *airzitha* error, *diupitha* profunditas et multae aliae. *salithva* mansio, *friathva* dilectio. In *authida* eremus et *vairthida* sufficientia, *da* ob aspiratam antecedentem. *veitvodida* testimonium Hom. 44, 13. aut partic. praet. est aut mendum pro *veitvoditha* Hom. 47, 11. Matth. 8, 4. Marc. 1, 44. 6, 11. Joh. 8, 17.

In omnibus his suffixis sanscrita *t* fit gothica *th*, quae nunquam transit in *d*, nisi ob evitandum concursum duarum ab aspiratis incipientium syllabarum Occurrit tamen, ne quid taceam, *gamunds* memoria, cujus *d* quamquam pro sanscrito *ti* positum est, quum a verbo irregulari iu analogia participii passivi *munds* Luc. 3, 23. formatum sit, non multum valet contra constantem ceterorum auctoritatem.

Suffixum unâdicum *tu* (ex. gr. *bhâtu* sol a radice *bhâ* splendere) apparet in vocabulis Gothicis *dauthus* (mors) a *divan* (mori). *vulthus* (splendor) a radice *vulan* (fervere) Rom. 12, 11. *tunthus* dens, *lithus* (artus), *leithus* σίκερα, *quithus* (uterus). In vocabulis *hliftus*

(fur) *vahstus* (statura), *kustus* (experimentum), *lustus* (cupido) *), *maihstus* (fimus) *tus* pro *thus* ob praecedentia *s*, *f*. In *handus*, quod non a radice *hinthan* -(captivum ducere), fortasse a radice *han* (ferire, occidere) repetenda est, *dus* pro *thus* ob aspiratam syllabae prioris. Aliud suffixum sanscritum *athu*, quod formal substantiva abstracta, in gothico *du* reperitur: *vratodus* iter, *manniskodus* (humanitas) *aukjodus* (tumultus). *gabaurjothum* Luc. 8, 14. voluptatibus equidem pro mendo habeo. Fortasse inter hos et *gredus* (fames) *grundus* (fundus) *flodus* (flumen) numeranda sunt.

Suffixum *tha* in numeris ordinalibus (ex. gr. *tshaturtha* quartus) fit *da*: *ahtuda*, *niunda*, *taihunda*. Quartus sine dubio est *fidvorda*, non *fidvortha*, quod cl. Grimmius (III, 637) argumentatur ex *fiordo* Keronis, qui etiam *ahtodo* non *ahtoto* offerens, in his vocabulis analogiam alias accurate observatam, qua gothicae mediae tenuem opponet, nescio cur deserit.

tha substantivorum ex. gr. *nitha* (dux), *tuttha* (ignis) reperitur in *d* vocabulorum: *mods* (ira) [alaman. *muot* a *muo-an* vexare, agitare. Si recte conjicimus *d* hujus vocabuli esse suffixum *tha*, pluralis non potest esse *modeis* sed

---

*) Grimm. (II, 22) *t* vocabuli *lustus* radici attribuit; mihi videtur *lustus*, *fralusts*, *liusan*, sicut *kustus*, *gakusts*, *kiusan*. *lustus* cupido a *liusan* perdere sicut *desiderium* et cupidinem et amissum exprimit.

modos nisi neutrius generis sit.] *gards* (domus), *gazds* stimulus. Si in dat. *knodai* (generi) Phil. 3, 5. *d* suffixum est, primae non quartae declinationis esse debet: *d* in *deds* est radicis. In *lauths*, *laudis* (homo) *sauths*, *saudis* (sacrificium) *d* radicale verbis *liudan* crescere *siudan* coquere defenditur. *aviliud* (gratiarum actio) non cognatum est cum *liuthon* canere.

Reliqua vocabula quae *d* in fine mutant in *th*, non audeam cuiquam linguae sanscritae vel graecae suffixo assignare. Sed nihil impedit quo minus *menods*, *faheds*, *mitads*, *naquads*, *haubith* (*dis*), *liuhath* (*dis*) *vitoth* (*dis*) comparentur cum formationibus *varûtha* (cutis) ὄρνιθος, κόρυ-θος, μέγεθος, βένθος, λίθος.

In verbi vero flexionibus latinae, graecae et sanscritae linguarum consensus *th* justam gothicae flexionis consonantem esse jubet. Participia - *tus*, τος, *ta* gothicum *th* poscunt. *Legunt*, τύπτοντι, *tudanti* poscunt gothicum *haitanth*. Nihilominus vero in his quoque *d* non corruptione ex *th* ortum est, nec praeoccupat lingua gothica aetatis alamannicae consuetudinem, nec in provinciam alius dialecti ingressa est praeter regulam.

In omnibus enim linguis flexiones primum variae et multiformes magis magisque simplices redduntur. Ubi initio plures consonantes ad formandas flexiones adhibitae sunt, postea unam eandemque omnium vicibus fungi videbis. Sic lingua sanscrita ad formandas flexiones ex or-

dine. dentalium tribus consonantibus utitur, *t*, *th*, *dh*, quae omnes et in activo et in medio (parasmaip. atmanep.) occurrunt. Jam Graeca non nisi duas adhibet, easque ita inter Activum et Passivum distribuit, ut totum Activum solâ tenui, totumque Passivum, exceptis tertiis personis et Aoristis qui Activi flexiones sumunt, solâ aspiratâ formet. Idem quod Graeca lingua in solo activo fecit Gothica in omnibus omnium verbi generum personis facit, unam adhibens dentalem. Ex tribus autem Sanscritae dentalibus Graeca tenuem, Gothica aspiratam vel, ut accurate loquar, eam, quae in lingua Gothica Sanscritae aspiratae locum tenet, mediam elegit. Sanscritum

—	—	—
—	thas	tha
ti	tas	anti

fit Graecum

—	—	—
—	τον	τε
—	τον	οντι

Gothicum

—	—	—
—	ts (pro ds)	d
d	—	and

quod est literis sanscritis

—	—	—
—	ths	th
th	—	anth

In graeca lingua duae aspiratae cedebant tenuibus, in gothica duae tenues aspiratis.

Passivum sanscritum (i. e. atmanepadum)

—	h	h
—	th	dh
t	t	nt

est graecum:

—	th	th
—	th	th
r	th	nt

gothicum

d		nd
—		nd
d		nd

quod respondet sanscritis

th		nth
—		nth
th		nth

Graeca lingua *t* tertiae dualis aspiravit et simplicem spirantem primarum personarum in dentalem aspiratam mutavit; Gothica duali caret, pluralem passivi, sicut saxonica, anglosaxonica et frisica pluralem activi, una terminatione fingit, primam singularis tertiae aequat, ubique eadem dentali utitur.

In Praeterito verborum derivatorum *da*, *dedum* etc. omnis difficultas versatur in explicanda formationis origine. Videtur esse praeteritum reduplicativum radicis sanscritae *dhâ* *)

*) Hujus radicis praeteritum reduplicativum in singulari profertur *dadhau*, *dadhâtha*, *dadhau*. Pone reduplicationem strictiorem *dhadhau* etc. et habes gothicum *dida*, *dides*, *dida*, quod

τίθημι, quam et graeci adhibuerunt ad formandum aoristum ἔθην et futurum θήσομαι. Media *d* igitur convenit linguae gothicae non aspirata quam Grimmius (II, 261) conjicit.

E formis *mosta*, *aihta*, *thaurfta* et caet. non sequitur fuisse *mot-tha*, *aig-tha*, *thaurb-tha* secundum analogiam *fragifts*, *fralusts*, *ustauhts* pro *fragibths fralusths*, *ustauhths* et caet.; nam mutae et sibilantes non modo cum *th*, sed etiam cum *d* formant *ft*, *st*, *ht*, sic *saihsta* sine dubio pro *saihsda* non pro *saihstha*, *fimfta* pro *fimfda*, *twalifta* pro *twalibda*.

---

in gothica quidem lingua nondum repertum est, optime vero convenit cum anglosaxonico *dide*, *didest*, *dide*, saxonico *deda*, *dedos*, *deda*, alamannico *teta*. Pluralis regularis sanscritus est *dadhima*, *dadha*, *dadhus*, qui cum reduplicatione strictiore *dhadhima* poscit gothicum *didum*, *didut*, *didun*, qui non occurrit nisi in anglosaxonico *didon*. Sed radix *dhâ* jam in sanscrita lingua usitatiora tempora format tamquam a radice *dadh* vel *dhadh*, cujus praeteritum reduplicativum, etsi non reperitur, fuisset *dhedhima*, *dhedha*, *dhedhus*, quod est gothicum *dedum*, *dedut*, *dedun*, saxonicum *dâdun*, alamannicum *tâtumês*, sicut a radice *sad*, *sêdima* gothicum *sêtum*, saxonicum *sâtun*, alamannicum *sâzumês*. Itaque praeteritum verborum derivatorum in lingua gothica formatur quoad singularem ex regulari praeterito radicis *dhâ dida*, suppressâ syllabâ priori, quoad pluralem ex integro praeterito radicis *dadh* vel *dhadh*, quae jam in sanscrito plerumque locum radicis *dhâ* tenet.

Reliqua sunt participia quae mediam sine dubio contra analogiam linguarum cognatarum habent. Sed quum primum tertia pluralis prolata est *and*, participium praesentis non potuit quin *ands* proferretur, neque potuit solum participium praeteriti contra analogiam omnium verbi flexionum, praesertim contra analogiam praeteriti, *th* retinere.

Restat, ne quid taceam, commutatio lit. *d* in vocabulis: *sad*, *sathjan*, *sathnan*, *gasothjan*. *alds*, *alduma*, *framaldra*, *altheis*, *althiza*, *althjona*. *frodei*, *frodaba*, *frathjan*, *frathi*. Nec in his anticipatam *pomotionem literarum* (vorausgeeilte Lautsenkung) video, sed vestigia virtutis literarum *n* et *j* quae more Zendico mutae antecedenti aspirationem tribuere amant. Sic suffixum *ubni* et *ufni*, *aflifnan* superesse et *laibos* reliquiae etc. Nec formae *usbeisnigs* a *beidan*, *anabuzns* a *biudan*, *andavleizn* et *vlizja* a rad. *vleita* enodandae sunt nisi aspiratione nimiâ literis *n* et *j* concitâ.

Itaque comparatio instituta inter linguam gothicam et cognatas graecam et sanscritam linguas docet: in quibuscunque syllabis derivativis sanscrita et graeca *t* praebent, gothica constanter *th* habet quae nunquam in *d* transit, nisi quum concursum duarum syllabarum ab aspiratis incipientium evitare velit. Ubi vero sanscrita et graeca *th* vel *dh* praebent, gothica *d* habet, quae non nisi secundum generalem linguae gothicae legem in fine et ante *s* finalem in *th* transit. In omnibus autem verbi flexionibus

non exceptis participiis, gothica lingua unam eandemque dentalem adhibens, mediam, sanscritae aspiratae congruam praebet.

Stat igitur integra imo probatur et confirmatur undecunque lex quam emisimus euphoniae. Cujus causa rationali quoque literarum consideratione intelligitur. Media quaevis enim in fine proferri omnino non potest. Nos formas ut Tag, rüstig, gib, pingimus quidem in patientem chartam, neque vero quisquam ita enuntiat; sed quamquam omnes bene dicimus Tages, rüstiges, geben, in aliis Germaniae partibus enuntiamus Tak, rüstik, gip, in aliis Tach, rüstich, gif. Nam mediae mutae sunt merae conclusurae aut labiorum, aut linguae acuminis cum dentibus, aut linguae dorsi cum palato, quae non nisi in mediis verbis ante literas sonoras audiri possunt. In fine autem vocabulorum quum, ut audiatur litera, organa ex conclusura aperienda sint, spiritus quidam accedat necesse est, quo adjuncto aut tenues aut aspiratae fiunt. Hac necessitate coactae aliae linguae tenuem, aliae aspiratam secundum suam quaeque indolem in fine vocabulorum ponunt loco mediarum. Linguae Sanscritae et alamannicae tenuis magis conveniens erat; gothicae, saxonicae, islandicae aspirata.

Neque in ipsius Germaniae superioris dialectis litera media nunquam aspiratur in fine vocabulorum, ex. gr. in psalterio Windsbergensi, Cod. germ. monac. 17 leguntur: *tach*, *tages*; *wech*, *weges*; *heilich*, *heiligen*; immo post

liquidas *berch*, *berges*, *geburch* (civitas), *dinch*, *dinges*, *umberinch*, *-ges*; *ufsprанch* (exsiluit) et in compositis *lanchmuoter*, *undanchnamiu*, quas aspiratas nemo dicet primitivas ex iisque medias corruptas esse.

Noster translator mediam ordinis gutturalium in fine semper in tenuem mutat: *mac*, *uuac*, *heilac*, *burc*, *fenc*, *ganc*, *offerunc*, *bauhnunc*, *chuninc*, *druoc*, *fluoc*, *heilac*, *muodic*, *manac*, *uuirdhic*. Nota tamen semel in Fragm. theot. occurrere *uuirdich* dignum.

Mediam ordinis dentalium idem eadem ratione mutat in tenuem. *antdhechit*, *scheit*, *heit*, *chibot*, *beit*, *stat*, *hant*, *chunt*, *fant*, *mittingart*, *fyrstant*, *chiburt*, *uuort*, quae omnes tenues in medio *d* sunt. *d* occurrit quidem in fine vocabulorum *quhad*, *uuard*, *chind*, *magad*, ubi tamen media non est organica, sed pro aspirata ponitur quae saepe etiam scribitur. *uuardh*, *chindh*. in Fragm. theot. semel *quadh*, *gold* et *golth*. In aspiratam transit *d* in vocabulo *ziidh* et in fragm. theot. *bluoth*, quod sine dubio non dialecto alamannicae scriptoris, sed francicae tribuendum est, quoniam secundum dialectum scriptoris *d* in medio transit in tenuem *bluote*.

In ordine labialium invenio: *gab* et *grab*; sic etiam in fragm. theot. *beelzebub*; sed, *halp*, *selp*, *chalp*, *chiscrip*, in fragm. *selb* et *selp*; media aspiratur in *screiph*, *bileiph* et in fragm. *lauph* (frons) *liph*.

Omnia quae ex paucis his exemplis de mutatione euphonica literae mediae in fine vocabulorum erui possunt, haec sunt: Post vocalem productam media labialis semper, dentalis nonnunquam, gutturalis nunquam in aspiratam, caeterum mediae omnium ordinum in tenuem transeunt: praeter labialem post vocalem *u*, ubi plerumque manet intacta.

His praemissis incipio comporationem literarum cum gothicis.

Pauca de liquidis monenda sunt. Praeter notum gothici *s* vel *z* transitum in *r* in vocabulis *dhera*, *oro*, *chihordom*, *maer*, *aerino*, etc., praeter assimilationem literae *j* post liquidas in *zellando*, *nerrendo*, *frumman*, et literae *b* ante *n* in *stimna* (goth. *stibna*), usus liquidarum nihil a gothico differt, nisi quod liquidae duplices in fine simplices redduntur. *al*, *man* pro *all*, *mann*. *m* et *n* in fine recte distinguuntur excepto uno *ardon* pro *ardom*.

Labiales.

b est gothicum *b*, exemplis non opus est.

b euphonice insertum in *zimbrit* goth. timrja.

p in initio vocabulorum non occurrit nisi in vocabulis latinis et graecis: *passio*, *portun*, *predicando*, *psalmom*, et cum *s* in *spahida*, *sprehhan*, *spuodi*, *spriu*.

p in medio est gothicum *p* in *tempel*, *ubarhlaupnissi*, *aruuorpanan*, *hilpit*, in fragm. theot. *ardempant*. *hapta* pro *habda*.

p in fine: *scaap*. anglos. *sceap*. Ubi euphonice pro *b* vide supra.

ph in *aph*, goth. *iup*.

f in initio est gothicum *f*. vide glossar.

f in medio est goth. *b* in *huuerfan*, *huuoruan*,
in fragm. theot. *gahuuerfen*, *gihuuorfan*, *huuirfu*, *huueruemes*.
goth. *hvairban*.

goth. *f* in *chistiftu*.

goth. *p* in *daufin*, *scuof*. Adde ex fragm. theot. *bisaufita*, *chaufit*.

f euphonice insertum in *chumft*.

ff = goth. *p* in *scheffidhes*, *scaffan*, *offono* ex fragm. *uuoffent*.

pf = goth. *fj* in *ubarhepfendi*, *hepfu*.

u = goth. *f* in *arheuit*.
= goth. *b* in *chihuuoruan*.

uu = goth. *v*. pro *uuu* id est *wu* scribitur *uu*.

Est igitur gothica

b = francica *b*.
= „ *f* in *huuerfan*.
= „ *v* in *huuorvan*.

p = „ *p* in initio cum *s*, in medio *pn*, *rp*, *lp*. in fine in vocabulo *scaap*.
= „ *f* in medio post longam vocalem.
= „ *ff* in medio post brevem vocalem, quod ubi in finem

cadit, simplex *f* fit. *lantscaf* (?).

f = francica *f* in initio.

Dentales et sibilantes.

Francica *d* est gothica *d* in initio. vide gloss.

Est tamen notandum *drado* quod etiam *dhrato* scribitur, et *daucgal* quod cum anglos. *deagol*, sed non cum island. *thagall*, nec cum gothico *thahan* quadrat.

Francica *d* est gothica *d* in medio: *sidiu*, *dheodum*, *beodan*, *frido*, *chirado*, *stedi*, *heido*, *liudi*, *bidan*, *sindun*, *blinde*, *uuendu*, *uualdendan*, *uuordes*, *undar*, *odag*, *idal*, *endi* (finis) *endi* (et), *muodic*, *sundric*, *chisendit*, *hendi*, *haubide*, *gheldendo*, *garda*, *gurdil*, *standit*, et in omnibus flexionibus. Sed pro gothica *th* in *ander*, *andinum* (in Hymnis *andinum*, goth. probabile *anthi*) *manacfaldit*, *munde*, *urchundo*, *chundida*, *chind*, *huldin*, *bilidum* (in codice cotton. Heliandi *bilithi*) *findis*, *antuuerdin*, *unuuerdnissa* (sed *eruuirdhic*), *uuordan*, *chiburdi*.

Est igitur francicum *ld*, *nd*, *rd* = goth. *ld*, *nd*, *rd* et *lth*, *nth*, *rth*, quae aspirata tamen post vocales *a*, *e*, *i*, saepe apparet, *chind* et *chindh*, *uuard* et *uuardh*, *uuerdan* et *uuerdhan*, post *o* et *u* vero *d* stabilior est: *uuordan*, *uurdi*, *chiburdi*. sed *iugundhi*, *fordhrom*. Confer in ordine labialium *huuerfan*, *huuoruan*, quae variatio literarum *f* et *v* eandem legem sequi videtur. Item anglosaxonicum *uurdon* (fiebant)

vorden factus, sed *veordhan* fieri, *veardh* fiebat, Otfriedi *wurti*, *wurtun*, sed *werdan*, *wirdu*, cod. cotton. Heliandi *uuerthan*, *uuarth*, sed *uurdhi*, *uurdhun*, neque tamen constanter, occurrit enim *uuirdhig* et *giuuorthan*.

d in fine vocabulorum jam monuimus nunquam esse verum *d*, sed positum esse pro *dh*. *magad*, *uuard*, *quhad*, quare ex formis *rehd*, *uuihd* bene argumentari mihi videor, gothicas *raihts*, *uuaihts* esse pro *raihths*, *uuaihths* formatas eodem suffixo quo *vairths* etc.

d pro *dh* et cum *dh* alternans occurrit in verbo *quhedan*, *quhedhan*, itemque in substantivo *dodh*, dat. *dodhe* et *dode*, a quo adjectivum *dod* mortuus falso quidem sed constanter *d* literâ distinguitur.

t in initio in vocabulis latinis *titulo*, *tempil* et in conjuncturis *tr*, *triuuua*, *tradungum*, quae = goth. *tr*, item in *st*, *stigan*, = goth. *st*.

t in medio et in fine in conjuncturis *ft*, *ht*, *st* et euphonice pro *d*. semel *atz* pro *azs*.

tt in *dhritto* et *antlutte* est goth. *dj*, *thridja*, *ludja*; in vocab. *hluttror* et ex fragm. theot. *bittro*, *hulttriro* alius originis esse videtur.

td = goth. *dj* in *bitdande*.

Reliquae sunt quaedam *t* in medio, *gotes*, *fater*, *muoter*, *eitar*, quae locum mediae *d* tenent. *got* in plurali et in instrumentali singularis, nonnunquam adeo in genit. et dat. mediam *d* praebet. Gothica lingua eodem modo inter *d* et *th* vacillans in singulari *th*, in plurali autem et in omnibus derivatis et composi-

tis *d* praebet, quae media et in Heliando constans est; cujus exemplar Cottonianense in reliquis miranda cum fide gothicas *th* conservat. Quibus rationibus adductus arbitror, mediam *d* et in gothicâ et in francicâ linguâ justam esse consonantem vocabuli *gud*, *god*, quae in illa secundum legem euphoniae supra expositam in omnibus singularis casibus in *th* transit; nam gen. *guths* pro *gudis* comparatur cum nominativo *faheths*, cum genit. *menoths* pro *menodis*; in dativo *gutha* vero si lex euphonica fines transiliens nimis sibi assumere videatur, cogites, in multis substantivis terminationes dativi ne scribi quidem, *menoth* Luc. 1, 26. pro *menoda*, *naht* pro *nahtai* Mrc. 4, 27. etc. (Gr. I, 610) quibuscum vocabulum *gud* quum in genitivo ejectione vocalis congruat, quid mirum, si in dativo quoque convenit, quamquam vocalis scribitur. In francica dialecto vero *d* primitiva secundum eandem euphoniae legem in *t* mutatur, quod in genit. et dativo contra consuetudinem, sed ante syllabas omni accentu carentes minus mirum. Idem contingit in *muotes* (pro *muodes*) sed *muodic*, *uuortes* et *uuordes*. Quā analogiā explicem *eitar* a radice *eidan*, et *fater* pro *fadar*; *muoter* pro *muodar*, quod analogiam fadar sequutum e justo *muodhar* corruptum videatur.

Nota *tehmon* (decimare) ex fragm. theot.

th non occurrit nisi in *ithniuuues*, *chilothzssom* et *fethdhahka*.

dh semper est goth. *th*, in initio vide glos-

sarium, in medio *dodhliih*, *heidheno*, *odhin*, *odhil*, *nidhigun*, *nidhar*, *fordhrom*, *jugundhi* etc. et in derivationibus *endha*, *freuuuidha*, *salbidha*, *salidha*, sed *chiuualdida*, *spahida*, in *scheffidhes*, *leididh*, sic cod. cotton. Hel. *helithos*.

z in initio est goth. *t* vide glossar.

goth. *t* in medio fit *zss*, *uzssonondem*, *buuzssan* goth. *ût*, sax. *biûtan*, *ezssant* goth. *itan*, *mezssendi* goth. *mitan*, *firleazssi* goth. *letan*, *chiheizssan* goth. *haitan*, *hazssedos* goth. *hatizon*; *gheizssinu*, *gaitein*; *uuazssar*, *vato*; *uuizssod*, *vitoth*; *fuozssi*, *fotus*.

goth. *t* manet *z in liuzit* goth. *leitils*; *uurza*, *vaurtins*.

in fine est *zs*: *dhazs*, *thata*; *azs*, *at*; *izs*, confer *uzsi*. *z* in fine *dhiz*.

tz in *sitzi*, *setzan*, *setzida* = goth. *tj*.

s = goth. *s*. exemplis non opus est; euphonice insertum in *bigunsta*.

ss = goth. *ss* in *chiuuisso* et in derivatione *nissa*, ex assimilatione in *chnussu* et *uuassan* goth. *chnusja*, *uuahsan*.

Gutturales.

g et *gh* in initio pro gothico *g*, illud ante consonantes et vocales *a*, *o*, *u*, hoc ante vocales *i*, *e*. exempla vide glossar. *gab* sed *ghibis*, *gheba*, *bigunnenun* sed *bighin*; est tamen *g* ante *i* et *e* in *geilin*, *gerondi* et in syllaba obscura *gi* in *seegi* ecce. *ghi* pro gothico praefixo *ga* semel tantum reperitur *ghilaubin*, praeterea semper male scribitur *chi*. Ex fragm.

theot. afferenda: *ghiruni*, *ghimeitun*, *ghifinstrit* et multa ex Gloss. Jun. A.

In medio eadem regula valere videtur sed excéptiones scribae fortasse incuriâ multo crebriores sunt. *daga*, *dagum*; *daghe*. *sungun*; *sangheri*, *singhemes*. *aruuegodi*; *uueghe*. *manego*, *maneghin*. *euuigun*; *euuighin*. *martyrunga*, *lerunga*, *tradungum*, *bauhnungum*; *samnunghe*, sed etiam *samnunge*. *augono*; *araughit*, *aughida*, *aughidom*, *araughemes*, sed *augin*, *araugit*. *anghila* sed crebrius *angil*. *liugu*, *leogando*; *lughin* mendax sed *lugina* mendaciorum. *berga*, *berghe*; sed etiam *berge*. *sagheen*, *saghida*, *saghe* etc. sed *sagenne*. *einigan* sed etiam *einighan*. *almahtiga*, *almahtigun*, sed *almahtigin* sine *h*. *heilegun*, *heilegan*, *heilego*, *heilegode*; *heileghin*, sed *heilegin*, *heilegim*. *flugun* sed *fleugendem*. *hringa* sed *umbihringida*. Reliqua exempla sunt haec: *odagan*, *fangana*, *fangolode*, *magad*, *chiborgonun*, *dhuuingu*, *sluogun*, *slaganan*, *sigu*; *eruuirdhighin*, *folghendo*, *folghemes*, *folghet*, *fraghet*, *chimenghide*, *meghines*, *meghiniga*, *meghin*, *langhe*, *chisaughida*, sed *sundigem*, *drugidha*.

Ex gloss. Jun. A. *ghibulahtigher* iracundus, *einigher* quispiam, *ghifuaghidhu* conjunctione, *spatigher* serotinus, *sighinumsti*, *arhaughit* promulgatus, *spuatighi* prosperitas, *abulghigher* furiosus, *meghinigo* valenter; *dhrijariga* triennem, *suntrigo* altrinsecus etc.

ç in fr. theot. = *z*, *uurçun*. *liuçil*.

c = goth. *k* in fine *folc* gen. *folches*, *chidhanc*. *fleisc*, et euphonice pro *g* vide supra.

c in medio non occurrit nisi in vocabulis *cruci*, *daucgal*, *ercna*; In conjunctura *sc* = goth. *sk* mutatur ante *e*, *i* in *sch*, interdum ante *a*, *u*: *scaffan*, *scaap*, *scalche*, *scama*, *himilisca*, sed *schameen*; *scof*, *scoldi*; *sculat*, *sciumin*, *sculdin*, *scuof*, *sculdrom*, *himiliscun* sed bis *himilischun*, et *judeischun* cujus *h* prius omissum corrigendo superscriptum; *scheit*, *scheffidhus*, *scheinit*; *judeischin*, *hebreischin*. *israhelischin*.

ch = goth. *k* in initio (vide vocabularium) et post liquidas, *scalches*, *uuerches*, *uuerchun*, *folches*, *folcho* quod in fine fit *c folc*. sic *chidanc*, cujus genitivum conjicio esse *chidanches* (occurrit in fr. th. *gadancha*). *ercna*, *erchno*. Praeterea *antdhechidiu* juxta *dhehhidon* et *dhecchidon*. *uuehhu* et *uuechu*, *einich* juxta *einic*, *einiges*. *bluchison* fr. th. *blugison*, *blucnissa*.

chi pro *gi* vide supra.

hh = goth. *k* in medio. *mihhil*, *liihhe*, *suohhant*, *chirahhon*, *antlûhhu*, *bilohhan*, *brihhu*, *riihhe*, *chiuueihhit*, *fethdhahha*, *bruohha*, *sahha*, *zeihhan*, *uuehhu*, *dhehhidon*; in fine fit *h*: *liih*, *chiliihnissa*, *chiliihsam*, et ubicumque vocalis subsequens per syncopen omittitur: *zeihhan*, *chizeihnit*, in *zeihne*, *zeihnum*.

h = goth. *k* in fine *ih*, *mih*, *dhih*, *auh*, et ubi pro *hh* vide supra; praeterea = goth. *h*, *dhurah*, goth. *thairh*, *dhoh* goth. *thauh*, *ziohan* goth. *tiuhan*. *chiuuihido* goth. *vaihs*; itaque *aboha*, *aboho* non est goth. *ibuks*.

h in conjunctura *ht*, *mahta*, *beraht*, *leoht*, *chneht*.

Conjuncturas *huu*, *hl*, *hn*, *hr* vide in glossar. semel *h* omittitur in *chiuuoruan* pro *chihuuoruan*, conversus, semel falso additur in *anthlutte*.

h assimilatur in *uuassan*, omittitur in *zesuun*.

cc in uno vocabulo *hrucca*.

cch vide sub *ch*.

hch in *scaahche*.

xss et *xs* = goth. *hs*. *oxsso* goth. *auhsus*. *uuexsal*, *uuaxsmin* in fr. th. *uuaxsanne* a goth. *vahsjan*.

Mutae gothicae igitur omnium ordinum mutantur in francica lingua his legibus:

	in initio	in medio	in fine
p	?	ff, f	f (ph, p)
t	z	zss	zs
k	ch	hh	h
b	b	b	p, ph
d	d	d	t
g	g, gh	g, gh	c
f	f	f (v)	f
th	dh	dh	d, dh
h	h	h	h

Servatur tamen tenuis omnium ordinum post *s* et in concursu cum liquidis.

Hic locus est pauca monendi de reliquiis quarti cujusdam ordinis literarum mutarum qui in lingua gothica et francica deprehenditur. Non supervacuas Ulfilas *hv* et *qv* literas procu-

dit, sed simplicem sonum signo composito reddere recte noluit. Latinum quoque *qu* non est sonus compositus (kv) quippe qui in versu non faciat positionem. Hae literae vestigia ordinis literarum palatalium mihi quidem videntur. Compara: *qvius* (vivus) a rad. sanscr. *dshiv*, *qvairnus* (mola) a rad. *dshrt* terere lith. *girnos*. *qvithr* (venter) sanscr. *dshathara*, *qvino*, *qvens* (mulier) rad. *dshan*, *riqvis* obscuritas sanscr. *radshas*, *vraiqvs* σκολιος rad. *vridsh* unde *vridshina* infernus. In his gothica tenuis respondet sanscritae mediae, sicut par est; pro sanscrita tenui invenitur aspirata ordinis labialium. *tshatvar*, *fidvor*; *pantshan*, *fimf*; *tshar*, *farah*; sed in aliis *hv* justa palatalium aspirata *quis*, *hvas*, *aqua*, *ahva*, in quibus duobus lingua sanscrita caret palatali, *kas*, *ap*.

Francicum *huu* stricte respondet gothico *hv*. francicum *qu* in *chiquihhida*, *quh* in *quhalm*, *quheman*, *quhedhan*, transit ante *u* in *ch*, *chumfti*. Respondet *quh* gothico *qv* sicut *ch* gothico *k*.

Vocales.

a correptum = gothic. *a*. *ab*, *adhal*, *al*, *aldin*, *ander*; *arms*, *hant*, *hart*, *haben*, *halon*, *chalp*, *halp*, *hazssen*, *sago*, *maneghin*, *zala* et multa alia.

nota *aefter* semel pro *after*, *uues* pro *uuas*. *a* euphonice injicitur inter *r* et *h*. *beraht*, *forahtun*, *uuorahta*, *dhurah* = goth. *bairht*, *faurhtun*, *uuaurhta*, *thairh*.

a mutatur in *e*, *i* sequente: *nemin*, *nemniu*, *elidheod*, *heuit*, *chizelido*, *ferit* (faru),

herizohin, *suueri*, *stedi*, *mendit*, *strengi* (*strango*) *elliu*, *chiuuenghide*, *festiron*, *restida*, *heftida*, *endi* (finis), *sendida* et iis suppresso *zellando*, *archennanne*, *auendu*, *herrun*.

Difficile dici potest quibus causis interdum haec mutatio impediatur: *aldin*, *angil*, *arbi*, *scheffidhes* sed *chiscaftiri*, *lantscaffi*; *elidheod* sed *alilenda*; *saghita*; *faraaagin*; *endi* (finis) sed *andina* (fronte) pro *andhine*.

a longum, quod nonnusquam duobus *a* exprimitur, plerumque ab *a* brevi non distinguitur, respondet gothico *e*. *iaar*, *scaap*, *bichnaa*, *bichnadi*, *ziuuaare*, *chidaan*, *saachche*, *saar*, *drâdo*, *slâfis*, *saamin*, *âdum*, *armârit*, *âno*, *âboh*? *uuâri*, *uuârun*. Nota: derivatio *ari*, quâ substantiva masculina formantur, apud nostrum non habet *a* longum, sed breve, congruens gothico *laisareis* etc.; transit enim *ari* in *eri*, *sangheri*.

i breve = goth. *i*, *hringa*, *himil*, *hilpit*, *chiquihhide*, *quhiman*, *quhide*, *ghibis*, *ghirîn*, *grindila*, *griffa*, *bighin*, *grimmi*, *sigu*, *sibun*, *singhemes* etc. = goth. *a* in praefixo *chi* pro *ga*.

In multis casibus nondum bene perscrutatis, nec causâ repertâ, *i* transit in *e*: *hreue*, *quheman*, *quhedhan*, *gheba*, *ghelstar*, *gheldendo*, *sehet*, *selbo*.

Noster non distinguit *i* a semivocali *j*, *iu* a *ju*, *ii* (*î*) a *ji* ex. gr. *biiihti* = *bijihti*.

î longum = goth. *ei*: *chîmun*, *huuîl*, *hrînit*, *miin*, *iisnine*, *îdal*, *chiliihhan*, *siin*, *zuuîflo*,

chirîsta, *dhiin*, *ziidh*, *biidun*, *bliidhnissa*, *fiant*, *uuiis*, *riih*, *nîdhigun*.

Memoratu dignissimum est, vocabula *miin*, *dhiin*, *siin* sine exceptione duobus *i* scripta esse, omnes autem formas flexionibus auctas *mines*, *dhines*, *sines* etc. nunquam duo *i* praebere, quare probabile videtur, possessiva illa non nisi ubi flexionibus vacent vocalem productam servare, in omnibus caeteris casibus vero corripere, cui tamen suspicioni obstat, quod in reliquis ne unum quidem *i* breve gothico *ei* respondet.

Non minus memoratu dignum est, *i* breve produci, si vocabulum derivatione quadam in fine crescit: *sibun*, *siibunzo*.

e breve ex *a* et *i* ortum supra consideravimus.

ê longum 1) = goth. *ai*: *huêo*, *hêrring* (cujus *e* fortasse corripitur ob duplicem consonantem) *hêrosto*, *hêrduom*, *êrino*, *êra* (honor) *êuua*, *êo*, *sêulu*. 2) in syllabis quae ex duobus contractae sunt et in dialecto alamannicâ *ia* praebent. *fênc* ex fragm. theot. *fêlun*, *gênc*, *gêngun*, *slêfun* cf. Gr. I, 92. 205.

e = goth. *ei* in *zuuêne*.

e pro *ei* semel in *enigun*.

Nota: *e* longum et *e* breve ante *r* et *h*, id est ubicunque gothico *ai* (et *ái*, et *aí*) respondet, variat scripturâ *e*, *ę*, *ae*. *ernusti*, *ęrnusti*. *erchno*, *ęrcna*. *ęr*; *ęrrin*, *erist*. *ardha*, *ęrdha*, *aerdha*, *herz*, *hęrzin*, in quibus gothic. *ai*; *aeuuin*, *ęuuin*, *euuin*; *chieredan*, *ęra*; *aer*-

liihhu, *maer*, *herosto*, *herduomes*, *haerduom*, in quibus goth. *ái*; sed in *edhile*, *aeuuiste*, *arzaelidiu* non est nisi *a* breve sequenti *i* in *e* conversum.

e duplicatur in *see*.

u breve = goth. *u* in *chuninc*, *chund*, *chrumb*, *chnussu*, *hrucca*, *antlutti*, *huldim*, *undar*, *ubar*, *umbi*, *sunu* et = goth. *aú* in *druhtin*, *uúrza*.

u = goth. *aì* in *dhurah* (*thairh*) *gurdil* (*gairda*).

u transit in o breve: *hol*, *hort*, *offono*, *oba*, *antlohhan*, *fol*, *uuolf*, *lobon*, *uuord* (sed *antuurdeen*) *forahtun*, *uuorahta*, *dohter*, *oxsso*.

û longum: *chlûda*, *hlûttror*, *buuzssan*, *ûph*, *stûrirom* (?) *chidhûhit*, *huus*, *antluuhhu*.

o ex *u* vide sub *u*.

ô 1) = goth. *áu*: *ôro*, *chihôran*, *ôdhin*, *ôdac*, *oostar*, *dôdh*; *dhoh* an *dhôh*? goth. *tháuh*.

2) = goth. *ô*: *ôdhil*, *ôthli*, *blôstar*, *boohho*, *blômo*, *uuootnissa*, *aruuôstit*, *suuôr*;

in *suuôzssera* goth. *sûtizo* suspicor *o* longum secundum sanscr. *svâdu*.

gôtnissa (deitas) quod prius mendum scriptoris putavi, quum in fragm. theot. eodem modo scribatur, comparandum videtur cum *siibunzo*, de quo paulo ante.

au = goth. *au*: *hlaupnissi*, *haubide*, *gaumun*, *augono*, *auh*, *saughida*, *daufin*, *dau*, *bauhnit*, *arflaugidem*, *chilauben*; difficile est *daucgal* vide gloss.

ei = goth. *ai. hrein*, *hneige*, *heizssan*, *heid*, *heilac*, *gheizssin*, *gheist*, *geilin*, *eigun*, *eitar*, *einigan*, *andreidin*, *scheit*, *zeihhan*, *fleisc*, *chiuueihhit*, *meinit*, *deil. firleizssi* et *firleazssi* (goth. lailôti)

ea in *hear*, *firleazssi*, *dhea*, *dheasa*.

iu = goth. *iu* in *chisiuni*, *triuuua*, *diubil*, *liuzil*, *liugu*, *liudeo*, *arliudit*, *niuuues*; transit in *eo* ut *i* in *e*, *u* in *o*, *hreofun*, *leogando*, *leohte*, *dheonon*, *dheodon*, *dheohum*.

eu in euuuih, *eu*, *fleugendem* ex *iu* ortum, in *freuuuidhu* et *freuuui* pro *au*, quod praebent fragm. theot. *frauuuida*.

uo = goth. *ô. suohhemes*, *chihruoru*, *hruomege*, *huolida*, *guot*, *snuoh*, *scuonin*, *spuodi*, *druoc*, *duoemes*, *dhuo*, *zuo*, *zuomi*, *fuoessi*, *muodes*, *herduomes*, *muoter*.

Qua ex causa gothicum *au* mox maneat in dialecto francicâ, mox transeat in *ô*, itemque gothicum *o* mox maneat, mox in *uo* transeat, ex autore nostro ob paucitatem exemplorum satis pernosci non potest. Regula quam cl. Grimm dedit Gr. I, 94. quoad *au*, et I, 90. quoad *ai*, in nostrâ quoque dialecto valet, sed utrum *ô* an *uo* locum gothici *o* teneat, non dependet a consonante sequente: *suohhemes*, *boohho*, *muodes*, *ôdac*; *hruomege*, *blômo*.

Jam tempus est ut breviter perstringam cognationem gothici *ggv* cum franc. *uuu* i. e. *uw*, itemque gothici *ddj* cum franc. *ij*, quam nuper exposui Heidelb. Jahrb. 1835, September. Est igitur

franc. *triuuuer* = goth. *triggvs* (fidelis)
— *bliuuuan* = — *bliggvan* (percutere)
— *glauuuer* = — *glaggvs* (versutus)
— *siuuuan* = — *siggvan* (suere, canere)

et eâdem ratione

franc. *zuueijo* = goth. *tvaddje* pro *tvaije*. goth. *daddjan* (lactare) slav. *doiu*, videtur secundum Homericum θήσατο μαζόν Il. 24, 58. et sanscr. *dhâtrî* (nutrix) *dhâ-trejî* (collactanea) et caet. ad radicem *dhâ* referendum esse, cujus causale, si formatur ad analogiam *pâjaj* a *pâ* bibere, est *dhâjaj*, quod esset omnibus regulis observatis gothicum *daij* id est *daddj-an*. Sic explicatur difficillimum illud *iddja*, quod est praeteritum reduplicativum radicis *i* (ire), sanscrite *ijaja*, quod correptum in *ijja* vel *iija* scribitur gothice *iddja*, pluralis vero qui regulariter formatus debuit esse *ijum*, *ijut*, *ijun*, analogiam singularis et verborum derivatorum sequutus profertur *iddjedum* etc. *gg* constat esse nasalis ordinis gutturalium, *dd* non minus nasalis videtur ordinis, ut suspicor, palatalium aut capitalium; inde *siggvan* sub duabus formis occurrit in caeteris dialectis *siuwan* (suere) et cum nasali *singan* (canere); *vaddjus* (murus) non cum *wal*, sed cum island. *veggr*, suecico *vägg*, nostro Wand comparaverim.

Sermo enim islandicus, sicut in multis aliis, in eo quoque cum gothico fidelius congruit quam reliquae linguae germanicae, quod sonos francicos *uw*, *ij* si vocalem sequuntur,

sono nasali reddit; quum autem careat literâ *dd* pro sono nasali ordinis palatalium, utramque literam gothicam *dd* et *gg* eâdem *gg* exprimit, ita ut franc. *auw* sit gothicum *aggv*, island. *ögg* i. e. *aggv* et franc. *aij* = goth. *addj*, island. *egg* i. e. *aggj*.

ex gr. *glöggr* = *glaggvs* = *glauuuer*
dögg (ros) = *dau(w)*, ags. *dedv*
höggva = *hauwan*.
tryggr = *triggvs* = *triuuuer*
veggr = *vaddjus*
tveggja = *tvaddje* = *tveijo*, ags. *tve-g(r)a*
beggja = (*baddje* = *beijo*) ags. *beg(r)a*
egg (ovum) = *ei* pl. *eijir*.

Pro *thriggja* (trium) et *frigg*, *friggjar* (n. pr.) gothicum est *thrije*, *frija*.

Conjugatio.

Pauca de conjugationibus monenda sunt. Flexiones verborum primitivorum, sive quas forties nunc dicunt, omnes quae occurrunt, cum schemate generali congruunt. Notandum tamen est, pro *ames*, et *at* semper *emes* et *et* legi, *ant* vero semper servari; *nemant*, *rinnant*, *quhedant*, *quhemant*, *springant*; sed: *quhemet* (venite) *findemes*, *beremes* (exhibemus), *dhurahfaremes*, *instandemes*, *chunnemes*, *chisehet* (videtis). Eandem regulam constanter observavit scriptor membranarum mondseensium, exceptis nonnullis locis ubi *it* pro *et* male scripsit: XXVII, 21 *hwiaaz furirinnit ir*, quid praece-

dicitis: XI, 7 *ir zimbrit*, *scönit*, *quidit*; aedificatis, ornatis, dicitis. IX, 19 *Ferit auur uz*, ite ergo (pro *faret* quod legitur XVI, 6). V, 27, *gahlose der — forstantit enti gasehhantit gasihit*, audita audietis et non videbitis, quo loco corrupto *forstantet* et *gasehet* (cf. VI, 5. XVII, 13) scribendum fuit.

Infinitivus semper *an*, *anne* profertur, nunquam *en*, *enne*: *bitdan*, *sprehhan*, *firstandanne*, *quedanne*, *uuizssanne*.

Participium praesentis inter *a* et *e* fluctuat: *zifarande*, *berandin*, *bitande*, *quhedandan*, *quhemandes*, *huuerfandi*, *leogando* (adverb.); sed *fleugendem*, *uuizssende*, *bidendi*, *quhedendi*, *quhedhenda*, *haldendan*, *mezssendi*, *sprehhendi*; *arsterbendemu* correctum est in *arsterbandemu*.

In participo praeteriti *a* constat, si destitutum est flexionibus quae plurimum vocalem suae vocali assimilant: *ardribenem*, *bilibenem*, *dhazs undarquhedene chibot*, *chiheizssenin*, *chiheizssenun*. *chiholonio* (adv.) sed *chihuuoritane*.

In vocalibus syllabae radicalis nota *biquhime* pro *biquheme* quod justum in membr. Monds. (VIII, 10. XI, 20) occurrit, ubi contra quae citavimus *quidit* et *sihit* pro *quedet* et *sehet*.

Vocalem *iu* mutant in *eo*, *liugu*, *leogando*. (*biudu*) *beodan*; sed (*fliugu*) *fleugendem*, Monds. *fleogente* V, 6.

It pro *at* vel *et* in fine, *i* pro *e* in syllaba radicali fortasse formae nec corruptae, nec male scriptae sunt, sed ex vetustiori linguae formatione, quae cum Gothica congrua erat,

remanserunt: *quidit*, *sihit*, *quhime* est Ulfilae *quithith*, *saihwith*, *quimai*.

Verba derivativa trium conjugationum in plurali praeteriti vocalem *o* pro caeterorum *u* sine exceptione praebent, *-idon*, *odon*, *edon*. e. c. *chifrumidon*, *chichundidom*, *dhehhidon*, *chihordon*, *aughidom*, *biraubodon*, *dheonodom*, *chioffanodom*; tertiae conjugationis exempla desunt. Fragmenta Vindobonensia semper *-tun*, scribunt.

In secunda persona singularis bis *os*, *minnodos*, *hazssedos*, semel *es*, *chiminnerodes* inveni, quorum altera forma, cum Gothica congruens, vetustior videtur. Sermo saxonicus et *e* et *o* praebet, Tatianus *a*, *gizunftigotastu* 109 et *u* *zuehotasthu* 81.

Litera *m* primae personae singularis praesentis in tertia conjugatione integra conservatur *saghem*, in secunda autem in *n* literam jam mollitur, *ardon*.

Primae conjugationis verba brevi syllaba radicali quae occurrunt, *j* derivationis consonanti finali radicis assimilant: *zellando*, *chizelide*; *nerrendo*; *chifrumman*, *chifrumida*; *firchnussu*; *setzu*, et *setzida*, *chisetzit*, pro *sezssita*, *chisezssit*. Praesens verbi fortis *sitzan*, in conjugationem mancam transit, *sitzendan*, *sitzent*. Adde ex fragm. theot. *lecgent* mittent. In secunda et tertia persona singularis praesentis exempla desiderantur; pro solo quod occurrit *frummit* volui *frumit* sicuti *zelit* in Fragm. theot. XXI, 22. sic etiam pro *sitzi*

chisitzit exspectandum erat *sizssi*, *chisizssit*, sicuti legimus *hepfu*, *heuit*.

In praeterito vel participio declinato eorum quae syllabam radicalem producunt, *i* non eliditur nisi aliquoties post syllabam naturâ non positione productam: *chihôrdon*, *chirîsta*, adde anomale *chiuuorahta*; eandem analogiam sequuntur ex fragm. theot. *mártin*, *lêrta*, *chaufta*, *forlôrta*, *gaheilta*, *galauptun*, *gataufte* (et *gataufite*) *arlôsta*, *forahta*. Conservat *i* Codex Paris. in his: *huolida*, *chideilida*, partic. *unchideilidin* (fr. theot. *arteiltut*) part. *arflaugidem*, *chisaugida*, *meinida*, *aughida* (fr. theot. *araugta*) *chihneigitiu*, *chiunhreinida*. Post syllabam positione longam in Codice Paris. nunquam *i* omittitur, *archennida*, *nemnida*, *sendida*, *chisendidan*, *restida*, *heftida*, *setzida*, *dhecchidon*, *chiquihhida*, *chimenghide*, *bauhnida*, *arfullide*, *lustida*. Fragmenta autem praebent *antuurta*, *arscricta*, *kaquihta*, *santa* vel *santta*, *kasantan* (acc. part.) sed etiam *sentita*, *brennita*, *chennita* et caet. Membranae Mondseenses sequuntur in his formis dialectum Keronis (*sazta* etc.) sicut in geminatione literae *r* in *horren*, *gahorrent*.

Tertia pluralis indic. praesentis in cod. Paris. *ant*, raro *ent* scribitur, in fragm. theot. semper *ent*: Cod. Paris. *chihorant*, *nemnant*, *antuurdant*, *arfullant*, *suohhant*; sed *sitzent*. (sedebunt.) Fr. th. *gahorrent*, *chaufent*, *antuurtent*, *ganidarrent*, *uuoffent* etc.

Primae personae pluralis exemplum *archen-*

nemes; secunda in Cod. Paris. non occurrit, in fr. th. *et* ex. gr. *gahorret* auditis, sed etiam *it*, sicut in verbis primitivis: *sconit* (ornatis) *zimbrit* (aedificatis).

Infinitivus et Particip. et *a* et *e* habent. *chihoran*, *meinan*, *sitzan*, *chifrumman*, *aruuehhanne*, *nemnanne*, *achennenne*; *zellando*, *bitdande*, *sitzendan*, *frummendi*, *nerrendo*, *nerrendin*, *bauhnendo*.

Male scriptum esse videtur XIII, a, 4: *dhazs sie ni eigun eouuihd huuazs sie dhar uuidhar setzan*, pro *setzen* in conjunctivo.

Prima persona sing. ind. Praes. *u*, semel *iu* (*nemniu*) profertur.

Vocalis derivativa secundae conjugationis longa esse affirmatur formâ *adhmuot* praeter *adhmot*. In conjunctivo *o* et *e* juxtaponuntur, *ni bluchisoe* et fr. th. *loboen*, *mezssamoe*, aut *o* supprimitur *lobemes* (laudemus) aut *e* omittitur fr. th. *arto*, habitet.

Verba *endon*, *minnon* ante *o* literam *e* vel *i* supprimunt, quae servatur Fr. th. 21, 12. 13, 6. *sufteot* (inhiat), *slaffeotun* dormitabant.

Ex verbis quae tantum in fragm. theot. occurrunt notandum est *gauueridon* XX, 4 *gauueridont* induerunt, formatum a *uuerjan* induere = goth. *vasjan*, (*ungauueritan* non vestitum fr. th IX, 26) sicut *unlustidon* a *lustjan*, *salidon* a *seljan*.

Sindun.

Tertia persona pluralis indicativi verbi substantivi in omnibus Germaniae superioris dialectis, aeque ac in Gothico sermone, *sint*, *sind*, sine exceptione profertur. Non obstant Membranae Mondseenses, quae contra constantem usum omnium caeterorum Germaniae superioris monumentorum saepius *sintun* quam *sint* praebentes, non dialectum scriptoris sed exemplaris descripti exhibuisse videntur. Dialecto autem francicae, quoad ex nostro scriptore cognosci potest, nonnisi forma *sindun* apta erat, quae in sermone saxonico et anglosaxonico cum forma *sind* promiscue occurrit. In qua forma longiori tres istae dialecti conveniunt, ea primitiva videtur, ex qua brevior illa derivata sit sive mutilata. Nihilominus tamen forma *sind* linguis cognatis defenditur et primitiva declaratur. Non modo *sunt* linguae latinae, sed multo magis *santi* linguae sanscritae luce clarius probat, primaevam verbi substantivi formationem appendice istâ deformatam non fuisse. Cujus originem facile intelliges vi analogiae, quae in continuâ, quam linguae subeunt, et destructione veterum formarum et compositione novarum plurimum facit. Reliquae enim pluralis personae verbi substantivi in eodem tempore finiuntur flexionibus quae aliae praeteriti propriae sunt, *umes*, *ut* : *birumes*, *birut*. Gothicus quoque sermo, quamquam ab alia radice, eisdem praeteriti flexionibus *sijum*, *sijuth* format, item islandicus *erum*, *erudh*. Non aliter secunda persona singularis *t* literâ ad

praeteritum pertinente, formatur *bist*, saxon. *bist*, anglos. *eart*, island. *ert*, sicuti *vaist* (*οἶδα*), *haihaist* vocasti, et caet. Patet igitur, in formatione praesentis indicativi verbi substantivi, sicut in anomalibus illis, *mac*, *uueiz*, *muoz* et caet., flexiones praeteriti praevaluisse. Cui analogiae praeponderanti tertia persona cedens, propriae flexioni, quae radici nimis implicata ipsa radicis speciem prae se ferebat, praeteriti flexionem agglutinabat, ita ut *birumes*, *birut*, *sindun* in syllabis finalibus aequaret praeteritum; *uuarumes*, *uuarut*, *uuarun*.

Declinatio Substantivorum.

Dativus Masculini et Neutrius primae declinationis desinit in *e*, semel in *a*, in vocabulo *hantgriffa*, sed nominativus pluralis masculini in *a*, nunquam in *e*. *dhea fiant* (hostes) sine ulla terminatione respondet declinationi gothicae *fijands* et caet. secundum anomaliam quam nominamus *menoths*. Alterum quoque participium substantivi vice fungens *frijonds* occurrit in forma irregulari ipso in Willeramo, *frûint* (amici) LXXVII, 19. qui tamen etiam *frûinta* praebet. Gramm. I, 1017.

Accusativus desinit in syllabam *an*, sicuti adjectivorum, in vocabulis *firstandan* et *mannan*; in caeteris nominativo aequatur.

Secunda declinatio raro occurrit: *sangheri*, plur. *hrucca*.

Exempla tertiae sunt:

sunu, dat. *suniu* et *suni*, acc. *sunu*; idem

maxime articulo praemisso sequitur quartam: gen. *sunes*, dat. *sune*, acc. *sun*, et pluralis *suni*, *sunim*.

dat. *sigiu*, acc. *sigu*; *sidiu* dat.; *fuozssi* plur. ad quartam; *fridu*, gen. *frido*. Hic genitivus deprehenditur et in Hymnis VIII, 8. et in Kerone 17 b *fridoo*, et videtur proprius tertiae, dum *es* quartae est.

Quartae sunt: *liudi*, *liudeo*, *liudim*, et *heit*, plur. gen. *heideo* et *heida*, dat. *heidem* et *heidim*, sed nomin. ad primam *heida*. Sic gothice *vegos* (fluctus) Mrc. 4, 37 ad primam sed dat. *vegim* Matth. 8, 24 ad quartam. Ex fragm. theot. *farri* (tauri) *zano* (dentium) *spurtim* (stadiis).

In *neutro* nominativus pluralis secundae *i*: *riihhi*, *dhiu chiscafti*. dat. *um* in: *endum*, *chunnum*, *bilidum*; sed *im* in *quhidim*, *abgudim*, *chiscaftim* (quod fortasse feminini) et in fragm. Monds. *biuurtim* juxta *biuuortum*. An distinguenda sunt neutra cum dativo *um* et neutra cum dativo *im* sicut masculina et feminina primae et quartae declinationis?

huus in fragm. theot. format dativum *huus* sine ulla flexione, sicut Tatianus.

Interpositam syllabam *ir* inveni fragm. Monds. XI, 7. *grabir*. Nota elisionem vocalis in *acchar*, *acchre*; *zeihhan*, *zeihne*, *zeihnum*, et *uuassar*, *uuazsserum*.

I vel *e* litera ante vocalem flexionis, ut in masculino (*heideo* et *heido*, *uuilliun* et *uuil-*

lun) sic etiam in *feminino* mox apparet, mox eliditur. Invenio *garda* et *gardea* et *garde*. *sipbea*, dat. *minniu* in fragm. theot. *rerea*, *redea*, noster *redha*. Fr. th. *minni* sicut noster *garde*, literâ *a* abjectâ. Inde probatur, inter derivationem *nissi* in *berahtnissi*, *ubarhlaupnissi* et consuetam *nissa* in *infleiscnissa*, *infancnissa*, *folnissa*, *uuaarnissa*, *uuootnissa*, *rehtnissa*, *chilaupnissa*, *chiliihnissa*, *araucnissa*, *gotnissa*, *hartnissa*, *heilacnissa*, non debere distingui. Eadem in una eademque declinatione est duplicitas, quae et ex gothico *vrakja*, *thivi*, ex formis nostri *garde* et *garda*, *stimmi* et *stimma* constat. Forma perfecta *ia* vel *ea* deprehenditur in dativo in fragm. theot. *kalihnissiu*, *gotnissiu*. Jam gothice haec formatio ad secundam declinationem pertinet: *filussi* dat. *filussjai*.

Notandus est dativus quartae *brustum*, qui regulariter *brustim* sonare debuit ad exempla *arbeitim*, *turim*, *stetim*, *sculdim*, *uueraldim*. Noli comparare fragm. theot. XV, 1. *preitem hantum* (noster *hendi* nom. plur.), nam *hand* secundum gothicum *handus* tertiam sequens, juste format dativum *handum*. Ipse Willeramus qui maxime vocales perturbat, bene declinat: *hant*, *hente*, *hanton*, cujus vestigia in poetis saeculi decimi tertii nondum deleta sunt. Sed *brust* ne gothice quidem tertiam sequitur. Generis neutrius vocabulum *brust* esse, non facile crediderim, quamquam in islandico, suecico et danico neutrius est. Fortasse formam

nostram enodare licet ex anomolia *menoths*, cujus exempla in nostro dat. *burg* (fr. Monds. *burgi*) in fr. Monds. *driu naht* (sic Tatian 57, 3) reperiuntur. Hoc enim substantivum gothice Mrc. 5, 5. dativum *nahtam* praebet, ad cujus exemplum *brustam* exspectari potest, quo nostri *brustum* justificatur.

Declinatio femininorum in *in* (gen. *gotliihhin*, *guotliihhin*, *daufin*, dat. *chilaubin*, *ghirin*, *huldin*, *urchundin*, *scuonin*, accus. *maneghin*, *guotliihin*, *grimmin*, *geilin*) feminina gothica quartae fortis in *eins* et tertiae mancae in unam classem comprehendere videtur. Genit. plur. *dhero lugino* (quod fortasse a nomin. *lugina*) et dat. *andreidim* ejusdem videntur declinationis. Nominativus sing. *restin*, *odhin* et in fr. th. *managin*, *spatin* tarditas; occurrit vero *maneghiu*, IX, a, 7, quod non ausus sum levissima mutatione in *maneghin* corrigere. Nam exstant quaedam vestigia femininorum quae pro *in* in *iu* desinunt. Kero feminina nostra in *i* terminat per omnes casus sing. ex. gr. *keilii*, elationem 56 b; in *managii*, in multitudine 17 a, *urchundii* testimonium 23 a et caet Sed juxta *i* aliquoties occurrit terminatio *iu*, ex. gr. 37 b *cum omni gravitate et modestia*, *fruati* — *mezhaftiu*. cf. 54 b *mit dera furistun fruati* — *mezhaftii*. 54 b. *sub jurerundo*, *untar rehtteru eidsuuertiu*. *mezhaftiu* vertit adverbium *moderate* 37 b. 40 a. sic videtur *alonkiu* (pro falso *anolkiu* 35 b) vim adverbii *integre* et ablativi *integri-*

tate, habere. femininum *alongi*, 48, b. Not. Bo. *tia alongi* plenitudinem. gen. *alonges*, 18, sicut *theonostes*, 49, b. et *dera deonosti*, 15, b. *er deonosti*, 21, a. Ita etiam *fora itniuuuiu*, *pro reparatione*, 42, b fortasse femininum habendum est, juxta nostri formam *itniuuues*. Loco 54, a, *factâ solemniter donatione*, *ketaniu tultlichiu kiuualtidu* secundum vocabulum *tultlihchiu* ex analogia *mezhaftiu* explicari potest, sed veri est similius vocabula *ketaniu* et *tultlihchiu* in forma nominativi sing. posita esse nullo respectu casus substantivi habito. In sermone anglosaxonico feminina nostra desinunt in *o* vel *eo* per omnes casus sing. *menigo* vel *menigeo*, quod respondet francico *manigiu*, sicut *seo*, *heo* francico *dhiu*, *siu*. cf. Gr. I, 812.

Feminina in *unga* transeunt in masc. aut neutr. in *unc*. nom. *rehttunga*, accus. *lerunga*, *bauhnunga*, *rehttunga*. sed nom. *bauhnunc* et in comp. *offeruncghelstar*. dat. *samnunghe*, *bauhnunge*, dt. pl. *bauhnungum*, *tradungum*. *salbunga* nom. pl. generis masc. et fem. esse potest.

In *adjectivo* vocalis *e* interdum locum alius vocalis tenet: *dhes unchideiliden*, pro - *din*. *alle dhea dhrinissa*, *umbi dhea sine euuigun chiburt*, *dhea zuohaldun sine chiburt*, *eigun chimeine lerunga*; *dhazs geistliihhe chiruni*, *dhazs untarquhedene chibot*, *untazs in eo uuesanden euun* pro *a*.

ê pro *ô* in *dherô heilegeno*.

Contra pro *ê* ponitur *i* in *heilegim quhidim*, et *u* in *allum herrum*, ad analogiam declinationis substantivi subsequentis.

o interdum pro *u* declinationis mancae: *dhen chisalbodon, got.*

chisamnoda in: *uuerdhant manego dheodun chisamnoda zi druhtine* videtur mendum scriptoris pro *chisamnodo*, sicut fragm. Monds. eodem loco bene *kasamnoto*.

X, b, 18. *See dhea dhrifaldiu heilacnissa* (ecce trinam sanctificationem) nescio nisi inusitatâ accusativi formâ explicare. Confer Tatian 77. *gilih ist rihhi himilo seginae giuuorphaneru in seo enti fon allemo cunne fisgo gisamnonteru. Thiu, mit diu gifullit uuas, uznemente* et caet. id est Math. 13, 47 et 48. ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ· ἥν, ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες et caet. Est igitur accus. femin. *thiu*. Idem occurrit Kero 31, b *deu* quam; 46, a, in loco, quem — constituerit Abbas. *in stedi, diu — kesezzit.* et in substantivo anglosaxonico accusativus singularis feminini saepe desinit in *u*, et vocalis *ö* pro *a* in *giöf* in feminino islandico postulat terminationem *u*. Debuit quidem adjectivum post articulum prehendere formam mancam, sed legimus etiam *dhen heilegan gheist* VII, 6, 21.

Adjectivum secundae declinationis cum participio activi praebet quasdam formas haud saepe obvias, *nerrendeo*, *uualdendeo* et ex

fragm. theot. *unarsterbantun* XXVI, 3 (immortalem); *festea* accus. sing. fem. XX, 2. *mit dem festeom*. In nostro *dhenselbun sindun dheodun bitdande* quod bis legitur, non est contra syntaxin nominativus masculini adjectivi cum feminino substantivi, sed videtur pro bitdandeo nom. plur. fem. sicut *quhedanteo* (dicentes virgines) fr. th. XXII, 13, *o* literâ suppressâ, ut *garde* pro *gardea*, *minna* pro *minnia*.

ad I, a, 4.

mit ercna euua, *certa lege.*

Cl. Grimm Gr. II, 629 adjectivum cum substantivo in unum vocabulum jungens, literam *a* vocabuli *ercna* non flexionis sed compositionis vocalem esse contendit. Quod equidem credere nequeo. Nam si accipias illam de vocali compositionis doctrinam, quae mihi minime probatur, in nostro autore *ercnoeuua* tibi opus est, quum et *uuerodheoda* non *uueradheoda* invenias. Caeterum vocabulum nostrum in omnibus compositis *ercan*, *erchan*, nunquam *ercna* profertur, neque ipse islandicus *iarknasteinn* inveniri potest, sed nomin. *iarkn steinn*, accus. pl. *iarkna steina* Saem. 237. et caet., Separatio igitur, quae in codice facta est, bene servanda, et *a* litera declinationi tribuenda est.

a est terminatio accusativi et praepositio *mit* secundum Graffium ante *a* accusativum postulasse putatur, quod nescio cur nemo nostro loco probaverit. Sed mihi non placet. Nam

Hero, ubicumque praepositionem *mit cum* accusativo masculini praebet, mihi videtur secundum usum suum, non casum quem praepositio germanica poscat, sed vocabuli latini reddere; itaque vertit *apud Deum, mit cotan*; *apud te mit dih*. Ex loco precationis Wessobrun. *mit inan* argumentum sumere noli, quum lectio parum certa sit.

Mit cum dativo per tria genera saepissime occurrit, in masculino et neutro saepe cum instrumentali; et egone mihi persuadeam, femininum carere instrumentali; et in feminino solo praepositionem *mit* accusativum regere? hunc accusativum non potius instrumentalem esse? Dativum feminini puto terminari in *u*, instrumentalem in *â*, in adjectivo dativum in *eru*, instrumentalem in *a*, sicuti in masculino dat. in *emu*, instrum. in *u*. De quantitate non audeo dijudicare, sed suspicor â literam instrumentalis esse distinguendam ab *a* brevi accusativi, quia instrumentalis adjectivi in alia dialecto in o (ô) terminatur, quare probatur *a* literam instrumentalis esse ejusdem quantitatis, cujus *â*, terminatio nominativi pluralis, quae eodem modo transit in *ô*. Exempla masculini et neutrius: IV, b, 18. VIII, a, 2. 3. b, 21. XII, a, 10. XVIII, b, 1. XX, b, 21. XXI, a, 5. In feminino saepe ponit noster dativum pro instrumentali, ex. gr. X, a, 2 *sineru selbes stimnu urchundida*, et ibid. 10, *sineru folmu*, ubi potuit dicere *sinâ selbes stimnâ*, *sinâ folmâ*. Instrumentalem invenire

mihi videor, excepto nostro loco, in his: XXII, a, 84. *dhes sines aeruuirdhighin chiuualdes sakha, gloriae suae causâ.*

XXII, a, 8. *uuir dhea χrist chihaloda dhera alosnin uuidhar sinemu dodhe, redempti pro morte ejus;* aut latine ad verbum versionis: nos quos Christus adeptus est redemptione pro sua morte. XV, b, 9 *bi mittingardes nara, propter redemtionem mundi,* ubi tamen fortasse accusativus est.

ibid. 15. *nu auur folghemes dhera bigunnenun redha; nunc vero sequamur debitum ordinem;* aut ad sensum versionis *pergamus oratione nostrâ.* Noli putare *dhera redha* esse dativum, qui in nostro nunquam occurrit in *a*, nam XII, b, 4 *in ira, in ea* cur non sit instrumentalis quum etiam Tatianus multo post *in* cum instrumentali praebeat, *in themo stedu* et caet. et noster *in dhiu?* Impedit sane quidem locus XVIII, b, 22 *azs minera antuuerdin,* sed praepositio *azs* rarius occurrit in nostro et reliquis quàm ut usum accuratius designare possim; *minera* potest esse instrumentalis pro *mînâ*, sicut *dhera* pro *dhia* vel *dhea*, quod deprehendere puto loco perdifficili: V, a, 13. *Mit dheseru urchundin dhea einun gotnissa endi underscheit dhero zuueiio heido fater endi sunes hluttror leohte ist araugit; quo testimonio et deitas et distinctio personarum patris filiique luce clarius demonstratur.* Hic *dhea einun* non potest esse nisi adverbium cum sensu *et — et* (à la fois) pro *dhea einun stunta*

vel *huuarba* (quod post numerum Tat. Matth. 18, 22. sibunzug stunton sibun uuarb, ad Gramm. III, 231) vel *spurt* (fr. th. XV, 19), quod aut accusativus aut instrumentalis est.

In Fragmentis Mondseensibus instrumentalis Masc. et Neutr. aliquoties occurrit. XII, 8, XIII, 21, XV, 12, 13, XXI, 19. Instrumentalis feminini est XII, 8 *mit mihhilu meginu endi almahtigin*, cum virtute multa et majestate; sed in substantivis declinationis fortis dativus locum tenet: XII, 9. *mit trumbom enti mihhileru stimnu* XX, 16, *mit uuarnissu* etc. Queri debemus quod folium XVII mancum est, ubi lin. 17. *-ga sprahha* aut lin. 18 *stimna* latinum ablativum reddere videtur. Declinationis quartae est *in ernust* IV, 28, VI, 3. XXVII, 15, quod probabile instrumentalis est, dat. *ernusti*.

In Kerone invenio 16 a *dulcedine dera suazzi*. 17 b *pietate sua demonstrat nobis Dominus viam vitae, dera gnada sua (sina?) keaugit uns truhtin uuec des libes*. ibid. *succinctis ergo fide vel observantia. picurtem keuuisso dera kilauba edo kihaltidu*, instrum. et dat. 18, *qui malignum diabolum aliqua suadentem sibi cum ipsa suasione sua, mit eddesuuelihha kespanst imu mit diaselbun kespanst sina*. Hoc exemplum et praebet formam primitivam articuli *dia* pro qua alias *dera*, et confirmat instrumentalem declinationis quartae qui contra omnem dubitationem defenditur exemplo sequenti: *Gratiâ dei sum id quod*

sum: *Anst cotes pim daz daz pim.* et 26 b *humilitate ascendere*, *deoheit ufstigan.*

21, b *percute filium tuum virga*, *slah kind dinaz kertu.* Dativ. pro instrum.

23 a *cum consilio*, *mit kiratida.*

23 b *omni concupiscentia spiritali*, *eocouuelihhera kirida dera âtumlihhun.*

29, a *sed etiam intimo cordis credat affectu*, *uzzan so sama drinuuartun herzin kelaube minna.*

33, b *primâ horâ*, *erista uuila.*

34, a *eodem ordine celebretur*, *deraselbun antreitida si kituldit.*

35, b *ex integro numero*, *alonges ruaba.* *undâ septimanâ*, *eina uuehcha.*

57, a *libera utens potestate*, *frilihha pruhhenti keuualtida.*

Ex his alia accusativo alia genitivo explicari possunt, plurima usum instrumentalis femininorum in dubium revocari non permittunt.

In precat. Weissenb. *in dino ganada* est instrumentalis, *per tuam clementiam.*

Ex Tatiano exemplum Matth. 27, 3. *riuuua gileitit.*

In Hymnis masculini quoque vel neutrius casus instrumentalis confunditur cum dativo, ex. gr. XXIV, 4 *tuo sanguine*, *thine pluate* pro *thinu pluatu*, nedum generis feminini. Verumtamen vestigia reperiuntur, X, 1 *dei fide*, *qua vivimus*, *kotes kalaubu*, *dera lebames.* XI, 1. *horâ diei tertiâ*, *stunta tages dritta.* XIX, 3. *triumphans pompa nobili*, *sigufaginonti keili*

adallicho, quod Grimm corrigit in *adallicheru*. Nec non notandum est 1, 7 *stimmi euangeliseeru*. VII, 7 *eineru stimmi kaluttemes*. XIX, 10 *stimmi sprichit lutmarreru*. Nec facile credendum est, etiam Otfridum in locis: *uuill ih scriban unser heil in frenkisga zungun*; et *ist ther in iro lante firneman iz ni kunni, hiar hor er io zi guate, uuaz got imo gibiete, thaz uuir imo hiar gisungun in frenkisga zungun* et caet. praepositionem *in* cum Accusativo junxisse. Sed cavebo ne reliquiae instrumentalis femininorum in his serioris aetatis autoribus non facile cognoscendae indagationem ultra modum protrahant.

Propositiones relativae et demonstrativae.

In quibus linguis conjunctiones adverbia et pronomina demonstrativa ipsâ formâ bene sejunguntur a relativis, in iis nihil impedit quo minus constructio propositionum et demonstrativarum et relativarum una eademque sit; in iis vero linguis, quorum vocabula illa non diversitate formae secernuntur, constructione oportet vis propositionis aut relativa aut demonstrativa doceatur. Gothica lingua, quae relativa et demonstrativa optime distinguit, in construendis propositionibus omnes fere graeci sermonis motus accuratissime imitari potest, nec *than* quae sola conjunctio sine ullo formae discrimine vim relativam et demonstrativam habet vertens et ὅτε et τότε, confusioni ansam praebere potest quamquam constructio nihil eo

magis distinguitur. *than gasagqv sauil* Mrc. 1, 31. et *than seithu uuarth*, Mtth. 27, 57. utrumque ὅτε. *than* enim demonstrativum non reperitur, si bene memini, nisi aut secundo loco post *iah*, aut in propositionibus imperfectis i. e. quorum nominativus a verbo non sejungitur. Primo loco et in propositionibus perfectis i. e. cum nominativo et verbo separatis, τότε non est *than*, sed *thanuh*, et *than* sine ambiguitate ὅτε intelligitur.

Noster relativum nec suffixo *ei* designat cujus vestigia in Keronis versione occurrunt

26 b, *in diemee hleitarpaumum in quibus lateribus.*

15 b, *lantsceffi deiu puant, in provincia qua degunt.*

54 b, *digi deio, petitionem quam*, et in fragmento Muspilli *dari* ubi, *dazi* quod, nec inserto vocabulo *dhar*, quo a serioribus et jam in eodem poemate Muspilli relativum indicatur. Locis enim IX, a, 13 *got dhar sprah, deus qui loquitur*, et XII, b, 14 *huuer dhese man dher dhar scoldii chiboran uuordan* videtur quidem primo aspectu vis relativa vocabulo *dhar* exprimi, sed veri similius est *dhar* his sicut ceteris locis *ibi hic* significare.

Itaque nullo discrimine facto inter relativa et demonstrativa, *dhanne* est *tum* et *quum*, *dhar ibi* et *ubi*, *dher*, *dhiu*, *dhazs*, *is*, *ea*, *id* et *qui*, *quae quod*, *after dhiu postea* et *postquam*, *bidhiu ideo* et *quia*, *dhuo tum* et *quum*, *so ita* et *uti*.

Ex constructione igitur necesse est omnis eluceat differentia propositionum relativarum et demonstrativarum et paupertas vocabulorum necessario libertatem construendi arctius coercet, aut - si non ruina et depravatio, sed progressus et emendatio tibi videatur perpetua linguarum commutatio (est enim utrumque) — quod lingua gothica non potuit nisi majori mole formarum exprimere, id francica seculi octavi modo simpliciori et subtiliori — constructione dico — obtinuit. In constructione relativa verbum subjectum sequitur, in constructione demonstrativa verbum praecedit subjectum. Exempla vide in glossario, sub *dhanne*, *dhar*, *dher* etc. Eadem regula valet in monumentis alamannicis; notandum tamen est locis ubi vis relativa formâ exteriori conjunctionis adverbii vel pronominis exprimitur, constructionem ad morem gothicum esse liberam. ex. gr. Musp. 12 *dazi ist reht virinlich ding.* 16. *dari ist lip ano tod.* Hic constructio tamquam in propositionibus demonstrativis quia non opus est constructione ad exprimendam vim relativam quippe quae in *dazi*, *dari* formâ ipsâ satis insignis sit. Qua ratione fortasse explicandi sunt loci quidam, ubi noster in propositione relativa verbum tanquam in propositione demonstrativa nominativo anteposuit. IX, a, 21 *so sama so araughit ist undarscheit.* *so sama so* enim nunquam demonstrativum esse potest. I, a, 20 *nu so ist chiruni, dum.* Vice versa propositiones demonstrativae interdum sequuntur con-

structionem relativam, ubi conjunctio vel pronomen nullo modo relative intelligi potest. V, a, 21 seqq. *dhoh* $\chi\varrho s$ — *sii davides sunu, oh ir ist chiuuisso &.* Quum *oh* nunquam sensum relativum *quamquam*, sed solummodo demonstrativum *tamen* habere possit, constructio nullis regulis impedienda est. Sic V, a, 12 *mit dheseru urchundin gotnissa ist araughit*, ubi quidem textus latinus *quo testimonio*, sicut XIX, b, 21 *fona dhesiu ex quo*, neque vero inde concludendum est, *dhese* cum constructione relativa habere sensum relativum sed quia *dhese* necessario demonstrativum est, propositio sine ambiguitate ad arbitrium construi potest.

Regula constructionis quam exposuimus sola fere est quae in nostro de consecutione vocabulorum adhibeatur. Positio accusativi et verbi auxiliaris certa lege non circumscribitur quamquam in propositionibus relativis jam ad morem nostrum accusativus amat praecedere verbum et verbum auxiliare solet participium suum vel infinitivum subsequi.

Digni videntur qui adnotentur hi loci quibus pronomen personale post relativum repetitur. XV, b, 2. *dhen iudeo liudi dhoh sie inan chiboranan chilauben lastront inan dhoh dhiu huuedheru in cruci chislaganan. quem Judaei etsi patiantur natum, scandalizantur tamen crucifixum.* XXI, b, 9. *dhiu nadra dhea chisaughidae gotes uuordes chifangana ardhane sia* $\chi\varrho$*ist dhanan uuzs alilenda, quem ablactatus comprehensum exinde captivum traxit.*

Sic Tatian 146. *salic ist ther scalc then thanne sin herro cumit findit inan so duontan.*

Exempla attractionis inveniuntur haec:

IV, b, 7. *undar dhera chiscafti chiliihnissa endi dhes izs al chiscuof.* XVII, b, 4. *ih bibringu dhen mina berga chisitzit.* V, a, 19 *zi dheodom dhem euuuih biraubodon.* VI, a, 2 *zi scaahche dhem im aer dheonodon.*

in fragm. th.

IV, 24 *antuurta demo za imo sprah.* — VI, 24 *galihho ist himiloriihhi manne demo saita guotan (samun).* — X, 8 *in dem kebem dem daroba sint.* — 11. *in allem dem daroba sintun.* — 13. *in demo dar inne artot.* — 14 *bi demo dar (oba sizit).* — XIII, 14. *(gaat uz) za dem iz forchaufent.* — XX, 10. *nist dir eouuiht bidarbi des du hapen maht.* — 28 *siu neouuiht archennit des sih fona rehte scheidit.* XXI, 3. *diu maer es ni rohhit danne des siu ni habet.*

Glossarium.

A.

ab, praepositio cum dat. = fona. XIX, a, 20 mina miltnissa ni nimu ih *ab* imu, so ih *fonà* dhemu nam et caet. ab eo.
In compositis abgrundiu, abgudim, ablide.

abok, adj XIII, b, 3 dhiu aboha ubarhlaupnissi, praevaricatio. adv. aboho XIX, b, 6 filu aboho firstandit, multum errare videtur. abuh Tat. O. abah K. abeh N. pravus, perversus; etiamnunc auditur *abech*, *aeffik* et caet. in provinciis Bavariae. Nec non occurrit in dialecto saxonicâ Hel. 120, 9 he *an auu* lerid. 129, 5 an auuh (cott. auoh) farfengun Kristes lere. 130, 3 men farlaten, auoh obarhugdi. inde verbum *abahon* aversari O. apuhon exasperare gl. Vide Gr. II, 315 Schm. b. W. 1, 11.

adhal in composito adhalsangheri egregius psalmista v, b, 7.
Inde derivatur *edhili*, genus tribus. - XV, b, 20 edhili genus acc. - XVII, a, 9 in sines edhiles fleische de genere suo. XVIII, a, 12 fona iudases edhile ex genere Iudae. - XVIII, b, 11. fona huuelihhemu aedhile ex qua tribu. cf. Otf. thaz edili et Notk. Capella II ìro geédele uuànda sî diu àltesta tòhter ist providentiae.
ôdhil patria. XV, b, 20. c.f. Tatian uodil patria.

adum, halitus. VI, b, 10 adum dhes almahtigin chiquihhida mih, spiraculum omnipotentis vivificavitme. fr. theot. et Kero atum. agsx. aedhm.

adhmon flare. VIII, a, 16 adhmuot siin gheist, flabit spiritus ejus. - VIII, a, 21 adhmot, flat. c.f. gloss. Mons. p. 384 atamont, spirant.

ae vide *e.*

after, *praepos.* cum dat.

1) *post*, de tempore, V, b, 18. VI, a, 12. XIII, a, 16 17. XIV, a, 4. 17. 20. XV, b, 18. XVI, a, 9 13 (after moysise dodemu) XIX, b, 11. XX, a, 2. sic. fr. th. XII, 2. XIV, 6.

2) *secundum*. XI, a, 11 after moysis quhidim secundum Moysis sententiam. XIV, b, 12 after dhem fleiseliihhun chiburadi secundum carnem. - XVIII, b, 13 after fleisches mezsse secundum carnem. XX, b, 16 after augono chisiune secundum visionem oculorum. - XXII, a, 21. after dhes psalmscoffes quide secundum psalmi sententiam.

3) *per*; non occurrit in nostris foliis, sed fr. theot. IV, 12 ferit after durrem stetim ambulat per loca arida. Graff, die althochd. Präpos. S. 151.

after cum instrum. *after dhiu.* VI, b, 22 dhar ir after dhiu quhad. - XI, a, 2 ist after dhiu saar chimeinet. - XIX, b, 9. after dhiu so dhu slafis postquam dormieris. - II, b, 3 aefter dhiu dhazs chiruni chimarit uuard post declaratum mysterium.

after *adverb.* II, b, 7. hear saar after deinde idem. - IX, a, 2 confestim. - IV, a, 16. so dhar auh after ist chiscriban sic enim subjungitur. - VI, a, 19 hear after

folghendo in sequentibus. - VIII, a, 13 hear after in consequentibus. - VII, b, II. et XII, a, 18 saar dhar after araughida. IX, a, 4 dhar after. id. X, b, 13. - XIV, a, 11 sequenter. - XX, b, 4 fona dhemu selbin folghet hear auh after, de quo etiam sequitur.

after adject. IX, b, 3. ih eristo endi ih aftristo ego novissimus. c.f. Gr. III, 572. positivus occurrit fr. th. IV, 17 dhea aftrun novissima. - VIII, 13 in aftrun steti in loco inferiori.

ald vetus, VII, a, 7. dhes aldin uuizssodes. - XIII, a, 7. dhea aldun, nom. pl. masc. pro substantivo. - XVI, a, 15 dhem aldom gotes chibodum bilibenem, legali praecepto cessante.

ali in compositis alilenda, elidheodigun. substantivum alilendi (captivitas) quod Gr. II, 628 ex Isid. affertur, non invenitur, sed fr. th. XIII, 23 in elilentin peregre. vide land et dheoda.

al (id est all) omnis, al nom. fem. sing. X, b, 17 folliu ist al erdha plena est omnis terra. al nom. neutr. I, a, 16. XIX, b, 6. VIII, a, 4 al iro meghin. - al accus. neutr. I, a, 8. IV, b, 7. XIII, a, 6. XVIII, b, 6. - allan acc. msc. X, a, 11. XXII, 15 - alliu nom. pl. neutr. XVII, a, 21 alliu aerdhchunni. alliu acc. pl. neutr. XXI, a, 15 linzit chind dribit auur dhiu alliu. - elliu nom. fem. sing. XX, b, 13 in imu ist elliu (correctum ex alliu) folnissa gotes ghebono. sic. fr. th. V, 2 elliu diu managi, omnis turba. - elliu nom. pl. neutr. XII, b, 20 elliu himilo endi aerdha chiscafti - alle pro alla acc. fem. sing. X, a, 6 esaias alle dhea dhrinissa in fingro zalu bifenc.

allo nom. plur. fem. XVII, a, 18. 22. - allero gen. pl. XII, b, 7. XIII, b, 12. XXI, a, 13. allem dat. pl. I, a, 12. I, b, 17. XVI, a, 20. - allum pro allem XVI, a, 22 allum herrum.

Formae quae tantum in fr. th. occurrunt. alles. gen. neutr. XVI, 5 forgeban ist mir alles kauualt, data est mihi omnis potentia. allera genit. femin. sing. XI, 3. - allu instrum. XXI, 19. - alle nom. pl. masc. I, 2 et caet, acc. pl. msc. II. 3. - allo accus. fem. plur. XVI, 6.

Compositum almahtic, vide mac XV, a, 9. dher al uualdeadeo fortasse non est compositum.

nalles, non. ex *ni* et *alles*. VII, a, 20 nalles sie dhrie goda, oh ist etc. - XI, b, 18. ir uns uuard chiboran nalles imu selbemu.

alosnin, redemptio. XV, b, 7. dhurah uueraldi aloosnin. XXII, a, 8 dhera alosnin, (redemptione). fr. th. *arlosta* liberavit.

altari altar. XVIII, a, 18 Altari nom. - XVIII, b, 4 altari accus.

ana in anachiliih et anaebanchiliih vide liih.

ander alius, cum articulo semel sine articulo alter, secundus. V. a, 6 dher ander heit godes secunda persona. - XI, a, 15. ih bim eino got endi ano mih nist ander. - XIX, b, 22 dher ander uuard chiheizssan, alius promissus. - X, b, 6 sehs fethdhahha uuarun eines, sehse andres. sex alae uni et sex alteri. - XI, a, 1 huuazs andres - nibu, quidnisi. - X, b, 14 ein zi andremu. - IX, b 14 in andreru stedi. X, a, 5. 22. XVI, b, 16. XVII, b, 5. XIX, a, 4, - III, b, 12 in andra uuiis. - XV, a, 1 furiro uuari andrem gotes ohiscaftim, caeteris creaturis.

Ex fragm. theot. andre nom., pl. masc.

IV, 16. andre acc. pl. msc. IX, 8. - deo andro deornun reliquae virgines XIII, 18. - dhesiu - diu andriu haec - illa (accus.).

andin? frons. XVIII, 19 mit dhemu - andine. - XXII, a, 13 in iro andinum, in frontibus eorum.

andreidin? ordo. XV, b, 13 dhanne uuir in andreidim dhurahfaremes, in suo loco. fr. th. XXVI, 14 in antreitin dero apostolono, in ordine apostolorum, vide ant.

angil, angelus. angil nom. sing. I, b, 1. IV, b, 3. 9. XIII, a, 19. - dhea angila nom. pl. X, b, 5 et anghila XII, b, 18. - angilo gen. pl. IV, b, 3. II, a, 4. XVI, a, 22. - angilum dat. pl. I, b, 19. X, b, 13. - in fr. th. semel engil. XXIII, 30.

ano praep. cum accusat.

1) *sine*. XVII. b, 20. 21. ni bilibun ano herrun - noh ano leidigh. - XVIII, b, 2. 3. 4. ano chuninc ano herrun ano offerunc ghelstar ano altari ano biscofheit ano araucnissa.

2) *praeter*. XI, a, 15. ano mih nist ander, praeter me non est alius.

ant particula tantum in compositis obvia, gothice and. Gr. II, 713. antuuerdin, antdhecchit, antfenc, antlutti, antluhhu. antuurdan; andreidin. adde ex fr. th. anthabenne.

ar praepos. goth. us. Gr. II, 818. In nostro in compositis araugit, araucnissa, archennenne, ardeilendi, ardilet, ardribenem, ardhinsan, arflaugidem, arfullit, arheuit, aridalida, arliudit, armarit, arrahhon, arslagan, arspringit, arsterbendemu, arstigit, aruuegodi, aruuehhu, aruuorpanan. Eâdem particulâ videntur composita esse substantiva: alosnin, urdeili, urchundo cum verbo derivato urchundida.

arbi. XVI, a, 11. dhes im chiheizssenin arbes, promissae haereditatis. - fr. th. XXVII, 20. 30. arbe hereditati.

ardon habitare. VI, b, 1. 5. ih ardon in dir mitteru, habitabo in medio tui. - XVIII, b, 21. siin samo ardot in aeuuin, semen ejus in aeternum manebit. - XX, a, 11. endi israhel auh ardot baltliihho israhel habitabit confidenter. - XX, b, 12 in imu ni ardot dher heilego gheist zi mezsse, in eum - inhabitat. - XX, b, 20 in dhes chiriihhun ardot uuolf mit lambu, habitat. - Ex fr. th. artont habitant, et XXI, 10 neouuiht ni archennit daz unreht in iru arto, uersare in animo quod iniquat nescit. - Tatian. arton habitare, in glossis colere. cf. Schm. I, 111. Gr. II, 62. 158.

arm in composito *armherzin?* misericordia. XX, b, 7. gheist armherzin spiritus pietatis. in fr. th. XIX, 12 armherz adj. misericors. sic Otf. salig thie armherze. goth. armahairts misericors; armahairtei, misericordia. Esthonibus *arm* adhuc misericordiam favorem et amorem significat vid. Stahlin introd. in ling. Esth. p. 39. 67. 86.

aspides XXI, b, 1. ubar dhes aspides hol. super foramine aspidis. latine est femin.

auga, n. oculus. V, b, 21. sines augin. - XX, b, 16. augono. - I, b, 16 fona augom. ex fr. th. augun, oculi. - Inde *augan* XI, a, 18 untazs hear nu aughidom uuir, ostendimus, et *araugan* demonstrare, ostendere. araughit demonstrat. IX, a, 8. - araughemes, manifestabimus. XI, b, 3. - araughida, demonstravit. VII, b, 12. IX, a, 1. 11. X, b, 11. XII, a, 18. - ist araughit V, a, 16.

VIII, a, 10. XI, a, 4. VII, 1, 7. IX, a, 20. XIII, a, 13. 19. XVI, b, 15. constructio memoranda XIV, a, 6. - uuard araughit IX, b, 16.

arauenissa XVIII, b, 5. ano araucnissa sine manifestationibus.

In fr. th. augit profert III, 12. araugta revelavit XXV, 22.

auh conj. goth. auk.

1) auch, *et*, *etiam*, *quoque*. I, b, 12. umbi dhazs selba quad auh, hinc est et illud. - I, b, 20. So dhar auh ist chiscriban, item ibi. - IV, a, 3 umbi dhiz nist auh so chiscriban, unde et non habetur - VI, a, 19 dher selbo auh hear after, quique etiam in sequentibus. - VII, b, 18 dhar ir auh quhad, item dicendo. - IX- a, 14. siin gheist ist auh after dhiu saar chimeinit. - IX, b, 4. mino hendi chifrumidon auh erdha, manus quoque mea. - IX, b, 9 dhar after saar auh quhad, et consequenter adjecit. - IX, b, 14. So auh in andreru stedi, item alibi. confer X, a, 22. XVI, b, 16. XVII, b, 5. XIX, a, 3. - XV, b, 19. chichundemes auh nu. - XX, b, 4. hear auh after, de quo etiam. - XXI, a, 7. dhar auh, ibi etiam. - XXI, b. 13 hear auh noh frammert, adhuc in sequentibus.

2) *autem*, *vero*, *δε*; nunquam *sed*, sondern. VI, b, 12 ubar dhazs ist auh hear bifora, superest de sp. s. - VIII, b, 12 in dhiu auh dhanne, in eo vero. - X, b. 10 dhazs dher forasago auh dhea selbun druhtin & - XII, b, 1 dhesa infleiscnissa auh dhes gotes sunes heilac gheist chundida. hanc incorporationem filii dei et spiritus sanctus praenunciavit. - XII, b, 19. druhtin ist auh bi dhiu. - XV, b, 21. bi-

gunston auh erist, incipientes primum. - XVI, b, 22. huueo auh fona, quod autem. - XXI, a, 17. oxsso auh endi leo, bos autem et leo. - XXII, a, 16. dheasa stat auh meinit. - huc fortasse referendum VII, b, 18 quod sub 1 posuimus. dhar ir quhad - dhar ir auh quhad, conferatur cum in dhiu - in dhiu auh VIII, b, 12.

3) *enim*. IV, a, 16 so dhar auh after sic enim subjungitur. - VIII, b, 4 dhar ist auh - fater zi firstandanne.

endi auh IV, b, 18 item. VIII, a, 22 nam et. IX, a, 4 et. X, a, 5. quoque. X, a, 16 et. XI, a, 13 endi auur ist auh chiscriban, et iterum. XII, a, 9 et. XX, a, 11 endi Israhel auh et Israel.

ioh auh XIII, a, 15 ioh dhar ist auh chisaghet, et. XX, a, 15. ioh auh dherselbo, qui etiam. XXII, a, 11 ioh auh dhiu selba stat, etiam locus ipse.

auur auh VII, b, 22 auur auh umbi dhazs selba, idem quoque. - XI, a, 13 endi auur ist auh chiscriban et iterum.

so sama auh II, a, 11. So sama auh nu, si quidem et. XV, b, 8 so selp so - so sama auh, uti - ita et. IX, a, 21 so sama so auh - in esaia quoque.

auh chiuuisso III, a, 10. so auh fona salbe ist chiuuisso χρ ist chinemnit. Christus enim a chrismate vocatur. - VIII, b, 15 inu so auh chiuuisso, nam et cum. - XIV, a, 11. So dhar after auh chiuuisso quhidit sic enim subjecit.

Ex fr. th. ad 1) VII, 12 auh iterum. XII, 14. XV, 14. XX, 5. 7. XIV, 3. XXI, 20. ad 2) I, 17. II, 2. 25. III, 3. IV, 12. VI, 2. VII, 14. XIII, 39. IX, 12. 13. XXVI, 7.

XXVII, 2. 17. ad 3) III, 8. IV, 28. VII, 1. XV, 15 nam et ioh auh.

auur. 1) *iterum*, *rursus*. - I, a, 18. dhazs suohhant auur nu ith niuuues. illud denuo quaeritur. - VI, b, 8 huuelih ist dhese druhtin nibu auur dherselbo, nisi idem. - VI, b, 22. dhazs heftida auur zi gote. - VII, b, 22. Auur auh umbi dhazselba quhad david. Idem quoque in psalmis. - XI, a, 13 endi auur ist auh chiscriban. et iterum. - XV, a, 10. beit noh dhuo, dhazs ir sih auur dhurah hreuun mahti chigarauuan zi chinisti, exspectans ut per poenitentiam reparari possit ad veniam. - XV, a, 23. endi auur aruuegodi reconciliaretur. - XXI, b, 3. dhea auurchiuuoruane, conversi. - In XXI, b, 3. XV, a, 23. fortasse etiam in VI, b, 22. cum verbo compositum format cum sensu re. — 2) *autem*, *vero*. II, a, 19. χϱist auur, ubi textus latinus enim. - II, b, 12. ibu χϱist auur got ni uuari. Si Christus Deus non est. - II, b, 19. bidhiu auur chisalboda dhih, propterea unxit te. - XI, b, 21. Sunu auur, filius autem. - XIII, b, 14. dhea uuehhun auur. Hebdomadae *namque*. - XV, a, 23 endi so ir auur dhuo ni uuas huuerfandi. et cum ille non revocaretur. - XV, b, 15. nu auur folghemes nunc vero sequamur. - XX, b, 9. bidhiu auur sindun. ideo autem. - XXI, a, 14. liuzit chind dribit auur dhiu alliu, puer autem paruulus. - XXII, a, b. Siin grab ist auur so drado. Sepulcrum autem ejus. 3) *ergo*, *itaque*, *igitur*, plurimum cum nu. - VI, a, 20. Suohhen dhea nu auur, huuelih. Quaerant ergo quis. - VI, b, 8. huuelih ist auur nu dhese druhtin, quis est igitur iste dominus. - VII. b, I. Suohhe-

mes nu auur in dhemu aldin. Quaeramus ergo in scripturis. - XIII, b, 21. fona daniheles ziidh auur. a tempore itaque Danielis. - XIII, a, 8. Suohhemes auur uuir nu ziidh, Quaeramus ergo tempus.

Ex fragm. theot. *auuar.* ad 1) IX, 4. 8. XXV, 8. 17. ad 2) VI, 11. 19. VII, 20. VIII, 6. 13. IX, 11. X, 3. 7. 10. 21. XI, 2. 5. XII, 18. XIII, 4. XIV, 13. ad 3) IX, 19. ferit auuar uz, ite ergo.

Nec *auh* nec *auur* significat sed, sondern. neque tamen in secundo sensu inter se commutari possunt. Nam auh est conjunctio multo minus adversativa, quam auur.

azs praepos. V, a, 20. sitzi azs zesuun halp miin, sede a dextris meis. - XVIII, b, 22. so sunna azs minera antuuerdin sicut sol in conspectu meo. - XXII, 5. atz antuuerdin, obtutu. - VIII, b, 8 azs erist. id XI, b, 4. XVI, a, 1. - XV, a, 19 azs iungist, tandem.

In fr. th. XII, 15 az selbem turim, in januis. XXVI, 29 az antuurtido, ad praesentiam.

Compositum *untazs.* XIII, b, 21. fona daniheles ziide untazs dhiu selbun χρes chumfti ziidh. - XVII, b, 18. untazs dhea chumft. - XVII, b, 22. untazs herodan. - XI, a, 18. untazs hear nu. - VI, a, 18. chihoric untazs zi dode. - XIX, a, 16 et b, 3. untazs in euun. - XIX, b, 1. untazs in eo uuesanden euun. - In fr. th. XI, 22. untaz zachariases bluoth. - XII, 11. untaz dero marcha. usque ad terminos eorum. - XVI, 9 untaz entunga uueralti. - XXII, 20 untaz aerda enti, usque ad extremum terrae. Prima pars hujus vocabuli est sine dubio gothicum und, sicut ant gothicum and. goth.

nd montimus esse francicum nd, sed in fine nt. Deprehenditur unt etiam in sermone saxonico: untthat, antthat, natthat, antat, anttat, unthat. sed etiam Hel. 78, 16 late man sia forth hinan. bethiu uuahsan. und er beuuod cume. 106, 4. Lestit so an theson liohte. ant im is libhes cumit. aldres abhand. 106, 8 endi thuru uuonodum forth. erlos unt aband.

B.

balauuig, XXI, a, 3 mit dhem unbalauuigom cum innocentibus. cf. Schm. I, 167. goth. balvjan βασανίζειν.

bald. XX, a, 11. israhel ardot baltlicho, habitabit confidenter. fr. th. XXVI, 1. baldi fidit, maneum videtur pro baldita. goth. balths, balthjan.

bauhnen. significare. VIII, b, 14. bauhnida. lt. XVI, a, 13. XVII, a, 12. XXI, b, 6. - bauhnit XXI, a, 5. b, 1. - XII, b, 12. Iacob bauhnendo quad, significat dicens.

Inde *bauhnunga*, significatio, significantia. VII, a, 5 umbi dhea bauhnunga de significantia. - XI, a, 22. aughidom uuirdhera dhrinissa bauhnunga, significantiam. - *bauhnunc*. VIII, b, 20 dhera dhrinissa bauhnunc ist dhar chioffonot, significatio. - XI, b, 16 uuard dhera dhrinissa bauhnunc sus araughit. - trinitatis significantia. - XI, a, 6. in dhemu bauhnunge dhero dhrio heido. - XVI, a, 2 in bauhnungum in figura. - b, 10 in bauhnungum dhes chiuuarin, ad significandum illum verum. c.f. Gr. II, 362. Reperitur vocabulum et in dialecto saxonica. Hel. 11, 20. so is er managan dag bilidi uuarun endi bogno (bocno) filu gi-

uuorden an thesero uueroldi. 18, 3, 5. bocan. 79, 1 huuat crist uueldi boknien (bocnian) mid thiu bilidiu; et anglos. thû bêcnuncge bëorhte sëaldest. Psalt. Paris. 58, 4.

beran, ferre, parere, gignere: XXII, a, 11. dhazs uuir era beremes gloriam exhibemus. XII, a, 21 fona dhemu berandin hreue de vulva. XII, a, 18 ih dhih chibar, genui te. II, a, 9. huueo ir sunu chibar. XX, b, 2 dhiu chibar blomun. - uuard chiboran. I, a, 14. II, a, 10. XI, b, 3. 17. XII, b, 6 XIV, b, 13. 16. XVIII, b, 9. XXI, b, 16. - I, b, 11, chiboran uuerdhan. XII, b, 6. XVIII, b, 11. - II, a, 15 fona zuuem chiboran uuerdhe. - XI, b, 8 uuirdit chiboran. XII, b, 4. - XII, b, 12 ist chiboran. - I, a, 19 sii chiboran. - XV, b, 7. chiboran. - II, a, 12 dhesses chiboranin sunes. - XX, a. ioh chiboranan chilauben. - XV, b, 3 dhoh sie inan chiboranan chilauben.

chiburt. I, b, 5. 7. generatio, nativitas. XV, b, 17. - chiburdi, gen. II, a, 17 (generis). b, 15. XI, a, 20. XV, b, 2. XVII, b, 19. - chiburdi, dat. XVI, b, 13.

berahtnissi. II, a, 21. dhiu b. fona sunnun, splendor e lumine. goth - bairhts.

berg, mons. VII, a, 14 in sina berge. - XXI, b, 12. in dhemu Xpes berghe. - XVII, b, 4 mina berga montes meos. - fr. th. XVI, 1. in den berc in montem.

bi praepos. XXII, a, 9 bi seuldim (ex officio). - XIX, b, 16 bi sinemu fatere lebendemu. patre suo vivente. - XVII, a, 6. suueri bi himilischin gote. - XV, b, 9 ir bi mittingardes nara chirista chimartirot uuerdan. propter redemptionem mundi. In fr. th. 1) juxta, apud (secus). IV, 30. V, 5. VI, 10. VIII, 19. 2) suuerran bi X, 12 - 14.

bidhiu 1) *ob hanc rem.* II, b, 18 bidhiu auur chisalboda dhih got. propterea unxit te. - XI, b, 20 ir unsih hilpit endi bidhiu uuard ir uns chiboran. et ideo nobis natus est. - XIV, a, 4. endi bidhiu iu quam Xρist, ideoque jam advenit. - XVI, a, 4. huuanda bidhiu uuardh chiuuisso auses iss chinemnit. 2) conjunctio. *ergo*, *itaque*, *igitur*. I, b, 6. bidhiu nu ibu, idcirco si. - II, a, 2. bidhiu ideoque. 3) *quia*. V, b, 22 - See bidhiu ih hepfu - quia ecce levabo.

bidhiu-dhazs, ut. XV, a, 19. XVI, a, 4.

bidhiu-huuanda eo quod, quia II, a, 13. VI, a, 21. VII, a, 12. XII, a, 1. 2. b, 16. 17. nota XIV, b, 5 huuanda sie. - arsluogun, bidhiu ni uuellent sie.

- Ex. fr. th. ad 1) XX, 24: ad 2) XVI, 4. bidiu er proinde. XXVII, 5. 8. 10. ad 3) videtur pertinere XI, 16. See bidiu ih sendu quamquam textus latinus est: Ideo ecce ego mitto.

bihuuiu cur, quare. XIV, b, 15. fraghet bihuuiu uuard Xρist - chiboran. cur in carne venit. - XIV, b, 17. chihori nu sahha bihuuiu. Audi ergo causam. - XVII, b, 8. endi bihuuiu man-bidendi uuas. et quia de tribu iuda christus expectandus esset. i. e. quare christus exspectatus sit.

bifora. VI, b, 12. ubar dhazs ist auh hear bifora fona dhemu heilegin gheiste. c. f. Hel. 2, 8. en uuas iro nohthan firio barnun biforan, endi thiu fiui uuarun agangan: scolda thuo that sehsta saliglico cuman. - bifora chundan, bifora meinan, in fr. theot. biforabiutan offerre; bifora sezzen, proponere (VI, 23 bifora im sezzita proposuit illis). - *buuzssan* vide sub uzs

bi in verbis compositis bibringu, bichnaan bichennen, bifenc, bifant, bifangolode, bigunsta, biheizssit, bileiph, bilohhan, bilunnan, biraubon, biquhime, unbiuuizssende et in subtantivis compositis biinamen, biihti, bighin.

bidan - exspectare. goth. beidan. - XVII, b, 10. dhes dheodun bidant. - XV, a, 8. beit - XIII, a, 10. uuir sculim siin quhemandes biidan. - XVII, b, 10. man - χρes bidendi uuas. - XVIII, a, 7. dhes liudi bidande uuarun.

bilidi II, b, 8. mit gareuuem bilidum exemplis (sacrae scripturae) adhibitis.

birgu abscondo. I, b, 18 fona allem ist siu chiborgan. III, b, 3 dhiu chiborganun hort, thesauros absconditos. in fr. th. *gabirgit* abscondit.

bisscofheit. XVIII, b, 4. sacerdotium.

bitdan, goth. bidjan. orare, precari. - XXI, b, 20 et XXII, a, 4. dhenselbun sindun dheodun bitdande. ipsum gentes deprecabuntur. - ex fr. th. gabetane rogati.

biudu, goth. biuda. XI, a, 10 scal man eina gotnissa beodan, una divinitas praedicanda est. - VII, b, 6. dhemu izs chibodan uuard. cui constitutum est. - In fragm. th. *gabiut* jube. gabiutis jubes. ih gaboot mandavi. gabeotanto jubendo.

chibot praeceptum. XVII, a, 4 (nom.) XV, a, 5 accus. XVI, a, 15. dhem aldom gotes chibodum.

forabodon. Gr. II, 920. - III, b, 9. χρist ist chiforabodot, christus est prophetatus. - III, b, 17 sii chiforabodot prophetatum. XIX, b, 16. - XVIII, b, 15 ir uuard chiforabodot. XX, a, 2. 16. - XX, b, 11. sindun gheba chiforabodot, dona praedicantur.

bliidhnissa, gaudium. XV, a, 8 uzs fona

paradises blîidhnissu, exulém paradiso fecit.

blînd, coecus. XVIII, a, 15 muotes blinde, mente coecati.

blomo, flos. masc. XX, a, 18. blomun acc. XX, b, 2.

blostar. XIV, b, 2. dhiu blostar iro ghelstro, libamina et sacrificia. a verb. goth. blotan, σέβεσθαι. vide Grimm Mythol.

bluchison, dubitare. V, a, 5. ni bluchisoe eoman, ni dhiz sii dher ander heit, nemo dubitat secundam esse personam. - in fr. th. blugisota, plugisonto titubare. bluenissa dubitatio - Otf. blugo timide. N. ψ 24, 4 pluchheit diffidentia. Psalt. Windb. Cgm. 17 uone pluoge a pusillanimitate. Parz. 454, 18. dâvon er blûweclîche (bluchlichen) sprach.

booh liber. masc.? neutr.? I, b, 13 in iobes boohhum, in libro iob. V, b, 5. in chuningo boohhum, in libro regum. VII, b, 4. in dhemu eristin deile chuningo boohho in libro primo regum. - VII, a, 8 in dhes aldin uuizssodes boohhum veteris testamenti apicibus.

breuian? XIII, b, 1. Sibunzo uuehhono sindun chibreuido oba dhinem liudim. Septuaginta ebdomadae adbreviatae sunt super populum tuum. Ex latinitate medii aevi. v. du Fresne Glossar. 1301. breviare = in breves redigere, describere. ex. c haec de regina interim breviavi. Wippo de Vita Conradi Salici. - ante me breviare omnia jussi, quod tribuere cupiebam Deo meo ac monachis et. c. charta anni 978. inde theotisce prief pagina, liber. prievan desribere. gloss. mons. 325. sub zensu unter dero giprieuido.

brihhu. III, b, 3. ifsnine grindila firbrihhu, vectes ferreos confringam.

bringu XVII, b, 3. ih bibringu fona iacobes samin endi fona iuda dhen mina berga chisitzit. educam de iacob semine et de iuda possidentem montes meos.

bruht in vocab. uuidharbruhtic XV, a, 2. rebellis. a bruks utilis aut brika frango. brakja, colluctatio? uuidarpruht ker. obstinatio. uuiderbruht, repugnantia. Notk. 59, 13. uuidarpruhtic, cervicatus, resiliens. mons. 355. 386. N. 100, 7.

bruohha XX, b, 18. rehttunga ist bruohha sinero lumblo. justitia cingulum lumborum ejus. Schm. I., 248. diohpruoh femorale.

brust. XXI, a, 22 fona muoter brustum. ab ubere.

burc. XII, b, 7. in dheru selbun burc. in ipsa civitate. - XIII, b, 2. oba dheru burc super urbem. - XIV, a, 8 dhiu burc hierusalem. - XIV, a, 13. dhea burc ioh ghelstar fyrodhant liudi. civitatem et sacrificium dissipabit populus.

buuzssan v. uzs.

C, Ch.

chalp. XXI, a, 7. vitulus.

chennan. *archennan.* I, b, 3 archennida, cognovit. - 1, b, 9 zi archennenne, nosse. VII, b, 20. - VIII, b, 6 ist zi archennanne, agnoscitur. - VIII, a, 5. archennemes, accipimus. - XIII, b, 11. ist archennit cognoscitur. - *bichennen.* VI, a, 4. ir seulut bichennen cognoscetis.

chi. semel *ghi* in ghilaubin. fr. th. ghi, ga, ki, ka, goth. ga, in nominibus: chilothzsso, chinamno, chirado. Gr. II, 735. chiruni

chiradi (?) Gr. II. 737. chiscrip, chifeht, chidanch, chibot, chiuuizs, chiuualt, Gr. II, 742. chisiuni, chihlosi, chimeinidh, chilaubin, chilaupnissa, chiuualdida: adjectiva. chiminni, chitriuuui, chimeini, chihoric. chiliihho, unchilaubo, chiuuaro (?) eochihuuelih, chiuuon, adv. chiuuisso. chiholono. in verbis: chiberan, chibergan, chirîsan, chisitzan, chidhuuingan, chisehan, chifahan (chifenc, chifangan), chiscaffan, chideda, chidhinsan, chidhuhan, chihuuerfan, chischeinan (coruscare). chihalon, chioffanon, chiminneron, chirahhon, chisalbon, chiheilegon, chiliihhên, chichundan, chihôran, chigarauuan, chilauban, chiquihhan, chifrumman, chiuueihhan, chideilan, chistiftan. chiuurchan, chihruoran. chiunhreinida. Partic. praeter. sine chi solum quoman et semel uuordan.

chimo germen. XX, a, 6. ih arunehhu rehtuuisigan chimun. germen justum, a rad. goth. kei, kai, kij. unde uskijanata, φυέν. Luc. 8, 6. quod non est mendum ut Rheinwald docet pro uskinanata, et verb. uskeinan, praet. uskeinoda, sicut vacnan, usluknan a rad. vakan, uslukan. Ab eadem radice saxon. kînan Hel. 73, 9. anglos. cî-dh gramen.

chind. puer. XI, b, 8. Chindh uuirdit uns chiboran. parvulus. XXI, a, 14. liuzit chind, parvulus puer. a, 17. 21. infans. b, 4. in miltnisso chindo.

chna. *bichnaan.* X, b, 2. chundida dhazs ir dhera dhrinissa chiruni bichnadi, se cognovisse testatur. - III, b, 18. ibu einic chilaubit - bichnaa sih dher dhazs izs uuidharzuomi ist. absurdum esse cognoscat. - XII, a, b. bichnaan sih zi nemnanne Xρist gotes sunu - agnoscant vocari. fr th. IX, 1. bicnaitun cognoverunt.

chneht puer. IX, b, 17 see miin chneht. - IX, b, 21 chiminnan chneht. accus. - XVII, a, 5. zi sinemu chnehte.

chnussan. III, b, 2. erino portun ih firchnussu, conteram. cf. kero 18, a. cogitatus adlisit ad Christum. Kidanc sin zuakechnusita ze christe. 23 b ad Christum allidere. ze Christe chnussan. Hymn. I, 3. farcneit, delevit; anglos forgnîdan, forgnâd, conterere. Tatian. rora giknusita ni bibrihit. thurahchnusait, perculsus. Notk. Cap. 139 únde dáz er (Hercules) die uuurme álso lúzzelêr chnístende (elidens) skeinda sîna gótheit.

chraft. X, a, 17. dher forasago dhurahchundida chraft dhes ebanuuerches endi einissa dhera spuodi, cooperationem potentiae et unitatem substantiae.

chrumb. XXI, b, 8. dhiu chrúmba nadra, serpens tortuosus.

chund. II, a, 8. fater einemu ist dhurah chunt, huueo ir &c. - I, b, 20. Siu ist selbem angilum *unchundiu*, incognita.

chundan. XII, b, 2. dhesa infleiscnissa heilac gheist sus chundida, praenunciavit. - VI, a, 9. ir almahtic got sih chundida uuesan chisendidan, missum se esse testatur. - *archundan.* III, a, 13 hear saar after eu izs archundemes, demonstremus. - *chichundan.* VII, a, 2 dhazs ir chichundida, dhazs ut ostenderet. - XV, b, 18 uuir chichundidom, demonstravimus. - XV, b, 19 chichundemes dhes edhili, demonstremus ejus genus. - *bifora chundan.* XIII, a, 14. sindun siniu zeihhan dhes biforachichundidiu, pronunciantur. - XIV, a, 4. dhen dhes forasagin uuort biforachundida, adnunciabat. - XIV, b, 6. so er bifora

uuardh chihundit. - XVI, a, 7. In dhemu uuorde chundida ir bifora. testabatur.

urchundo. XIX, a, 3. dher ist chitriuuui urchundo. testis. - *urchundin*. I, a, 10 mit so mihhiles herduomes urchundin. tali auctoritate. - V, a, 13 mit dheseru urchundin quo testimonio. VIII, a, 10. - *urchundan*. X, a, 3. umbi dhen druhtin urchundida. testatur.

chuninc, rex. nom. XVIII, a, 19. - acc. XVIII, a, 1. 12. b, 2. chuningo gen. pl. III, a, 19. V, b, 5. VII, b, 4.

chunnan. XVIII, b, 10. See chunnemes nu fona huueliihhemu aedhile χριst chiboran uuerdhan scoldi. ecce docemur. fr. th. XII, 12. chunnet, discite.

chunni, genus. XVII, b, in iudases chunnes fleische, de tribu. - XVII, b, 21. fona iudases chunne tribu. - XVII, a, 21. alliu aerdhchunni, omnes tribus terrae. - XVI, a, 2. allem sundono chunnum. omnibus vitiorum generibus. - e. fr. th. manchunni, fisscchunno (gen. pl.)

cruci, crux. XII, a, 2.

D.

dag, dies. VI, b, 2. in dhemu dhage. - XIX, a, 10. dhina daga acc. pl. - XX, a, 5. See daga quhemant. - XX, a, 9. in dhes dagum. - XXI, b, 18, in dhemu daghe.

dau, ros. XII, a, 22 dher dau dhinera iugundhi.

daucgal. I, a, 21. so daucgal fater chiruni, arcanum. cf. hym. VI, 1. tougamju (occultam.) Otf. V, b, 11. dougna (occultam). Tat. tougilon (occultare). angl. deágeljan (abscondere), deágol (occultus). Hoc verbum saepe scribitur dygol; eá in lingua anglosaxonica transit in y, si syllaba subsequens vocalem i

continet; hac re explicatur cg in nostro daucgal. Est enim cg pro gj, sicut pf pro fj in ubarhepfendi, goth. hafjan, et td pro dj in bitdan goth. bidjan. igitur videtur daugjal a verbo quodam primae manoae daugjan a radice diug, daug, dug.

daufin, baptisma. XVI, a, 20 dhera heilegun daufin. goth. daupeins.

deil pars. VII, b, 3 in dhemu eristin deile. - *chideilan*. VII, a, 22. dhes unchideiliden meghines, individuae majestatis. XVI, a, 11. dhuo ir - dhea lantscaffi chideilida, distribuit. - *ardeilan*. XX, b, 15 dher ni ardeilit after augono chisiune, judicat. XII, a, 13 ni uuas imu einighan fal ardeilendi, non rapinam arbitratus est. cf. Gr. II. 831. - *urdeili*. XX, a, 8 frummit urdeili endi rehttunga faciet judicium et justitiam.

derian. XXI, b, 13 dhazs siu ni deridi ut - non noceret.

dilen. *ardilên*. XIII, b, 5 unrehd uuerdhe ardilet. deleatur iniquitas. Grimm cum i brevi dilon, N. Both. 5. ze dérо tilegúngo. Cap. 18 vertiligota gehuht.

diubil. XV, a, 23 diubilo gen. pl. daemonum.

dodh mors. XV, b, 11. accus. - VI, a, 18 chihorie untazs zidode. - XXII, a, 9. dodhe dat.

dod adj. mortuus XV, b, 5 lastront inan dodan. - XVI, a, 14. dodemu. - *dodhliih*, mortalis. XXII, a, 9. dhiu chiscaft dhero dodhliihhono,

dohter, filia. VI, a, 21 freuuui dhih siones dohter.

dom. XIX, b, 1. in minemu dome, in domo mea.

drado. XXII, a, 7. so drado eruuirdic, tantum est gloriosum. X, b, 3 oba dhrato hohemu hohsetle super solium excelsum.

IV, b, 5 so dhrato mihhil undarscheit. multum distet cf. N. Cap. 70. die sunna ist eînes trâtes (anheli s. sudantis) jungelinges.

dragan, portare. XII, a, 2 ir siin cruci druoc.

driban. XXI, a, 14. dribit. minatur (?) pellit. XVI, a, 21 ardribenem (allem sundono chunnum). effugatis.

drughida. XV, a, 23 dhazs mittingart firleizssi diubilo drugidha. mundus omissis daemonum simulacris.

druhtin. dominus. nom. II, b, 11. III, a, 15. b, 7. IV, a, 1. 6. b, 18. 19. V, a, 8, 19. b, 3. 4. VI, a, 5. b, 2. 9. 11. VII, a, 16. IX, b, 10. X, a, 2. XI, a, 12. XII, b, 10. 11. 15. 19. XIII, b, 13. 16. XIV, b, 12. XVII, a, 2. b, 6. XVIII, b, 16. XX, a, 4. 12. - gen. druhtines. IV, a, 10. V, b, 8. VI, a, 7. b, 15. 20. VIII, a, 1. 5. IX, a, 11, b, 13. X, a, 4. XVII, b, 2. XIX, a, 5. 8. - druhtine. V, a, 2. 9. VI, b, 4. 9. XVI, a, 15. b, 18. - accus druhtin. X. b, 3. 10. - voc. druhtin. X, b, 16. XVI, b, 13. XVII, a, 9. XX, b, 3.

duom in compos. herduom, uuiisduom, leididhduom. cf. Gr. II. 491.

duo-an. XVII, a, 5. duo dhina hant undar min dheoh, pone manum sub femore meo. - IV, a, 14. duoemes mannan, faciamus hominem (fr. th. tuomes.). - VIII, b, 10. dhazs ih dhinan uuillun duoe. - VI, b, 18. mih deda got. VIII, b, 11. deta. - VI, b, 16. chideda. VII, a, 1. VIII, b, 1. - XIV, a, 19. dhiz uuard al so chidaan. - ex. fr. th. tatut fecistis. tuoanne, facere. tuoit. tuoe, faciam.

dur III, a, 20. ih antluhhu duri, januas. - *dor*. III, a, 21. dor, portae. Gr. III, 430.

Dh.

dhanan, illinc. XV, a, 5. dhanan uzsi aruuorpanan. XXI, b, 10 ardhans sia χριst dhanan uuzs exinde traxit.

dhanc. XX, b, 6 firstand endi *chidhanc*, sapientia et intellectus. fr. th. gadancha cogitationes.

dhanne. Gr. III, 167.

1) *tum*, *tunc*. I, a, 8 mit imu uuas ih dhanne al dhiz frummendi. - III, a, 9. dhar dhu chihoris - ziuuare firnim dhanne. - XIII, a, 4. oh sie dhanne zellando quhedant. - XIII, b, 11. ibu dhea sibunzo uuerdhant chizelido, buuzssan einigun zuuiuun ist dhanne archennit. - XX, a, 7. ir scal dhanne riihhison. Omnibus his locis textus latinus non habet vocabulum pro theotisco dhanne. Sic. fr. th. VIII, 12. 16. XII, 5. 15. XIV, 12. sed latinum *tunc*, *tum* vertitur fr. th. IV, 13. 15. XII, 6. XIV, 5. 9.

2) in propositionibus *interrogativis*. - II, a, b. huuanda dhazs ist ubarhepfendi - huuer manno mac izs dhanne chirahhon. - III, a, 1. Ibu χρs auur got ni uuari - huuer ist dhanne dhese got. quis est igitur. - V, a, 8. Endi huuer ist dhanne dher druhtin, nibu ist &c. Nam quis est ille dominus? XII, b, 13 huuer ist dhanne dhese man, dher - Quis iste vir.

2) *autem*. VIII, b, 12. in dhiu auh dhanne dhazs ir in eo vero qui. - III, b, 15 ibu dhanne einic chilaubit. Quodsi quis. - cf. fr. th. V, 12 (sum danne = sum auh). XII, 12. XIII, 2. XVI, 3.

4) *quum*, *quando*, *dum*. I, a, 4. dhanne ir uuazssar umbihringida, quando. - I, a,

14 ist armarit, dhanne ist nu chichundit. declaratur, quando noscuntur. - IV, b, 4. inuni angil nist anaebanchiliih gote, dhanne so dhrato mihhil undarscheit ist etc. Num angelus - habet imaginem, dum multum distet. - XV, b, 13. uuir findemes dhanne uuir in andreidim dhurahfaremes. - XV, a, 21. - dhanne sie inan chisahin. dum videretur. - XXII, a, 1. dhanne χρist dhes crucis zeihhan chidhuhit. quando. - cf. fr. th. VII, 10. 18. XII, 14.

5) *quam* post comparativum. XII, a, 10. XIV, a, 1. XIII, b, 19. cf. fr. th. IV, 6. 10. 16. I, 27. X, 1. XII, 17. XV, 19. XXI, 2.

dhar. Gr. III, 172. 1) *ibi*, *tum*. I, a, 3. dhar uuas ih, aderam. - I, b, 20. III, a, 10. IV, a, 16. VII, b, 17. 20. VIII, b, 4. 14. 15. 19. - IX, a, 13 Seegi got dhar sprah. Ecce Deus qui loquitur. - IX, b, 8. ih uuas dhar. - IX, b, 21. XI, a, 2. XII, b, 10. 12. 14. (dher dhar scoldii chiboran uuerdhan). - XIII, a, 15. 18. XIV, a, 18. b, 4. in iro samnunghe dharhaldan. - XIX, b, 22. XXI, a, 7. 12. 17. 20. - dharafter VII, b, 11. IX, a, 4. b, 8. X, b, 12. XII, a, 18. XIV, a, 11. - dhar uuidhar. XIII, a, 3. - in fr. th. IV, 17. VII, 23. IX, 26. XV, 10. VIII, 18. 19. XV, 27. daroha. X, 8. 11. darinne X, 13.

2) *ubi*, *cum*. I, b, 4. esaias so festinoda dhar ir quad. Esaia testante qui dicit. - III, a, b. chiuuisso ist χρist chimeinit, dhar chiquhedan uuard. christus monstratur cum Deus unctus insinuatur. - III, a, 7. Dhar dhu chihoris - firnim dhanne Dum enim audis - intellige. - IV, a, 14 dhar ir quhad, cum diceret. - VI, b, 22. dhar ir

after dhiu quhad, dum rursus adjecit. - VII, b, 15 dhar ir quhad - chiuuisso meinida ir dhar. dicendo. - VII, b, 18. dhar ir auh quhad - dhar meinida. item dicendo. - XI, a, 11. dhar ir quhad b. 2. - XVI, b, 3. in dhea lantscaf, dhar honeo endi miluc springant. - in fr. th. V, 7. XVI, 2.

dhekhan, tegere. X, b, 7. dhehhidon, velabant. - X, b, 8. dheochidon. - I, b, 22. huuemu siu uuardh antdhechidiu, revelata. - XVIII, a, 16. iro lugino antdhecchidero. mendacium detegi. - *fethahahha*, vide f. - fr. th. dechhitot, operuistis.

dheoda, gens, populus. XXI, a, 20 mit dheru smelerun dheodu, cum subjectis plebibus. - dheodun, nom. pl. gentes. III, b, 10. VI, b, 3. XVII, a, 18, 22. XVIII, a, 6. XXI, b, 2. XXII, a 4. - dheodun, acc. pl. III, a, 28. - dheodom dat. pl. V, b. 19. IX, a, 20. sed VI, a, 12. zi dheodu(m). - fr. th. deota accus, plur, saepius deotun. deotono. deotom. cf. Gr. III, 472. - *huerodheoda* druhtin, dominus exercituum vide an.

dheoh, femin. XVII, a, 6 undar miin dheoh. - XVII, a, 11. in dheohe. - XVII, b, 15. 22. fona sinem dheohum. - Gr. III, 405.

dheonon, servire. VI, a, 3 imo dheonodon serviebant sibi. - XII, b, 21. imu sindun dheonondiu.

dher, dhiu, dhaz, 1) *articulus*. - dher artic. I, b, 6. 10. III, b, 21 bis. V, a, 6. 8. b, 6. 12. VII, b, 8. 12. 14. IX, a, 10. 20. b, 12. X, b, 9. XI, b, 16. XII, a, 22. b, 8. 15. XIII, a, 19. b, 12. XIV, b, 14. XV, a, 9. XVI, a, 5. b, 7. XVII, a, 20 b, 12. XX, a, 13. b, 12. XXI, b, 18 (dher iesses uurzun). - dherselbo. VI, a, 18. VIII, a, 14. X, a, 22. XII, b, 4. 8. 10. XIV,

a, 12. XVI, a, 7. b, 6. 17. XIX, a, 15. XX, a, 15. - dheselbo. XXI, b, 14. - dhes. gen. I, b, 13. II, b, 8, III, a, 11. V, a, 22. VI, a, 7. b, 17. VII, a, 7. 22. VIII, b. 8. IX, b, XII, a, 8. b, 1. 13. X, a, 16. 17, XI, b, 1. XIII, b, 21. XIV, a, 3, 17. b, 7. XV, a, 13. b, 12. XVI, a, 10 (dhes im chiheizssenin arbes). 7. 12. b, 8, 11. XVIII, a, 2. XX, b, 10. XXII, a, 1. 21. - dhemu. I, a, 15. II, a, 16. III, b, 8. V, b, 2. VI, a, 10. b, 2. 13. VII, b, 1. 3. VIII, b, 1. 4. 6. IX, b, 2. X, b, 22. XI, a, 5. XII, a, 21. XIII, a, 10. 20. XIV, a, 15. XVI, b, 20. XIX, b, 15 (fona dhemu Salomone). XX, b, 3 (fona dhemu selbin). XXII, a, 13. - dhen. III, a, 8. VI, b, 19 (umbi dhen selbun). VII, b, 21 (dhen heilegan gheist). IX, a, 16. b, 15. X, b, 10. - XII, a, 3. XIV, b, 6. XVII, b, 1. 22. XX, a, 16. b, 2. XXII, a, 3. - dhiu. nom. fem. I, b, 21. II, a, 17. 21. IX, a, 6. XIII, b, 3. XIV, a, 8. XV, b, 1. XX, a, 22. XXI, b, 8. 22. (dhiu isses durza). XXII, a, 11. - dhera. gen. fem. I, a, 21. II, b, 4. IV, b, 6. VIII, b, 8. IX, a, 9. 8. b, 16. X. a. 14. 18. b, 1, 21. XI, a, 3. 20. 21. b, 12. XIII, a, 8. XIV, b, 19. XV, b, 18. XVI, a, 19. XXI, b, 6. 12. - XV, b, 15 folghemes dhera bigunnenun redha. XXII. dhera alosnin, redemptione. instrum? - dheru dat. fem. I, a, 20. (in dheru sineru heilegun chiburdi). III, a, 5. VI, a, 12 (after dheru sineru guotliihhin). VII, a, 18. X, a, 20. XI, b, 17 (in dheru χρes lyuzelun). XII, b, 6. XIII, b, 2. XIV, b, 1. 13. XVI, a, 14. XX, a, 18. 21. b, 22. XXI, a, 7. 9. 19. - dhea accus. fem. V, a, 13 (dhea einun, adv.). VII, a, 5. X, a, 6. 13. XII, a, 16. 19. XIII, a, 12. b, 14. XIV, a, 13.

22. XV, a, 18. XVI, a, 10. b, 2. XVII, b, 18. - dhazs nom. neutr. II, b, 3. VIII, a, 20. X, b, 20. XXI, a, 21. - dhazs accus. neutr. I, b, 12. IX, a, 6. XI, a, 19. XII, b, 11. XV, a, 4. - dhea. nom. pl. masc. III, a, 3. IV, a, 12. 20. IX, b, 11. X, b, 4. XI, a, 2 (huuazs andres zeihnit dhar dhea dhri scs chiquhedan, nibu. nam quid ter sanctus indicat.) XI, a, 8. XII, a, 5. 22. XIII, a, 7. b, 9 (dhea sibunzo uuehhono uuerdhant chizelido). XVIII, a, 7. XXI, a, 19. - dhero gen. pl. II, a, 18. IV, a, 3. VII, a, 5. VIII, b, 18. IX, b, 1. 11. XI, a, 6. XII, b, 12. XIII, a, 16. b, 7. XVIII, a, 15. XXI, b, 7. 19. XXI, b, 6 (dhero nadrun sphalma pro dhera) - dhem. dat. plur. X, b, 15. XI, a, 9. XIV, a, 5. 21. b, 17. XVI, a, 15. XXI, a, 3. 11. - dhea. acc. pl. masc. XVI. b, 19. - dheo nom. fem. non occurrit, accus. XVI, b, 4. - dhiu. nom. pl. neutr. XIII. b. 2. accus. pl. neutr. III, b, 3. XIII, b, 21. XXI, a, 14. - in fr. th. deo nom. pl. fem.

2) *demonstrativum. dher* III, b, 18 ibu einic chilaubit, bichnaa sih dher. XVII, b, 15. Innan dhiu dher quhimit, dher chisendit uuirdhit. XIX, a, 2. so samo so fol uuassan mano endi dher chitriuuui urchundo in himile. sicut luna perfecta et testis in coelo fidelis. XIX, b, 16. dher chiuuisso bigunsta riihhison, ille enim. - XX, a, 13. dher dhurah nathanan uuardh chiheizssan. XXI, a, 15. dher ist dhazs chiuuisso, dher. - *dhes.* I, a, 8. huuer sih dhes biheizssit, sia zi archennanne. VI, b, 4. fona dhes gotnissu - sus quhad iob. latine cujus. VII. a, 10. oh dhes sindun unchilaubun - dhazs XIII, a, 14 sindun siniu zeihhan dhes bi-

fora chichundidiu, ubi dhes supervacunm videtur. XX, b, 20. in dhes chiriihhun ardot uuolf. XXI, a, 4. In dhes aeuuiste sitzit pardus. his duobus textus latinus relativum *cujus* exhibet; sed ob structuram verbi et subjecti credo, theotiscum dhes hic habere significationem demonstrativi ejus. - IV, *b*, 15 si huues chiliihnissu nibu zi dhes dher anaebanliih ist. XIV, a, 16 endi dhes endi uuirdhit odhin. finis ejus. XV, b, 20. dhesselbun, dhes uuir iu - chichundidom, chichundemes dhes edhili. XVI, a, 8 dhuo ir dhes leididh uuardh. (dhes folches) XVIII, a, 2. dhurahsnuoh dhes chiuualdi. XIX, a, 16 ih chifestinon dhes (hus v. hohsetli) solium ejus. XX, a, 19. In dhes dagum scal iuda. - In diebus ejus. - *dhemu*. X, a, 5. stuondun dhemu oba. XIX, a, 20. so ih fona dhemu nam, dher. XIX, b, 13. ih chistiftu dhemu siin riihhi. XX, b, 10. sindun oba dhemu so manacaamo gheba. III, b, 10. fora dhemu sindun dheodun ioh riihhi chihneigidiu. ubi ei subjugatae sunt gentes. - *dhen*. IV, a, 19. got chiscuof mannan - chiliihhan gote chifrumida dhen. - *dhiu*. II, a, 1. dhiu chiuuisso ist bighin. - *dheru*. XV, a, 15. gab euua dhazs ir dhoh in dheru chihuurfi - *dhazs*. I, a, 18. II, a, 3. IV, a, 7. VI, b, 12 (uber dhazs). 21. XIII, b, 17. XIV, b, 3. (furi dhazs). XXI, a, 18 (dhaza ist, id est.) id. XVI, b, 4. et XVII, a, 19. et XXI, a, 15. b, 11. - *dhiu* instrum. VIII, b, 21 endi dhoh dhiu huuedheru nu dhaza, ubi tamen ut. IX, a, 5. ist dhiu chiliihho uuordan - bidhiu, after dhiu. in dhiu, innan dhiu, aer dhiu. - *dhea*, accus. pl. masc. VIII, a, 16. ir chiuueihhit dhea, liquefaciet ea (eos.). - *dhem* dat.

pl. XIII, b, 18 in dhem sindun zisamande chizelide eines min dhanne fimfzuc iaaro.

3) *relativum. dher.* III, b, 7. ih bim druhtin dher dhih nemniu. IV, b, 7. zi dhes dher anaebanchiliih ist. - V, a, 9. Sunu dher chiuuon ist. - V, b, 20. Dher euuuih hrinit, hrinit &. - VIII, a, 19. fater ist dher sendida. - VIII, a, 21. gheist ist dher admot. - VIII, b, 11. got ist dher quhad endi got dher deta. - IX, a, 16. umbi dhen dhrittun heit, dher fona suni ist. - XII, b, 5. See dher in Sion uuard chiboran endi dher in dheru selbun burc uuard - dher selbo ist dher hohista, dher sia chiuuorahta. ecce qui - et qui - ipse fundavit eam excelsus. - XII, b, 13 huuer ist dhese man, dher dhar scoldii chiboran uuerdan; ubi dhar non ad relativum pertinet. - XVI, a, 17. druhtin dher unsih chiheilegode. - XVII, b, 15. dher quhimit, dher chisendit uuirdhit. - XVIII, a, 1. chuninc, dher dhurahsnuoh dhes chiuualdi. XVIII, a, 5. quham dher chisendit scolda uuerdhan. - XVIII, a, 22. propheta dher quhad. - XVIII, b, 5. huuer ist, dher dhiz al ni chisehe. - XIX, a, 13. samun, dher uuesan scal. - XIX, a, 21. fona dhemu, dher fora dhir uuas. - XX, b, 15. dhese ist dher ni ardeilit. - XX, b, 22. ioh dher chiuuoen uuas. - XXI, a, 15. dher ist dhazs chiuuísso, dher sih dhurah unsih chiodmuodida. - *dhes* III, a, 12. cyre, dhes zesuun ih chifenc. - IV, b, 7. endi dhes izs al chiscuof. - XV, b, 10. Dhes martyrunga uuir findemes. - XV, b, 16. dhesselben χpes, dhes uuir in - chiburt chiehundidom. - XVII, b, 17. dherselbo ist dhes dheodun bidant. XVIII, a, 6. quham, dhes dheodun

bidande uuarun. - *dhemu*. II, b, 12. ibu χρist ni uuari fona dhemu chiquhedan uuard. - V, b, 6. dher gomo dhemu izs firgheban uuard. - VII, b, 6. gomman dhemu izs chibodan uuard. - *dhen*. IV, b, 1. mannan dhen ir chiscuof. - V, a, 18. ibu χρist nist, umbi dhen dauid quhad. - VI, b, 19. umbi dhenselbun dhen ir aer quhad. X, a, 1. chneht, ubar dhen ir sinan gheist gab. - X, a, 2. umbi dhen druhtin urchundida. XX, a, 3. - XIV, a, 3. χρist dhen dhes forasagin uuort biforachundida. - XV, b, 2. χes, dhen iudeo liudi, dhoh si inan chiboranan chilauben, lastront inan dhoh &. - XVI, b, 11. umbi dhen in psalmum chiscriban ist. - XVI, b, 16. umbi dhen auh in andreru stedi quhidhit. XVII, b, 4. Ih bibringu, dhen mina berga chisitzit. - XVII, b, 6. Umbi dhen auh dher forasago quhad. - *dhiu*. I, b, 5. spahida, dhiu chiholan ist. - X, a, 19. spuodi, dhiu ein ioh samalih ist. - XX, b, 1. dhiu magad, dhiu chibar blomun. - *dhazs*, I, a, 17. ist al uuordan dhazs chiscaffanes ist. - XV, b, 14. dhazs hear aer dhiu zi sagenne ist. - XXII, a, 4. dhazs iu azs antuuerdin chisehet arfullit uuordan. - IV, b, 10. dhazs so zi chilaubanne mihhil uuootnissa ist. - *dhea* accus. fem. sing. XXI, b, 9. dhiu nadra, dhea chisaughida gotes uuordes chifangana ardhans sia χριst. - *dhea*. acc. plur. masc. XXII, a, 8. uuir dhea χριst chihaloda. - *dhem*. dt. pl. V, a, 19. zi dheodom, dhem euuuih biraubodon. - VI, a, 2. uuerdant zi scaahche dhem im aer dheonodon. - XXI, b, 8. dhero unchilaubono muotuuillun, in dhem dhiu nadra innerestida. - *dhiu*. acc. plur. neutr. XIV,

b, 2. dhiu blostar - dhiu sie eomaer haldan ni mahtun.

4) *dhazs*, conjunctio: ut, quod. I, a, 18 (so daucgal faterchiruni, dhazs ni saget apost.) II, a, 7. II, b, 1. (quhidit umbi dhazs χρs got ist). II, b, 10. III, a, 15. 17. III, b, 5, 16. 18. 21. IV, a, 9. VI, b. 6, 14. VII, a, 2. 7. 11. VIII, b, 9. 22. X, b, 9. XI, a, 7. b, 2. 19 XII, a, 13. XIII, a, 5. b, 2. (dhazs chiendot uuerdhe dhiu ubarhlaupnissi). 4. 12. XIV, a, 8. b, 4. 11. 21. XV, a, 9. 14. 20. 22. b, 6. 9. XVI, a, 13. b, 9. XVII, a, 9. b, 19. XVIII, a, 10. XIX, a, 8. 10. b, 6. 8. 22. XXII, a, 7.

dhese, pronomen demonstrativum, hic, haec, hoc. dhese, nom. masc. sing. III, a, 1. VI, b, 8. XII, b, 12. 13. XX, a, 12. b, 15. - dhesses, genit. sing. masc. et neutr. II, a, 12. XIII, a, 21. - dhesemu, dat. sing. masc. et neutr. V, a, 14. - dhesan, acc. m. s. III, a, 12. - dhesiu, nom fem. s. VI, a, 6. XX, a, 21. - dhesu, n. f. s. VIII, a, 11. - dheseru, dat. fem. s. V, a, 13. VIII, a, 9. - dheasa, acc. fem. s. XXII, a, 16. accus. videtur non nominativus. - dhesa, acc. fem. s. VII, b, 2. - XII, b, 1. - dhiz, nom. neutr. s. IV, a, 9. b, 12. V, a, 5 XIV, a, 18. XV, b, 2. XVI, b, 19. - dhiz, acc. neutr. s. I, a, 8. III, a, 15. IV, a, 2. 5. XIII, a, 6. 22. XVIII, b, 6. XIX, b, 4. 16. XX, a, 19. - dhesiu, instr. XIX, b, 21. fona dhesiu ist zi firstandanne, ex quo. - dhesem, dat pl. VII, a, 21. - dhesiu, acc. pl. neutr. XII, b, 22.

dhiin, tuus, tua, tuum. II, b, 14. dhiin sedhal. 20. dhiin got. VII, a, 16 druhtin got

culum crucis exprimit. c. f. Hymn. XVI, 5 reprime, kadhui. Not. Cap. 60. Tiu fóne elementis sô zesàmene gedûhet uuàs (compacta): tàz nieht târàna ne brâste. cf. Schm. I, 361.

dhuo. 1) tunc. XII, a, 12. 18. XIV, b, 1. 20. XV, a, 9. 12. 16. 18. XVIII, a, 4. - 2) autem. XV, a, 5. XVII, a, 12. XVIII. a, 3. (enim). - 3) cum, quando, dum. I, a, 2. 6. dhuo ir garuuida - dhanne ir - dhuo ir. quando - quando - quando. VI, a, 14. VII, b, 12. XII, a, 20. IX, b, 21. X, a, 3. 7. b, 2. XII, a, 14. 15. zi dhemu dhuo fater quhad- dhuo saar dhar after araughida. ad quem dum pater diceret, rursus adjecit. XIV, a, 19. XVI, a, 8.

dhurah praep. cum. accus. 1) per, de loco. VII, b, 10 siin uuort ferit dhurah minà zungun. fr. theot. XV, 9 uzcangàntemo durah dea turi. - 2) per, de tempore, in nostro non occurrit, sed fr. theot. XXI, 4 in composito durahuueret permanet. - 3) per, de causa. a) I, a, 16 fona dhemu almahtigin fater dhurah inan ist al uuordan. a patre per illum. - V, b, 9. 10. ist sprehhendi dhurah mih endi siin gheist dhurah mina zungun. VII, b, 9. 19. - VIII, b, 18 dhurah dhero heideo maneghin ist, dhar chioffonot. - XII, a, 7. dhurah dhes liihhamin infancnissa lyuzilan uuordanan. - XV, a, 10. dhazs ir sih auur dhurah hreuun mahti chigarauuan zi chinisti. - XVI, a, 18. 19. unsih dhurah iodanes runsa dhazs ist dhurah dhea gheba dhera heilegun daufin chiheilegode. - XVII, a, 16. uuardh imu fona druhtine chiheizssan dhurah isaian. - XVII, b, 1. dhurah dhenselbun esaian quhad druhtines stimna. - XX, a, 4. dhurah

hieremiam druhtin quhad. - b) IX, b, 4 dhurah dhen forasagun uuard araugit. XIV, b, 6. XX, a, 13. 15. - XVIII, b, 14 dhurah heilegun geist so ir chiforabodot uuard. - c) XV, a, 5, inan dhuo dhanan uzsi dhurah geilin aruuorpanan. ob superbiam. XVIII, a, 8. dhea judea dhurah iro grimmin quhedhant. pervicaciâ mentis dicunt. d) XI, b, 5. dhurah unsera heilidha man uuard uuordan propter nostram salutem. XV, b. 7. dhurah uueraldi alosnin uuardh chiboran. propter redemptionem mundi. XXI, a, 16. dher sih dhurah unsih chiodmuodida. pro nobis. - dhurah in compositis, dhurahchunt, dhurahchundida; dhurahfaremes, dhurahleidit, dhurahsnuoh.

dhuuingan. *chidhuuingan*, III, a, 22. ih chidhuuingu dhir aerdhriihhes hruomege. gloriosos terrae humiliabo.

E. Ae.

eban in compositis ebanchiliih, ebanchiliihnissa, ebanuuerch.

edhili v. adhal.

eigan, habere. XIII, a, 3. XXI, a, 20. sie eigun. In fr. th. conjunct. eigi. goth. aigan.

Inde *aeht* possessio. XVI, b, 4. (acc. plur. fem.) in dheo uualaaehti dhes euuighin libes. vitae aeternae possessionem. goth. aihts, res.

ein. 1) *unus*. VII, a, 16 got dhin ist eino got. XI, a, 13. 14. - VII, a, 18. ein got unus deus. - VII, a, 21. in dhrim heidim ein namo, unum nomen. - X, a, 19. spuodi dhiu ein ioh samalih in dheru dhrinissu ist, substantiae, quae una eademque in tri-

nitate est. - X, b, 11. einan in sineru gotnissu - unum in divinitate. - X, b, 19. undar eineru biiihti unâ confessione. - XI, a, 10. in dhem dhrim - scal man eina gotnissa beodan. - X, a, 8. in einemu hantgriffa; non est articulus indefinitus. - XVIII, a, 17. noh ein tempil ni bileiph, noh einich nullum templum, nullum &. - Cum ander, unus - alter. alter - alter. - X, b, 6. sehs fethdhahha unarun eines, sehse andres. X, b, 14. hreofun ein zi andremu. - Nota genitivum XIII, b, 19. in dhem sindun zisamande chizelide eines min dhanne fimfzuc. quae simul faciunt annos XL et IX. cf. Not. Cap. 92. Sî zálta iô eínes minnera dánne cêniu.

2) *solus*. II, a, 8. fater einemu ist dhurahchunt - fr. theot. XVIII, 10 du eino, truhtin, uueist. fr. theot. XX, 26. in eines gotes minnu in solum dei amorem. - unicus XXV, 11.

dhea einun V, a, 13. videtur adverbium ex accusativo aut ex instrumentali, pro dhea einun spurt. et - et, una, semel.

Compositum *einuuerch* = ebanuuerch, cooperatio. VIII, a, 12. ist araughit - chimeinidh iro einuuerches, cummunio cooperationis ostenditur. - Locus difficilis X, b, 21. endi dhoh *ein guotliihhin* dhera dhrinissa syrafin meinidon, unam gloriam. Fortasse ein mendum pro eina, aut ein guotliihhin compositum sicut einuuerch. - *ein huuelih*. IX, a. 6. Adam ist dhiu chiliihho uuordan so ein huuelih unser, quasi unus ex nobis. - cf. fr. theot. einhuuelih quidam IV, 22. - I, 11 einhuuelihhe scribera quattun quidam de scribis dixerunt. - III, 19. einhuuelihhe scribero quuedante.

- XVI, 3. (ein)huuelihhc danne iro - XIV, 10. ir iz ni tatut einhuuelihhe(mo) dero minnistono.

eines adv. semel. XVIII, b, 19. eines suuor ih semel juravi.

einnissa, unitas. accus. IX, a, 1. X, a, 18.

einic, ullus, aliquis. I, b, 2 noh einic chiscaft ni - III, b, 13. ni uuardh eo einic - cyrus chinemnit - XII, a, 12. ni uuas imo dhuo einighan fal ardeilendi non rapinam arbitratus est - XIII, b, 10. buuzssan einigan zuuiuun procul dubio. - XVIII, a, 11. ni uueizs ih einigan chuninc. - XVIII, a, 17. so selp so imo noh ein tempel ni bileiph, noh einich altari noh einich offerunc ghelstar, so sama ni bileiph im einich chuninc, noh einich lughin ni mac - sicut nullum - ita nullus rex. - Neque enim mendax esse potest. - XXII, a, 20. siin fleisc ni chisah enigan unuuillun, non vidit corruptionem. - III, b, 15. ibu dhanne einic chilaubit. si quis crediderit.

eitar, venenum. XXI, b, 3. eitar predigon, venena praedicare.

eli in elidheodic vide ali.

endi, finis. XI, b, 15. XIII, b, 4. XIV, a, 16. - ende dat. XIV, a, 17. - XVIII, a, 13. in uzssonondem endum ostarriihhes; in extremis orientis partibus.

endon. XIII, b, 2. dhazs chiendot uuerdhe.

endi, et. II, a, 16. so sama auh nu dhesses chiboranin sunes suohhant redha bidhiu huuanda sunu nist nibu fona zuuem chiboran uuerdhe. Endi hebit zi dhemu selbin sidhu chiburdi bighin dhiu zifarande chiscaft - , χϱs auur. - Siquidem et gignendi

filii quaeritur ratio, eo quod. - Habeat inquam sibi hujusmodi generis ortum conditio caduca mortalium. Christus enim. - endi ioh. IV, a, 7. - endi auh IV, b, 18. VIII, a, 21. IX, a, 4. X, a, 16. XII, b, 9. - endi dhoh X, b, 21. - endi dhoh dhiu huuedheru VIII, b, 21. XI, a, 5.

er, ante. goth - air. 1) *Adverb.* VI, a, 3. dhem im aer dheonodon. VI, b, 19. - XIII, a, 7. aer langhe bifora. - XV, b, 5. aer bifora - XIX, a, 21. aer fora dhir uuas, qui ante te. - 2) *conjunctio*, antequam. IX, b, 17. aer huuil uurdi. - 3) *praepositio*. I, a, 12. ẹr allem uueraldim. - XII, a, 17. aer lucifere ih dhih chibar. - XX, a, 1. ẹr davides dode, nibu after sinemu dode. XV, b, 14. aer dhiu. - In fr. th. aer dhanne cum indic. donec, priusquam. fr. th. XXVI, 4. bidhiu ẹr, so huuanta proinde quia.

ẹrro. XV, a, 13. zi dhes ẹrrrin meghines uueghe ad viam virtutis. - *erist*, primum. XV, b, 22. XIV, b, 15. so ir erist chifrumida cum fecisset. - *azs erist.* VIII, b, 8. XI, b, 4. XVI, a, 1. - *erist*, adject. IX, b, 3. ih eristo. VII, b, 3. in dhemu eristin deile. - VIII, b, 1. 6. in dhemu eristin, in principio. - IX, b, 6. fona eristin principio.

era. f. honor. XXII, a, 11. uuir ẹra beremes. gloriam exhibemus. - *aerliih.* XXII, a, 18. siin restin scal uuesan aerliihhu. requies ejus gloriosa. - aerliihho. XXII, a, 10 (reverenter) fr. th. I, 22. II, 11. - *aerlos.* III, b, 21. dher aerloso man, impius. XII, a, 5. dhea aerlosun, impii. - *aeruuirdhic.* XXII, a, 7. Siin grab ist so drado ẹruuirdhic gloriosum. XXII, a, 13. dhes sines

aeruuirdhighin chiuualdes gloriae suae. - *eren*, XIV, b, 20. mannan - mit scuonin dhera chiliihnissa chieredan. hominem divinae imaginis decore honoratum.

erchan, adj. I, a, 4. mit ercna euua. certa lege. vide Annot. - VII, b, 8. dher erchno sangheri egregius psalta. goth. airknitha, *γνήσιον*. 2 Cor. 8, 8.

erin, aereus. III, b, 1. erino portun (fr. th. aerino) portas aereas. ab subst. er, goth. ais, aes.

erdha, fr. terra. nom. X, b, 17 - gen. I. a, 2. 6. XII, b, 20. - dat. aerdhu XX, a, 9. - accus. aerdha. VIII, b, 2. - ẹrdha IX, a, 19. b, 4. - composita: aerdhchunni, aerdhriihhi, aerdhuuaso.

ernust. *zi ẹrnusti*, procul dubio. V, a, 9. certissime XIII, a, 19. *ernustliihho*, certissime. XIII, a, 12. fragm. theot. *in ernust*.

euuo masc. aevum. XIX, a, 17. b, 4. untazs in ẹuun in aeternum. XIX, b. 2, untazs in eo uuesanden euun. - II, b, 14. 15. fona euuin, in seculum seculi. - XVIII, b, 21 et XIX, a, 1. in aeuuin. in aeternum.

eo (goth. aiv) XIX, b, 2. untazs in eo uuesanden euun, in perpetuum. - III, b, 20 heidhanlih ist eomanne zi chilaubanne. - V, a, 5 ni bluchisoe eoman, nemo dubitat. - III, b, 15. ni uuardh eo einic - nullus. - IX, a, 22. eo chihuueliihhes dhero heideo sundric undarscheit. cf. fr. theot. VII, 26 eo gahuuelih scriba, et. VI, 7 allero eo gahuuelih. omnis. - XIII, a, 3. sie ni eigun eouuihd cf. Fragm. theot. XVIII, 2. XX, 10, XXI, 3. - XIV, b, 3 dhiu sie eo maer haldan ni mahtun. ultra. - *neo*. XIX, b, 14. neo nist zi chilaubanne. Numquid creditur? minime. - XVI, b, 5. neouuihd nist. -

In fr. th. XXI, 13. ni mendit - neo sih frauuuit. neo - ni. XXVII, 7. numquid - 15. Neque enim. XXVII, 3 4. neoman ni: XXVIII, 18 neoman ni uuirdit. XXVIII, 24. neoman uuirdit festi, nibu. - X, 3. 7. neouuiht sii, neouuiht ist. nihil est. XX, 21 siu - neouuiht ni ruohhit, 27. neouuiht archennit. XXI, 20 (siu) neouuiht ni archennit.

euuic, aeternum. XIII, b, 5 euuic redh biquhime. XVI, b, 5 dhes euuighin libes. XII, a, 16. dhea sine euuigun chiburt.

euua, fem. lex. I, a, 4. mit ercna euua. XV, a, 14. euua acc. XVI, a, 14 dheru euu zifaraneru. XXI, a, 8. fona dheru indaeichun euu.

aeuuist, ovile. XXI, a, 4. in dhes aeuuiste, in cujus ovile. goth. auuistr.

ezssan, edere. XXI, a. 18 ezssant famant, comedunt.

F.

fal. masc. XII, a, 12. ni uuas imu dhuo einighan fal ardeilendi, non rapinam arbitratus est. cf. gl. Mons. 326. scandalum, val.

fahan. *chifahan*. III, a, 17. dhes zesuun ih chifenc, cujus apprehendi dextram. XXI, b, 20 chifangana. comprehensam. - *bifahan*. X, a, 7, esaias alle dhea dhrinissa in fingro zalu bifenc, comprehendens. - *infahan*. IX, b, 18 ih inan infahu, sucipiam. XII, b, 18 inan himila endi angila uber sih infahant, suscipiunt. XII, a, 15 ir chiliihnissa infenc, formam servi accipiens. - *antfahan*. XV, a, 20 antfenc mannes liihhamun, corpus assumpsit. XVI, b, 7. antfenc sunu - dhes chirunes chiliihnissa, suscepit. - *infancnissa*,

XII, a, 8 assumptio (corporis). - *bifangolon*, XIII, a, 2 so bifangolode sindun simbles, dhazs sie ni eigun etc. conclusi cf. Gr. II, 104.

falt, v. dhrifalt, manacfalt.

faran, vadere. VII, b, 10 siin uuort ferit dhurah mina zungun. III, a, 21. ih faru dhir fora, ante te ibo. XIX, a, 11. dhazs dhu faris zi dhinem fordhrom ut vadas ad patres tuos. XV, b, 13 dhanne uuir in andreidim dhurahfaremes (peragere, absolvere). II, a, 17. dhiu zifarande chiscaft. conditio caduca.

farauua, forma, VI, a, 16. scalches farauua, formam servi. XII, a, 12. in gotes faru-uu, in forma dei.

fater, pater. nom. III, a, 13. VII, a, 8. VIII, b, 5. XI, b, 12. - gen. fater. I, b, 14. V, a, 15. XIX, a, 17. - I, a, 21 so daucgal fater chiruni. - dat. fater, I, a, 13. 16. b, 10. II, a, 8. 11. 20. V, a, 9. 10. VI, a, 10. - dat. fatere. XIX, b, 17. bi sinemu fatere lebendemu. acc. fater VII, b, 18. VIII, a, 6. - dat. plur. faterum. XIX, b, 10. 20.

chifehti? n. XIV, a, 17 dhes chifehtes, belli.

feor, quatuor. fr. th. XII, 10. *feozuc* pro feorzuc quadraginta. XIV, a, 1.

fest, firmus. XIX, b, 3 siin hohaetli scal uuesan festista, firmissimus.

festinon. I, a, 4. Isaias so festinoda, Isaia testante. - *chifestinon*. XIX, a, 16 ih chifestinon, firmabo (solium ejus.) VIII, a, 3 druhtines uuordu sindun himila chifestinode, firmati.

fethdhah. X, b, 5. sehs fethdhahha, sex alae. cf. Gr. II, 279.

fiant, inimicus. XII, b, 22 dhea χρes fiant. nom. pl.
filu multum. XIX, b, 6. filu aboho firstandit.
fimfzug. XIII, b, 20. quinquaginta.
findan, invenire. I, b, 15 findis. XV, b, 11. uuir findemes. XVI, a, 1. uuardh ihuses namo fundan. - *bifindan* comperire. I, b, 1. bifant.
finger digitus. X, a, 6. in fingro zalu. X, a, 11. 12. 21. fingrum.
fir. particula inseparabilis in subst. firstant, in verbis. firbrehhan; firchnussan, firgheban, firlazssan, firneman, firstandan. bis fyr scribitur, fyrstant XIII, a, 21 et fyrodhant XIV, a, 14. In fragm. theot. semper *for* profertur.
fyur, ignis. IV, b, 20. V, a. 4. (accus.)
fleisc, caro. nom. XXII, a, 20. - gen. fleisches. V, a, 22 in dhes fleisches liihhamin, secundum carnem. XI, b, 6 in fleisches liihhe man uuardh uuordan. incarnatus et homo factus et. XVIII, b, 13 after fleisches mezsse, secundum carnem. id. XXI, b, 16. - dat. fleische. XII, a, 20 in fleische. in carne. XVII, a, 14. - XVII, a, 10 in sines edhiles fleische, de genere suo - in carne. XVII, b, 10 in iudases chunnes fleische, de tribu Juda secundum carnem. *fleiscliih*, XIV, b, 13 after dheru fleiscliihhun chiburdi secundum carnem. - *infleiscnissa*, incorporationem. XII, b, 1.
fleugan, volare. I, b, 17 fona allem himiles fleugendem. a volucribus coeli. - X, b, 9. mit zuuem flugun.
Inde XVI, b, 1. allum herrum ubilero angilo *arflaugidem*, effugatis. - Fr. theot. fleogente, volucres.
folc, populus. X, b, 20 dhazs himilisca folc.

coelestis exercitus. XVI, a, 8. dhes israhelischin folches. XII, b, 20. dhero folcho.

folgên. sequi. XX, b, 3 fona dhemu selbin folghet hear auh after. VI, a, 19. hear after folghendo. XV, b, 15. nu auur folghemes dhera bigunnenun redha. sequamur debitum ordinem. - Fr. th. folgee sequatur. folgetun, secuti sunt.

fol, plenus. X, b, 16. folliu ist erdha dhinera guotliihhin. *arfullan*, implere. XIX, a, 10. so dhu dhina daga arfullis. XX, b, 9. arfullit inan gheist gotes forahtun, replevit eum spiritus timoris Dei. XIII, b, 15. dhea uuehhun arfullant sibun iaar. - arfullit, partic. XIII, b, 7. (forasagono spel). XVIII, b, 7. XIX, b, 6. XIV, b, 3. - dhazs ziidh. XVIII, a, 11. - XIX, b, 19. so dhine daga arfullide uuerdhant.

folnissa. plenitudo. XX, b, 14. - *foluuassan.* XIX, a, 2. foluuassan mano, luna perfecta.

folma, palma. X, a, 10. huuer uuac himila sineru folmu. cf. Hel. 12, 1. mid iro folmon tuuem. 152, 9. folmos. acc. pl.

fona, praep. cum dat. a, de, ex. 1) fona himile nidharquheman. V, a, 11. - XV, a, 8. uurehhah chifrumida uzs fona paradises bliidhnissu. - II, a, 20. sqq sus quham fona fater so selpso dhiu berahtnissi fona sunnun so uuort fona munde so uuiisduom fona herzin. - XVI, b, 22 fona abrahames samin uuardh quhoman. XVII, a, 13 fona abrahames samin zuouuerdhan. IV, b, 21. V, a, 1. XX. a, 14. 17. 20. b, 1. XXI, a, 22. b, 15. 2) II, b, 14. fona euuin in euuin. IX, a, 16. fona eristin - fona ziidi. XIII, b, 9. 20. fona daniheles ziide untazs. - 3) I, a, 13 fona fater uuard chiboran. I, b,

10. II, a, 11. 14. - I, a, 15. fona fater ist al uuordan. III, a, 2. V, a, 10. VI, a, 10. XVII, a, 15. XVI, a, 5. - 4) III, a, 11. fona dhes chrismen salbe ist xist chinemnit. XIX, b, 21. fona dhesiu ist zi firstandanne, ex quo intelligitur. - 5) III, b, 16. chiferabodot fona cyre. XIII, a, 5. fona dhemu - dhea aldun biforasungun. X, b, 13. XVII, a, 19. VI, b, 13 (bis). XXI, b, 15. - 6) I, b, 15. chiholan ist fona manno augom ioh fona allem himilesfleugendem ist siu chiborgan. - 7) IX, a, 16. dhen drittun heit dher fona suni ist. XXI, a, 7. sqq. chalp fona dheru iudaeischun euu leo fona uueralt chiuualdidu, scaap fona smalero manno mezsse.

fora praep. cum dat. ante 1) de loco. III, a, 17. fora sinemu anthlutte. 20. fora imu. 22. ih faru dhir fora. b, 10. fora dhemu sindun - riihhi chihneigidiu. cf. fr. th. XV, 7. - 2) de tempore. XIX, a, 21. dher aer fora dhir uuas. - 3) de praestantia. II, b, 21. chisalboda dhih got - fora dhinem chilothzssom.

furi. c. accus. XIV, b, 3. dhiu sie eo maer furi dhazs dharhaldan ni mahtun, dhazs arfullit uurdi. quae ultra illuc celebrare non potuerunt, ut impleretur. - frgm. theot. VIII, 6. furi ma(na)ge. pro multis. XXV, 13 ein antuurtit furi alle. XXVII, 7. furi iuuuih in cruci gaslagan.

furiro. XIV, b, 22. furiro uuari andrem gotes chiscaftim. ceteris creaturis praelatus. fr. th. XXVI, 15. eristo enti *furisto* primus et praecipuus. XIV, 20. dea furistun dero liuteo, seniores populi. XV, 22. II, 21. durah beelzebub, tiubilo furostun. in b. principe daemoniorum.

In comp. foraspel, forasago. In fr. th. furirinnan praecedere. - *bifora* v. bi.

forahta, timor. XX, b, 9. gen. forahtun. fr. th. forahta, timebat; forahtento, timendo.

fordhro, XIX, a, 11. zi dhinem fordhrom, ad patres tuos. fr. th. fordrono, patrum.

fraghên. XIV, b, 14. dher unchilaubo fraghet.

fram. partic. inseparabilis in framquhoman, framchumft. fragm. th. frambringan (proferre) framtragan (proferre). framadi (alienus). - *frammert* ex framuuert, quod esset gothice framvairths sicut jaindvairths, vithravairths, andvairths. cf. Gr. III, 89. 90. - XI, a, 22. untazs hear - hinan frammert. Huc usque - Dehinc. - XXI, b, 13. hear auh noh frammert.

freuuuan. gaudere. VI, a, 20. freuuui dhih, laetare. - *freuuuidha.* II, b, 20. mit freuuuidhu olee oleo justitiae (laetitiae?) - fr. th. frauuni dhih, frauunit sih.

frumman , componere, facere. I, a, 8. mit imu uuas ih al dhiz frummendi, componens. - XX, a, 8. frummit urdeili endi rehttunga. faciet. - *chifrumman.* facere. IV, a, 19. chiliihhan gote chifrumida dhen. - XV, a, 7. inan uurehhan chifrumida uzs fona. - IX, b, 4. mino hendi chifrumidon auh erdha. - IV, b, 1. chifrumidi (conj.) mannan. - IV, b, 9. chifrumman (mannan). - cf. fragm. th. fruma, retributio. frumono (quaestuum). frumasam, benignus.

fridu, pax. XI, b, 13. frido herosto, princeps pacis. - fr. theot. nomin. fridhu et fridu.

fuozssi? pes. X, b, 8. dhecchidon sine fuozssi.

gangan, ire. XIX, a, 6. Ganc, vade. cf. Fr. theot. gangan, ganc, uz cangantemu. genc, gengun, kenc, kengun. Praes. gengit vadit. gaat uz. exite.

garauuan, praeparare. I, a, 3. dhu ir himila gar(a)uuida. - *chigarauuan*. XV, a, 11. dhazs ir sih aupr - mahti chigarauuan zi chinisti ut - reparari possit ad veniam. - *garo* adj. II, b, 7. mit gareuuem bilidum. exemplis adhibitis. - Frgm. theot. garo, paratus. Kakaruuit ist, paratus est.

garda, virga. II, b, 15. 16. rehtnissa garda ist garde dhines riihhes. - XX, a, 17. arliudit uph gardea fona iesses uurzom. id. XX, a, 21.

gart vide mittingart.

gauma, cura. *gaumun neman* animadvertere. XIII, a, 21. nim gaumun dhesses uuortes, adverte sermonem. XVIII, a, 24. ni nemant gaumun dhero iro lugino &. nec adtendunt &.

gheban, dare. ghibu. III, b, 4. - ghibis XXII, a, 22. - ih gab. IX, b, 19. - ir gab. X, a, 1. XV, a, 14. - chigheban, datus. XI, b, 9. 21. - firgheban, constitutum. V, b, 6.

gheba, donum, gratia. XVI, a, 19. dhurah dhea gheba dhera heilegun daufin, per baptismi gratiam. - XX, b, 10. gheba (nom. pl.) dhes gheistes, dona spiritus. - XX, b, 14. ghebono, gratiarum.

geilin f. superbia. XV, a, 6. dhurah geilin.

gheist, spiritus. nom. VII, a, 3. VII, a, 9. b, 12. VII, a, 16. 20. IX, a, 12. 14. b, 10. 11. XII, b, 2. XX, b, 5. 6. 7. 8. 12. VI, b, 16. 20. X, a, 4. VI, b, 15. VII, b,

9. 19. VIII, b, 3. - gheistes. XX, b, 11. 14. - gheiste. V, b, 2. VI, b, 13. VIII, a, 8. - gheist (acc.) VII, b, 21. VIII, b, 14. VIII, a, 9. XVIII, b, 15. IX, b, 10 X, a, 1. - gheistu (instr.) VIII, a, 3. XVIII, b, 1. - *gheistliih*. XI, a, 19 dhazs gheistliihhe chiruni (accus.) mysterium.

gheizssin masc. hoedus. XXI, a, 5. mit gheizssinu, eum hoedo.

gheldan, litare. IV, a, 1. dher heideno abgudim gheldendo (fr. th. keltanteo), idolatriae deditus. - *ghelstar*, litatio. XIV, a, 9. ghelstar ioh salbunga, sacrificium unctioque. - XIV, a, 14. ghelstar, sacrificium. - XVIII, a, 18. offerunc ghelstar, sacrificium. - XVIII, b, 3. ano offerunc-ghestar, sine sacrificio. - XIV, b, 2. dhiu blostar iro ghelstro, libamina et sacrificia. - cf. goth. gilstr, tributum.

geron. XXI, a, 21. dhazs chind uuas gerondi fona muoter brustum. Delectatur infans ab ubere. Kero: kërôn. goth. gairnjan desiderare. faihu-geironi concupiscentia.

ghirin (f?) XVIII, a, 1. in ghirin dhes riihhes, per ambitionem regni.

gi in seegi IX, a, 13. 14. ecce. cf. goth. saikgga Gr. III, 247.

ghi in ghilaubin vide chi.

ginn. *bighinnan*. inchoare. XV, b, 15. dhera bigunnenun redha. - XIX, b, 17. dher bigunsta riihhison, coepit regnare. - XV, b, 21. bigunston auh erist umbi sinan namun sprehhan, incipientes (inceperunt enim) fr. th. bigan, coepit. goth. duginna, gann, gunnum, gunnans. Ex bigan, bigunnumes formatur praeteritum mancum biganda et bigunsta sicut ex an, unnumes praeteritum onda et onsta, ex chan, chunnumes, chonda

et chonsta. - *bighin*, origo. ortus. II, a, 1. 17.

gomo. homo. V, b, 6. dher gomo vir. - *gomman*. VII, b, 6. vir.

got. deus. nom. II, b, 2. 11. 12. 20. III, a, 2. 4. 7. 15. b, 8. IV, a, 1. 11. 13. 20. b, 9. V, b, 2. 18. VI, a, 8. b, 18. VII, a, 1. 3. 9. 16. 17. 19. b, 13. VIII, b, 1. 10. 11. 16. IX, a, 2. 4. 13. b, 10. 11. 17. XI, a, 12. 13. 14. 16. b, 12. XII, a, 11. b, 16. XIV, b, 17. XV, a, 7. 14. - gen. gotes. I, a, 12. b, 2. 6. II, a, 1. 14. VI, b, 14. VII, a, 6. b, 8. 16. 18. VIII, b, 2. 4. IX, a, 1. b, 2. XI. a, 6. 17. b, 2. 5. 22. XII, a, 6. b, 1. XIII, a, 19. XIV, b, 1. XV, a, 1. 3. 15. 19. XVI, a, 15. XX, b, 8. 14. - gen. godes. V, a, 6. - dat. gote III, a, 2. IV, a, 19. b, 4. 16. VI, b, 22. XII, a, 13. XIV, b, 22. XVI, b, 14. XVII, a, 7. - dat. gode III, a, 4. - acc. got III, a, 8. V, b, 8. XVII, a, 14. - voc. got. II, a, 14. 19. X, b, 16. - instrum. godu. IV, a, 18 (chinamno mit godu) - nom. pl. goda. VII, a, 20. XI, a, 8. - *abgudi* (?) III, b, 22. heidheno abgudim.

gotliih, divinus. , b, 14 dhes gotliihhin fater dei patris. - II, b, 5. dhera gotliihhun - chiburdi. XI, a, 21. XIV, b, 19. - *gotliihhin*, divinitas. X, a, 15. dhera almahtigun gotliihhin, divinae omnipotentiae (i. e. omnipotentis divinitatis.) - *gotnissa* deitas. nom. V, a, 14. - gen. VI, a, 13 gootnissa (fr. th. guotnissa) XV, b, 18. - dat. gotnissu. IV, a, 21. VI, b, 14. X, b, 12.

grab, sepulcum. XXI, b, 21. XXII, a, 6.

grif. X, a, 9. in einemu hantgriffa, pugillo.

grimmin, XVIII, a, 8. dhurah iro grimmin, pervicacia.

grindil, III, b, 3. iisnine grindila, vectes ferreos.

grund in abgrundi adj. I, a, 5. abgrundiu uuazssar, abyssos.

guot iu *guotliih.* XXI, b, 21. gloriosum. - *guotliihhin*, gloria. nom. XI, a, 4. - genit. X, b, 17. dhinera guotliihhin. - dat. V, b, 19. VI, a, 13. XV, b, 18. - de X, b, 21. ein guotliihhin vide sub ein.

gurdil. XX, b, 20. sinero lendino gurdil, cinctorium.

H.

habên, habere. II, a, 16. hebit. - VI, a, 14. dhea ir samanthapta mit fater. - XVIII, a, 9. mit dhemn unscamahabendin andine. - In fr. theotisc. haben, habennes. habest! (habes IX, 28) habet, hapet; habetun et hapta, haptun. bihaben, tenere.

haldan, salvare. XIV, b, 4. dhiu blostar, dhiu sie - dhar haldan ni mahtun, celebrare. - XX, b, 2. dhen haldendan druhtin, salvatorem. - XX, a, 10. scal iuda uuerdhan chihaldan, salvabitur Iuda.

zuohalt, futurus. XI, b, 12. dhera zuohaldun uueraldi. - XII, a, 19. dhea zuohaldun sine chiburt. - XIV, a, 15. mit dhemu zuohaldin herizohin. - cf. fr. th. halt potius. goth. haldan pascere; thehaldis. Skeir. 44, 16. Otfr. thiuhalt eo magis.

halon, vocare. Fr. th. halon, halota. - *chihalon.* adipisci. XXII, a, 8. uuir. dhea χρist chihaloda dhera alosnin, redempti (i. e. quos christus sibi adeptus est. redemptione pro morte sua). cf. fr. th. gahalon, assumere,

halp. V, a, 21. azs zesuun halp miin, a dextris meis.

hant, manus. accus. VI, a, 1. XVII. a, 5. - mino hendi (nom.) IX, b, 4. - *hantgrif*, pugillus.

hart in *hartnissa*, duritia. XIV, b. 8. dat. hartnissu.

haubit, caput. XII, a, 4. oba sinem haubide. - VIII, b, 8. In haubide dhes libelles.

hazssên, odisse. II, b, 18. hazssedos odisti.

hear, adv. hic. II, b, 1. XI, a, 15. - hear after. VI, a, 19. VIII, a, 13. hear saar after. II, b, 6. IX, a, 1. - see hear nu ecce III, a, 3. X, b, 18. - see hear - nu. VIII, a, 18. - See hear ecce. IX, b, 10. - untazs hear nu hucusque. XI, a, 18. - hear auh noh frammert, adhuc. XXI, b, 13. - ubar dhazs ist auh hear bifora, superest.

heftan, figere. VI, b, 21. dhazs heftida auur zi gote. (id ad deum refert, de Deo praedicat).

heidhan, paganus. III, b, 22. heidheno abgudim (fr. th. heidano). - *heidhanliih* profanum. III, b, 19.

heit, m. persona. nom. V, a, 6. dher ander heit. IX, b, 12. dher dritto heit. - accus. IX, a, 16. - nom. pl. XI, a, 8. dhea dhrii heida. - gen. heido. V, a, 15. IV, b, 11. XI, a, 6. - heideo. VII, a, 6. VIII, b, 18. IX, b, 1. - dat. heidim. X, b, 11. XI, a, 9. - heidem. VII, a, 21.

In compositis format feminina. bisscofheit, sacerdotium. XVIII, b, 4. - χρ̃istinheit. XXI, b. 5. χρistinheidi chilaupnissa. XXI, b, 12 dhera χρistinheidi chiriihha. - cf. Hel. 127, 9. thurh. is helagan hed (heth).

heil. *heilidha* salus. (accus.) XI, b, 5. - *heilac*, sanctus. nom. heilac gheist. VII, a, 9. XII, b, 2. - dher heilego. X, a, 13. XIII, b, 7. 12. XX, b, 12. - heilac, heilac, heilac. X. b, 15. - genit. fem. XVI, a, 20. dhera hei-

legun daufin. - genit. neutr. dhes heilegin chiscribes. II, b, 8. XI, b, 2. XV, b, 12. - dhes heileghin chirunes XVI, b, 8. - dat. msc. et neutr. dhemu heilegin gheiste, forasagin, chiscribe. V, b, 2. VI, b, 13. XIII, a, 11. 20. - dhinemu heileghin. XXII, a, 22. XVIII, b, 1. - dat. fem. dheru heilegun (chiburdi, burc) I, a, 21. XIII, b, 2. - acc. VII, b, 13 dhen heilegan gheist. - VIII, a, 9. heilegan. - VIII, b, 14. dhen heilegun. IX, b, 15. - XVIII, b, 14. dhurah heilegun gheist. - acc. neutr. heilac chiruni. III, b, 6. IX, a, 10. - instr. heilegu gheistu. XVIII, b, 1. - gen. pl dhero heilegono, XIII, b, 17. 12. - dat. pl. heilegim quhidim. XIII, b, 14. - *heilacnissa*, sanctificationem. X, b, 18. - *heilegon.* XVI, a, 20. chiheilegode, sanctificatos.

heizssan, *biheizssan.* I, b, 8. huuer sih dhes biheizssit sia zi archennanne, quis confitebitur nosse. - *chiheizssan.* promittere. part. chiheizssan. XVII, a, 16. XIX, b, 22. XX, a, 14. - dhes im chiheizssenin arbes. XVI, a, 11. - in dhea chiheizssenun lantscaffi. XVI, b, 2.

hepfan, levare. VI, a, 1. ih hepfu mina hant ubar sie, levabo manum super eos. nota fr. th. II, 26. ni heuit achust, non agit perperam. daz heuigora dhera euua. graviora legis. - *arhepfan.* XVI, b, 18. arheuit dhea mituuarun. exaltavit mansuetos. - *ubarhepfan.* II, a, 3. ist ubarhepfendi angilo firstandan. quod super ang. intelligentiam est.

her, goth. hais. *herro*, princeps. XVII, b, 13. ni zirinne herrin fona iuda. - XVII, b, 2. 20. ano herrun. - *herosto*, princeps. XI, b, 13. frido herosto, pacis princeps. XXI, a,

19. dhea herostun mit dheru smelerun dheodu, princeps cum subjectis. - *herduom.* I, a, 10. mit so mihhiles herduomes urchundin. tali auctoritate. XI, b, 1. mit herduome dhes h. chisoribes, scripturae auctoritate. - XI, b, 9. 22. herduom, principatus. - XVI, a, 7. haerduom dhes folches, principatum.

heri, goth. harjis, exercitus. XVI, a, 22. allum herrum ubilero angilo arflaugidem. Angelorum malorum hostibus (exercitibus) fugatis. - fr. th. siniu heri (acc. pl.) - *herizoh,* dux. XIV, a, 15. mit dhemu herizohin. XVII, b, 14. ni zirinne - herizohin.

herza, n. cor. II, a, 22. fona herzin.

hilpu, juvo. XI, b, 20. unsih hilpit, nobis profecit. - gothice cum genit. Luc. V, 7, hilpan ize. Mrc. 9, 22. hilp unsara. 24. hilp meinaizos ungalaubeinais. Alam. modo cum dativo, modo cum accusativo.

hilu, celo. I, b, 15. dhiu chiholan ist fona manno augom. latet enim ab oculis. IX, b, 6. chiholono in abscondito.

himil, coelum. gen. I, b, 17. fona allem himil(es?) fleugendem. - acc. VIII, b, 2. IX, a, 19. - dat. XIX, a, 3. in himile. - nom. pl. himila. VIII, a, 2. himilo (mendum pro la) XII, b, 18. - genit. pl. XII, b, 20. elliu himilo endi aerdha chiscafti. - acc. himila. I, a, 2. IX, b, 5. X, a, 10. - *himilisc,* coelestis. X, b, 20. dhazs himilisca folc. XI, a, 20. dhera himilischun chiburdi. - XVII, a, 6. bi himilischin gote. - XVII, a, 8. umbi χan himilischun druhtin. - XVII, a, 14. himilischun got.

hinan. XI, a, 22. hinan frammert. Dehinc.

hlaup. dhiu abohu *ubarhlaupnissi* praevari-

catio. a rad. goth. hlaupan currere, sicut nostrum: Uebertretung.

hlosen. XX, b, 17. after orono *chihlose* secundum auditum aurium. cf. fr. th. gahlose V, 26 (audientes?), gahlosiu orun, aures audiendi, VII, 8.

hlud. VII, a, 4. si chihordon gotes stimna hluda - quhedhenda. vocem Domini intonantis audierunt.

hluttar. clarus. V, a, 16. hluttror, leohte, luce clarius. cf. Schm. II, 515—517.

hneigan, inclinare. III, a, 18. dhazs ih - hneige imu dheodun, ut subjiciam ante faciem ejus gentes. III, b, 11. sindun - riihhi chihneigidiu, subjugata.

hoh, altus. XVII, b, 12. dher hoho fater, patriarcha. X, b, 4. hohemu. XII, b, 5. ir hohisto. excelsus. XII, b, 5. dher hohista. 15. dher hohisto. 17. hohisto. XIV, b, 18. mit dhem hohistom salidhom, summâ beatitudine. fr. th. hohoro, superius. - *hohsetli* n., thronus. XIX, b, 2. XVIII, b, 19. dat. hohsetle X, b, 4. Fr. th.

hol, foramen, caverna. XXI, b, 1. ubar dhes aspides hol. XXI, b, 6. dhera nadrun hol.

honec, mel. XVI, b, 3.

horan, audire. *chihoran*, audire. III, a, 8. dhu chihoris. XIII, a, 1. chihorant. VII, a, 13. sie chihordon. XIV, b, 16. Chihori, audi. XXI, b, 5. chihoran. - *chihoric*, obediens. VI, a, 17. XIV, b, 22. - Fr. th. horren, audire; horre, audiat. gahore, audiat. gahoret, gahorret, audite. gahorret auditis. gahorit, audit. gahorren, audiant. gahorrent, audiunt. gahortun audierunt.

hort. III, b, 4. thesauros.

hrein. XV, a, 3. oh ir - chiunhreinida dhazs - chibot. violavit.

href? uterus. XII, a, 17. fona hreue ex utero. XII, a, 21. fona dhemu berandin hreue, de vulva. cf. fr. th. IV, 2. in haerda hreuue in corde terrae. ags. hrif.

hreuua, poenitentia. XV, a, 10. dhurah hreuun. fr. th. IV, 5. hriuuun poenitentiam. XV, 28. hrau sih (poenituit eum).

hrinu, tango. V, b, 21. dher euuuih hrinit hrinit sines augin sehun. qui tetigerit, tangit. cf. Vindemia Basil. ne laz iz - hrinan daemo dolge. Hel. 71, 10 hrinan. 67, 1. anthren. 97, 6 behren.

hring, *umbihringa.* mittingardes erdha cardines orbis terrae. I, a, 1. - *umbihringida* gyro vallabat.

hrucci. msc. dorsum. III, a, 19. hrucca acc. pl.

hruofan ? clamare : X, b, 14. hreofun, clamabant. cf. fr. th. II, 9. hrofit clamabit. - *hruoft.* XVI, b, 14. in hruofte singemes, jubilemus.

hruomac. III, b, 1. aerdhriihhes hruomege, gloriosos terrae. cf. Hel. 28. 19. hromag. Cott. hruomig.

hruoru, *chihruoru.* IX, a, 18. commovebo (coelum et terram) cf. fr. th. sih hruorent, commovebuntur.

huldin? XV, b, 1. aruuegodi zi sines scheffidhes huldin. reconciliaretur gratiae Dei fr. th. hulttriro, dignior. VIII, 10.

huolan, frustrari. XVIII, b, 17. druhtin suuor - endi ni huolida imu, juravit - et non frustrabatur eum. cf. Gr. II, 41.

huus. domus. XIX, a, 9. 15. accus.

huuanan. unde (interr). I, b, 14.

huuanda. 1) *quare*, interrog. Frgm. theot. V, 16. 2) *quia*, *quod*, *nam*, II, a, 2. III, b, 6. VIII, b, 7. IX, a, 18. XI, b, 17. 18.

XII, a, 11. XVI. a, 4. b, 5. XVIII, a, 16. XIX, b, 18. XX, a, 1. b, 11. XXI, a, 12. 18.

bidhiu huuanda vide bi, II, a, 14. VI, a, 22. VII, a, 13. XII, a, 1. 3. b, 16. 17. 19. XIV, b, 7 (huuanda - bidhiu) XX, a, 19. - *huuanda chiuuisso.* XI, b, 18.

huuanne, XIX, a, 9. so huuanne so dhudhina daga arfullis, ih aruuehu, cumque impleveris. XXI, b, 2. iuhuuanne aliquando. In fr. th. XIV, 6. huuanne, quando, interrog.

huuedhar. utrum. XIII, a, 9. Suohhemes ziidh dhera chiburdi, huuedhar ir iu quhami, odho. - *dhoh dhiu huuedheru* tamen. VIII, b, 21. XI, a, 5. XV, b, 4. - fr. th. huuedar, utrum. I, 14. X, 5. 9.

huuelih, quis. qualis IV, a, 20. huuelih got. b, 19. huuelih druhtin. VI, b, 8. huuelih ist anur nu dhese druhtin, - IV, a, 21. in huuelihhes gotnissu. - XVIII, b, 11. fona huueliihhemu aedhile. - *ein huuelih.* IX, a, 6. unus. v. ein. - *eochihuueliihhes* IX, a, 22. v. eo.

huueo. quomodo I, a, 19. b, 9. II, a, 9. VII, a, 18. XI, a, 15. b, 4. XII, b, 9. XIII, a, 16. XVI, b, 22. XVII, a, 3. - in interrog. directa. XIX, b, 7. inu huueo ist - zi firstandanne. Nam qualiter intelligendum est.

huuer. quis. nom. 1) interr. directa. I, b, 5. II, a, 5. III, a, 1. V, a, 8. b, 12. X, a, 8. 9. XII, b, 13. XVIII, b, 5. 2) interr. indir. VII, b, 12. 3) sohuuer so, quisquis. XIX, b, 4. genit. IV, b, 13. VI, a, 6. XI, b, 22. - dat. IV, a, 12. b, 12. - accus. V, b, 14. - *huuazs.* XI, a, 1. Inu huuazs andres. XIII, a, 3. sie ni eigun eouuihd huuazs

sie - XVI, a, 12. Uuexsal dhes nemin huuazs bauhnida - *huuiu.* vide bi.

huuerfan. reverti. XV, a, 12. ir ni uuas huuerfandi. XV, a, 15. dhazs ir - chihuurfi. XXI, b, 3. dhea auur chihuuoruane, conversi. XXI, a, 2. ir chiuuoruan (pro chihuuoruan) ist convertitur.

huuil. tempus. IX, b, 8. fr. teotisc. huuilom-huuilom - huuilom. modo - modo. ni odo huuila, ne forte.

I.

iaar, annus. XIII, a, 13. iaar arzaelidiu. XIII, b, 15. sibun iaar. 17. sibun iaaro uuehhon. 20. eines min dhanne fimfzuc iaaro.

ibu. conj. si. I, b, 6. III, b, 15 (ibu dhanne). IV, b, 2. XIII, b, 9. - *ibu-ni.* II, b, 12. ibu χρist auur got ni uuari. IV, a, 11. ibu χρist got nist. IV, b, 18. V, b, 11. - *ibu*, partic. interrogativa. V, a, 17. vide sub *inu.*

nibu. 1) *nisi.* II, a, 14. sunu nist nibu fona zuuem chiboran uuerdhe. IV, b, 15. zi huues chiliihnissu nibu zi dhes. V, a, 8. huuer ist druhtin nibu ist - sunu. V, b, 3. nibu χρist druhtin sii, umbi huuenan. VI, a, 7. huues - nibu dhes druhtines. VI, b, 10. huuelih ist dhese - nibu auur dherselbo. XI, a, 3. huuazs andres - nibu. XI, b, 22. huues nibu gotes sunu. XVI, a, 13. huuazs nibu. XVII, b, 6. nibu druhtin uns firleazssi samun, nisi reliquisset. - 2) *sed.* XX, a, 2. huuanda ni uuardh ir er davides dode nibu after sinemu dode chiforabodot. non ante mortem, sed post mortem. cf. fr. theot. VIII, 1. 5. XXVI, 21. XXVII, 1. 9. 27.

idal, fr. th. vacans. *aridalida*. eximanivit. VI, a, 15. XII, a, 14. *idalnissa*, desolatio. XIV, a, 18.

ih, ego. I, a, 4. III, a, 17. 19. 20, 21. b, 2. 5. 6. V, b, 22. VI, b, 5. VIII, b, 10. IX, a, 18. §I, 3. 6. 8. 17. 19. X, b, 3. XI, a, 14. XII, a, 18. XVIII, a, 11. b, 18. 19. 20. XIX, a, 8. 9. 15. 17. 20. 22. b, 10. 12. 21. XX, a, 5. - *mir*. VII, b, 13. IX, b, 18. X, a, 4. XIX, a, 15. 18. - *mih*. V, b, 10. 18. VI, a, 5. 21. b, 7. 16. 17. 18. 21. VII, a, 1. b, 9. 19. VIII, b, 9. IX, b, 9. XI, a, 14. - *uuir*. XI, a, 19. XIII, a, 8. 10. XIV, b, 11. XV, b, 11. 13. 17. XXII, a, 7. - *uns*, nobis. II, a, 7. III, a, 2. IV, a, 12. 13. VIII, b, 17. XI, b, 8. 9. 13. 20. 21. XVI, a, 16. XVII, b, 7. XX, b, 13. - *unsih* (accus.) XI, b, 20. XVI, a, 20. b, 1. XXI, a, 16.

miin. gen. V, a, 21. azs zesuun halp miin. - *miin* pron. possess. IX, a, 13. miin. gheist. IX, b, 5. miin zesuha. IX, b, 17. see miin chneht. XVII, a, 6. undar miin dheoh. XVIII, b, 19 ubar miin hohsetli. - minemu. XVIII, b, 19. V, a, 20. XIX, a, 7. 22. b, 1. - minan. IX, b, 20. - azs minera antuuerdin. XVIII, b, 22. - mineru. IX, b, 19, - mina. acc. fem. V, b, 11. VII, b, 10. VI, a, 1. XIX, a, 19. - mino hendi, (nom. fem. pl.) IX, b, 3. - mina berga (acc. pl. msc.) XVII, b. 4.

unser, gen. pron. pers. IX, a, 6. ein huuelih unser. unus ex nobis. - *unser*. pron. poss. XIV, b, 11. XVI, a, 17. XX, a, 12. unseres. IV, a, 10. XVI, a, 2. - unseremu. XVI, b, 14. - in unseru chiliihnissu. IV, a, 15. - dhurah unsera heilidha, XI, b, 5.

in praep. in. 1) cum accus. XIV, b, 21. setzida inan in siin paradisi. XVI, b, 2. dhurahleidit in dhea chiheizssenun lantscaf(fi), dhazs ist in dheo uuala aehti. XXI, b, 4. auur chihuuoruane in miltnisso chindo. XV, b, 5. in cruci chislaganan. - XIX, a, 16. untazs in euun. XIX, b, 2. 4. - Locis: fona euuin in euuin. II, b, 15. in aeuuin. XIX, a, 1. XVIII, b, 21. fortasse dativus est. III, b, 12. in andra uuiis (praeterea) fortasse instrumentalis.

2) cum dat. a) I, b, 12. (in boohhum). II, b, 12. (in psalmom). IV, a, 4. 12. b, 22. V, a, 4. 18. b, 5. VII, a, 7. VI, b, 1. 5. (in dhir mitteru ardo.) VII, a, 14 (in Sina berghe). VII, b, 1. 3. VIII, a, 22. b, 8. IX, a, 21. b, 14. (in andreru stedi). X, a, 5. 22. XII, a, 2 (in siin selbes sculdrom- druoo). b, 2. 4 (in ira pro iru? an instrumentalis?). 5. 6. XIII, a, 11. b, 14. b, 3. XVI, a, 2. XIX, a, 3. 4. 17. 18. 22. XIX, b, 1. 5. 7. XX, b, 12. 13. (in imu ardot). 20. XXI, a. 11. b, 7. 11. XXII, 2. - b) VI, b, 2 (in dhemu daghe). XX, a, 9. XXI, b, 18. VIII, b, 1. - c) III, a, 14. ir in cyres nemin quhad. IV, a, 10. IX, a, 11. - d) III, a, 5. in dheru salbidhu ist χρist chimeinit. III, b, 8. in dhemu nemin cyres ist χρist chiforabodot. VIII, a, 4. 6. 7. In dhemu druhtines nemin archennemes fater. XI, a, 5. VIII, b, 4. 5. X, a, 12. 20. (in dhrim fingrum chundida). XI, b, 16. - e) I, a, 20. ist in sineru chiburdi - chiruni. XI, a, 20. III, b, 12. sindun riihhi chihneigidiu in ghilaubin. IV, a. 15. Duoemes mannan - in unseru chiliihnissu. IV, a, 21. b, 3. - V, a, 21. in dhes fleisches liihhamin, (secundum

carnem). V, b, 2. in dhemu h. gheiste. - VII, a, 18. in dheru dhrinissu (ist) ein got. VII, a, 21. X, a, 20. b, 11. 12. XI, a, 9. - IX, b, 21. chiliihheda iru in imu. - X, a, 6. dhea dhrinissa iu fingro zalu bifenc. - X, a, 8. mezssendi in einemu hantgriffa uuazssar. - XI, b, 2. 6. in liihhe chiboran. XII, a, 19. XIV, b, 16. - XIII, a, 6. dhea aldun biforasungun - in forasagono mundum. - XIII, b, 18. XIV, a, 21. (nam sigu in dhem liudim). - XV, a, 15. dhazs ir dhoh in dheru chihuurfi. - XV, b, 13. in andreidim. - XVI, a, 6. naues sunu iin biinamin ihs chinemnit. - XVIII, a, 19. ih suuor in minemu heileghin. - XXI, a, 13. dhar ist in rehteru chilaubin allero uuesan chimeini. - XXI, b, 22. In liudeo zeihne standit dhiu - uurza in signum populorum stat radix.

in dhiu. VIII, b, 12. in dhiu auh dhanne dhazs ir. in eo vero qui - spiritus significatur. - *innan dhiu*, dum. XII, a, 11. huuanda innan dhiu ir uuas - quia dum esset. XXI, a, 2. innan dhiu ir chiuuoruan ist, dum ad eam convertitur. XXI, b, 1. innan dhiu dheodun chiuuon uuarun. - *inne*, intus. XXI, b, 8. in dhem dhiu chrumba nadra inne restida.

in format composita: infahen, infancnissa, instandan, infleiscnissa.

inu, nam. XIX, b, 18. Inu hear quhidit. Nam hic dicitur. XIX, b, 7. Inu huueo ist in sal. zi firstandanne. XI, a, 1. inu huuazs andres zeihnit dhar. VIII, b, 15. inu so auh chiuuisso dhar quhad got, nam et cum ibi dicit deus. - V, a, 17. inu ibu χρist druhtin nist, umbi dhen. Item si christus dominus non est de quo. - Hoc

loco translatori qui *de quo* non interrogative sed relative vertit, particula *si* non conditionalis sed interrogativa erat. Itaque *ibu* interrogat, *inu* aut item aut nam significat. Item nonne christus est dominus de quo? - IV, *b*, 3. inu ni angil nist anaebanchiliih gote, num angelus aequalem cum Deo habet imaginem. cf. fr. th. inu ergo. XXVI, 25. XXV, 18.

ioh, et. I, a, 15. b, 11. III, a, 15. b, 11. V, b, 3. X, a, 19 (ein ioh samalih, una eademque). XIII, b, 6. (endi chisiuni ioh forasagono spel unerdhem arfullit &) XIV, a, 7. 10. XX, b, 14. - VI, b, 14. XII, a, 8. XVI, a, 15. 22. - I, b, 16. IX, b, 6 (ubi textus latinus *nam*). XIII, a, 13. XX, a, 21.

ioh, - *ioh*. et - et. sive - sive. XII, a, 1. - *endi ioh* IV, a, 7. - *ioh auh* XX, a, 15. XXII, a, 11.

ir. is, tantum non in quaque pagina; fortasse *qui* VI, a, 8. cf. fr. th. XI, 7. - *imu* I, a, 7. III, 18. 19. 20. IX. a, 3. b, 19. XI, b, 18. XII, a, 12. b, 19. - XVI, b, 17 (Liihhet imu druhtine). XVII, a, 19. 20. XVIII, b, 17. XIX, a, 14. 17. 20. XX, b, 5. 12. 13. XXII, 4 (zi imu, ad se). 19. - *inan* I, a, 16. IX, b, 18. 20. XI, b, 7. XII, a, 9. 10. b, 17. XIV, a, 21. XV, a, 5. 21. b, 3. 4. XVII, a, 22. XIX, a, 22. XX, a, 12. b, 8. - *ira* (gen. f.) saepe in fr. th. - *iru* (dat.) IX, b, 19. - *in ira* XII, b, 4. - *siu* (ea) I, b, 18. 22, XXI, b, 11. - *sia* (eam) I, b, 5, 9. XII, b, 5. XXI, b, 10. - *sie* (nom. pl, masc.) IV, b, 2. VI, a, 2. VII, a, 13. 20. XIII, a, 2. 3. 4. XIV, b, 2. 7. 9. XV, a, 21. b, 3. XX, a, 3. - *sie* (acc. pl. masc.) VI, a, 1. XXI, b, 5. - *iro* gen.

pl. II, a, 5. VIII, a, 4. 12. XIV, b, 2. 3. XVIII, a, 8. 15. - *im* dt. pl. VI, a, 3. XVI, a, 11. XVIII, a, 17. 19. b, 6. - *izs* (nom.) II, b, 19. VII, b, 6. XIII, a, 18. XIX, b, 5. - *izs* (acc.) II, a, 6. b, 9. V, b, 6.

isernin, ferreus. III, b, 2. isenine grindila (accus)

ith, goth. *ith*, in composito *ithniuuuiiles*. I, a, 18. denuo. in fr. th. *itlon*, retributio.

iu, jam. XIII, a, 9. b, 13. XIV, a, 2. 6. b, 13. XV, b, 17. XXII, a, 4. I, a, 11. (ubi fortasse *nu*) cf. Fr. th. XII, 18 miniu uuort iu bilibant (non praeteribunt) · *iuhuuanne*. XXI, b, 2. aliquando. cf. Fr. th. XXVII, 2. iuhuuanne - nu auar, aliquando - nunc autem, quod non ex *aiv*, *eo* formatum est (Gr. III, 222.) sed comparari potest cum gothicis *juthan*, *juthanamais*.

iung. *azs iungist*, tandem. XV, a, 19. *iugund*. XII, a, 22. dher dau dhinera iugundhi, adolescentiae tuae.

L.

lamb. XX, b, 21. mit lambu, cum agno.

land, terra, in composito *lantscaf*. XX, a, 20. fona betlemes lantscaffi. XVI, a, 10. dhea lantscaffi chideilida, terram distribuit. XVI, b, 2. in dhea chiheizssenun lantscaf (secundum Graff. lantscaffi). Plura desiderantur exempla substantivorum in scaf vel scaffi; ex nostris declinatio et genus difficile eruitur.

lang. adv. *langhe*. XIII, a, 7. aer langhe biforasungun. XIII, b, 13. xpist iu ist langhe quhoman.

laub, *chilauban*, credere. XIV, b, 10. zi chilaubanne XIX, b, 14. IV, b, 10. XI, a, 7. - chilaubemes VIII, a, 7. - XV, b, 3. dhoh sie inan chiboranan chilauben. einic chilaubit. III, b, 15. chilauben (credant) XII, a, 7. - dhea *unchilaubendun* II, a, 3. - unchilaubendi XV, a, 17. - dhea *unchilaubun* IV, a, 12. - VII, a, 10 (dhes sindun unchilaubun). - dher unchilaubo XIV, b, 14. - dhero unchilaubono, XXI, b, 7. - *chilaupnissa*, fides. XXI, b, 5. - *chilaubin*, fides. XXI, a, 13. in rehteru chilaubin. in ghilaubin III, b, 12. cf. fr. th. accus. I, 8. X, 18, est gothicum *galaubeins*.

lastron, XV, b, 4. lastront inan - in cruci chislaganan. scandalizantur crucifixum. cf. Schm. b, W. II, 507.

lazssan, goth. letan. *firlazssan*. XV, a, 23. dhazs - mittingart firleizssi diubilo drugidha (ut mundus omitteret simulacra). XVII, b, 7. nibu druhtin uns firleazssi samun, nisi dominus reliquisset semen &. Fr. th. remittere (peccata) et omittere, X, 19.

leban, vivere. XIX, b, 17. bi sinemu fatere lebendemo, vide *lib*.

leidan, ducere. XVI, b, 1. unsih dhurah leidit in dhea lantscaf. nos perducit in terram. - *leididh*, msc, dux. XVI, a, 9. 16. ano leididh XVII, b, 21. cf. Hym. VII, 11. ducem, leitid. Tat, Mtth. XV, 14. XXIII, 24. leitidon blintero. XXIII, 16. uue iû blinte leitida. - *leididhduom*, principatus. XVIII, a, 4. bileiph dhuo leididhduom fona Judases samin, defecit dux ex semine Judae.

leoht, lux. V, a, 16. hluttror leohte, luce clarius, - *leohtsamo* evidenter. IV, a, 8. so

leohtsamo zi fistandanne. VII, b, 20. meinida leohtsamo zi archennenne.

lendin, ren. XX, b, 19. sinero lendino, fr. th. XIX, 2. lentin, renes.

leran, docere. fr. th. leret, docete. lerta, docuit. - *lerunga*, doctrina. XXI, a, 20.

lib. XVI, b, 5. dhes euuighin libes, vitae aeternae.

biliban. permanere et cessare. XVI, a, 16. dem aldom gotes chibodum bilibenem, praecepto cessante. XVII, b', 19. dhazs ni bilibun ano herrun iudeo liudi. XVIII, a, 4. bileiph dhuo leididhdum. defecit dux. XVIII, a, 17. so im noh ein tempel ni bileiph - sosama ni bileiph im einich chuninc, remansit. ad significationem cessare cf. Otfr. IV, 1. 53. hymn. ambr. incessabili voce, unbilibanlicheru stimmi.

lih. caro, corpus. neutr. XI, b, 3. in liihhe chiboran. in carne. XI, b, 6. in fleisches liihhe, incarnatus. - femin. XIV, b, 16. in *liihhi* chiboran. cf. Gr. III, 397. - *liihhamo*, XV, a, 20. antfenc mannes liihhamun, corpus humanum. dhes liihhamin XII, a, 8. in dhes fleisches liihhamin secundum carnem. V, a, 22.

chiliihho, aequalis. chiliihhan IV, a, 19. VIII, b, 17 (ad similitudinem). - *anachiliihhan* IV, a, 15. 18. VIII, b, 17 (ad imaginem.) - *chiliihnissa*, similitudo. IV, a, 16, in unseru chiliihnissu. XII, a, 15 (forma). - *chiliihsamo*, simulatus. XVIII, a, 15. dhero iro chiliihsamono lugino, simulationis suae mendacium.

lih in compositis huuelih, gotlih, guotlih, baltlih, geistlih, fleischlih, dodhlih, heidhanlih, uundarlih, offanlih.

liihhen, *chiliihhen*, placere, goth. leikan

et galeikan. XVI, b, 17. liihhet imu druhtine in sinem liudim. placet sibi dominus in populo suo. - IX, b, 18. chiliihheda iru in imu mineru selu, complacuit sibi in illo anima mea.

linnan, *bilinnan*, cessare. XIV, b, 1. dhuo bilunnun dhiu blostar, cessaverunt libamina. XIV, a, 10. dhazs ghelstar ioh salbunga bilunnan uurdun, sacrificium unctionemque cessasse. cf. Kero 24. unbilinnanlihhaz incessabiliter. 25 b bilinnan cessare. Tat. Mtth. XIV, 32. bilan ther uuint. et caet.

liudi, populus. VII, a, 11. sindun iudeo liudi XV, b, 3 (Judaei). XVII, b, 20. - XVIII, a, 7. dheodun endi liudi, gentes et populi. XIV, a, 14. liudi fyrodhant populus dissipabit. VI, b, 15. - liudeo, populorum. XXI, b, 19. 22. - liudim. XIII, b, 1. (super populum tuum) XIV, a, 21. XVI, b, 18. XVIII, a, 21.

liudan, crescere. *arliudit uph* gardea, egredietur virga. cf. Gl. Jun. 189. Hel. 73, 12. goth. Mrc. 4, 27.

liugan, mentiri. XVIII, b, 20. ni liugu ih davide. XVIII, a, 10. quhedant leogando.

lugina? mendacium. XVIII, a, 15. dhero lugino. cf. Hel. 155, 2. mid luginun. 173, 21 sulica lugina. Schm. II, 456. - *lughin*, mendax. XVIII, a, 21. noh einich lughin ni mac uuesan osee. neque enim mendax esse potest. Sic formatur *nidin*, invidiosus. Hel. 100, 20.

liuzil, parvus. goth. leitils. XII, a, 8 lyuzilan. XII, a, 18. chiminnerodes inan liuzelu minnerun dhanne got. - *lyuzila*, parvitas. XI, b, 17. in dheru χes lyuzilun. - *liuzit* XXI, a, 14. liuzit chind, puer parvulus fortasse mendum pro liuzil.

lobon, laudare. VI, a, 20. lobo, lauda. XVI, b, 13. lobemes, laudemus. XVII, a, 22. allo dheodun lobont inan.

loze, goth. laut-s, sors. *chilozsso*, consors. II, b, 21. fora dhinem chilothzssom.

lûhhan, claudere. III, a, 21. dar ni uuerdant *bilohhan*, portae non claudentur. - III, a, 20. ih *antluuhhu* duri, aperiam portas. Fr. th. antluuh aperi.

lumbal, lumbus. XX, b, 18. bruohha sinero lumblo, cingulum lumborum. Schmeller II, 479. ex glossis monacens. citat *lumbala*, *renunculi*. Lanii carolsruhenses in hodiernum dicunt, Lummelbraten. Grimm III, 405. censet vocabulum esse formatum ex imitatione latini, sed magis placet comparatio, quam Schm. l. c. instituere dubitat cum vocabulis *lunda* ex glossis, ags. *lynd*, arvina. ags. *lundlaga*, renes. *luntussa*, pectusculum.

lustan, delectari. XXI, b, 4. lustida siechilaupnissa chihoran. delectantur audire.

lutti, *antlutti*, facies. X, b, 7. siin antlutti, accus. III, a, 18. fora sinemu anthlutte, cf. goth. ludi vel ludja. fem. Gr. III, 401.

M.

magan, posse. *mac*. potest. II, a, 5. VI, a, 6. XVIII, a, 21. - *mahta*, potuit. I, b, 7. - *mahtun*, potuerunt. XIV, b, 4. - conj. *mahti* 1, b, 10. huueo dher sunu mahti chiboran uuerdhan. IV, b, 8. odho mahti angil - chifrumman? quibus duobus locis textus latinus indicativum ponit. XV, a, 10. dhazs ir mahti chigarauuan. ut reverteretur. fr. th. magut, potestis.

magad, virgo. XX, a, 22. dhiu unmeina magad, virgo. fr. th. magadi. virgines.

man, vir, homo. *man* III, b, 21. IV, b, 14. XI, a, 16. b, 6. 19. XII, b, 3 (bis.) 13. 15. 16 (man bidhiu huuanda got uuard man chiuuordan, vir, quia homo factus est). - *man*, abstracte, gallicum *on*, ad vertenda passiva. XI, a, 10. in dhem dhrim heidim scal man eina gotnissa beodan. una - praedicanda est. XVII, b, 8. bihuuiu man in iudhases chunnes fleische χρες bidendi uuas, quia de tribu Iuda - Xus expectandus esset. - gen. mannes, hominis. XV, a, 20. - acc. mannan. IV, a, 14. 18. 22. VIII, b, 16. IX, a, 3. XIV, b, 17. - gen. plur. manno. I. b, 16. II, a, 5. VII, b, 14. XXI, a, 10. - In fr. th. *man* est nom. dat. IX, 5. acc. I, 24. XV, 12. 16. XXIII, 24. 26. nom. pl. III, 15. IV, 4. VII, 1. accus. pl. XXI, 12. - *eoman et neoman* vide sub *eo*. - *gomman*, vir. VII, b, 6. cf. angl. vîfman, femina. - *manniscnissa*. XV, b, 17. sinera manniscnissa chiburt, humana nativitas.

manac, multus. VI, b, 3. manego dheodun, gentes multae. - *maneghin* fem. pluralitas. VIII, b, 19 dhurah dhero heideo maneghin. cf. fr. th. VIII, 21. diu managin, sed etiam managi. V, 2. nostrum *maneghiu* IX, a, 7. non corrigendum in managin, sed rara nominativi forma est. - *manacsam*. XX, b, 10. so manacsamoo gheba tanta dona. - *manacfald*. XI, b, 13. chimanacfaldit uuirdhit siin chibot. multiplicabitur imperium ejus. - *(chi)mengan*, permiscere. XXI, a, 6. dhea nidhigun chimenghide mit sundigem, subdoli cum peccatoribus.

mano, luna. XIX, a, 2. foluuassan mano, luna perfecta.

mari. I, a, 11. ist *armarit*, declaratur. - II, b, 6. dhazs chiruni *chimarit* uuard, mysterium declaratum.

martyra. XIII, a, 17. after sineru martyru, post mortem. - *martyron*. XIV, a, 7. chiboranan ioh chimartarodan et natus et passus. XV, b, 10. chimartirot uuerdhan, pati. *martyrunga*, passio. XV, b, 10. -

meghin (ad radicem *mag-an*) virtus. VIII, a, 4. al iro meghin. dhes meghines. X, a, 17. XV, a, 13. XX, b, 6. fortitudinis. - IX, a, 8. dhazs *meghiniga* chiruni, mysterium.

mein (macula). XX, a, 22. dhiu *unmeina* magad, virgo.

meinan, ostendere. III, a, 6. χρs ist in dheru salbidhu chimeinit, Xus unctione monstratur. - VII, b, 17. meinida ir dhar sunu - ostendit. - VII, b, 20. dhar meinida dhen heilegan gheist, aperuit s. spiritum. - VIII, a, 18. hear meinit nu dhri. - IX, a, 15. siih gheist ist - chimeinit. - IX, b, 20. fater meinida sinan sun. - XI, a, 1. ein guotliihhin - syrafin meinidon proclamant. - XIII, b, 17. dhazs meinit, id est. - III, a, 9. dhar dhu chihoris umbi dhen chisalbodon got meinan, dum audis deum unctum. cf. fr. th. XVII, 15. umbi chunda sahha (?) meinan, in rebus cognitis disserere. IX, 1. bicnaitun dhazs er umbi sie meinita, cognoverunt quod de ipsis diceret. - XI, b, 15. Meinida dher forasago in dheru χes lyuzilun huuanda - Parvulus Xus, quia. - XXII, a, 16. dheasa stat auh meinit in dhemu ebraeischin chiscribe, hic locus in hebraeo sic habet. Translator verba *hic locus* ad verba

praecedentia *locus ipse* retulit, et vertit: hunc locum (sepulcrum christi) et in Hebraeo indicat. *Dheasa stat* accusativus est. *chimeinidh*, communio. VIII, a, 12.

mendan, gaudere. X, b, 20. See hear dhea dhrifaldin heilacnissa undar eineru biiihti dhazs himilisca folc so mendit, trinam sanctificationem - persultat excercitus.

mer, magis. XIV, b, 3. eo maer, ultra. XIII, b, 22. mera sindun dhanne zehanzo uuehhono chizelido. cf. fr. th. mer, dhiu maer, dhiu mera, etcaet.

mezssan, metiri. IX, b, 5. miin zesuua uuas mezssendi himila. - X, a, 8. after fleisches *mezsse*. secundum carnem. XVIII, b, 13. XXI, b, 16. - XX, b, 13. zi mezsse ad mensuram. (cf. Schm. II, 624. zi mezsse so, sicut.) XXI, a, 10. fona smalero manno mezsse, de populari ordine.

mihhil, magnus. I, a, 10. so mihhihes herduomes. IV, b, 5. so dhrato mihhil undarscheit. IV. b, 11. mihhil uuootnissa.

milt, *miltnissa*, XIX, a, 19. misericordiam. XXI, b, 4. dhea auur chihuuoruane in miltnisso chindo, conversi parvuli.

miluh. XVI, b, 3. lac.

min, minus. XIII, b, 19. eines min dhanne fimfzuc iaaro. XII, a, 10. dhu *chiminnerodes* inan liuzelu *minnerun*, minuisti eum paulo minus.

minna. XV, a, 15. zi gotes minniu, ad amorem dei. - II, b, 17. dhu *minnodos* dilexisti. - *chiminni*, dilectus. IX, b, 18. chiminni mir. IX, b, 21. chiminnan.

mit 1) cum. I, a, 7. mit imu uuas ih. VI, a, 14. XIV, a, 14. XIX, b, 10. 20. XX, b, 21. XXI, a, 2. 5. 6. 11. - IV, b, 17. mit godu. - 2) mit dhemu uuasamahaben-

din andine - XVIII, a, 8. mit hartnissu χρεία arsluogun. 3) I, a, 9. mit urchundin ist armarit V, a, 12. X, b, 22. (mit dhemu quhide meinidon.) XI, b, 1. (mit herdnome dhes chiscribes chichundemes). XV, b. 12. X, a, 15. 16. mit sumies chirunes uuagu tuae. eindi auh mit chilihhnissu chundida. X, b, 6. 8. 9. mit zauem. XIV, b, 18. 19. - XV, a, 3. mit unuuerdnissu gotes chiumhreinida dhazs chibot, contempta divinitate - violavit praeceptum. - I, a, 4. mit ercna euua umbihringida.

XVI, b, 19. dhea *mituuarun*, mansuetos. cf. Schm. II, 650.

mitter, medius. VI, b, 1. 6. in dhir mitteru ardon, in media tui. IX, a, 13. under eu mittem. in medio vestri.

mittingart. mundus. XV, a, 22. gen. I, a, 1. mittingardes erdha orbis terrae. XV, b, 9. mundi, acc. XXII, a, 15. allan mittingart. cf. fr. th. mittigart.

mund, os. II, a, 22. fona munde. VIII, a, 3. 7. mundes. XIII, a. 6. in mundum.

muot, mens. XIV, b, 8. dhes iudaeischin muotes, cordis iudaici. XVIII, a, 14. muotes blinde, mente caecati. - XXI, b, 7. bauhnida dhero unchilaubono *muotuuillun*, corda infidelium. - XV, a, 12. *ubarmuodic*, contumax.

muoter, mater. XXI, a, 22. muoter brustum.

N.

nadra f. serpens. XXI, b, 8. dhero (dhera) nadrun hol. XXI, b, 6.

nara f. salus. XV, b, 9. bi mittingardes nara propter redemptionem, mundi.

nerran (goth. nasjan). VI, b, 11. ner-

rendeo χρist. X, a, 2. nerrendo χρist. XII, b, 12. druhtin nerrendeo χρist (Iesus Christus.) cf. fr. th. nergenteo. Hel. neriandio krist. - VI, a, 7. dhes nerrendin druhtines. salvatoris. - XV, a, 11. zi *chinisti*, ad veniam.

ni, particula negationis. 1) sine altera negatione, ante verbum finitum. I, a, 22. b, 7. II, b, 12. III, a, 21. b, 13. (ni uuard eo einic - chinemnit). XI, a, 7. b, 15. XII, a, 12. (ni uuas - einighan fal ardeilendi). XIII, a, 2. (sie ni eigun eo uuihd). 5. XIV, b, 4. 9. XV, a, 6. 12. 17. b, 6. XVII, b, 19. XVIII, a, 10. 11. (ni uueizs ih einigan). 14. 17. (ubi tamen noh fortasse negative positum). 19. (ni bileiph - einichi). b, 6. 17. 20. XIX, a, 19. XX, a, 1. b, 12. 15. XXII, a, 20. (ni chisah enigan). 22. - cum *ist* coalescit in *nist*. II, a, 14. IV, a, 3. 10. b, 19. V, a, 17. b, 11.

ante imperativum (resp. conjunctivum). V, a, 5. ni bluchisoe eoman. (text. lat. nemo dubitat) - XVII, b, 13. ni ziriane herrin., non deficiet. cf. fr. th. VIII, 9 ni gasizcet ir, nolite accumbere.

2) Notandus est usus post verbum *bluchison*, V, a, 5. ni bluchisoe eoman ni dhiz sii chiuuisso dher ander heit. Nemo dubitat secundam esse personam (dubito, quin).

3) Duo negationes. noh - ni. I, b, 1. 2. 3. XVIII, a, 21. - neo nist. XIX, b, 14. - neouuihd nist. XVI, b, 6. - inu ni - nist. IV, b, 3.

4) *ni* in *nalles*, *neo*, *neoman*, *neouuihd*, *nibu*, vide sub *al*, *eo*, *ibu*. - *noh*, vide sub *n*.

5) *ni bdo* in fr. th. = ker. et Tat. min,

min odowan, ne forte. VIII, 10. ni odo huuila ander - queme. XIV, 24. ni odo - ne tumultus fieret. Notandum est, XIII, 13. ne forte non sufficiat nobis et vobis. Ni odo nist uns ioh in hear kanoga.

nidhar, in composito V, a, 11. nidharquheman, descendere.

nidhic, XXI, a, 5. dhea nidhigun, subdoli.

nimu, sumo. XIII, a, 21. nim gaumun dhesses uuortes adverte sermonem. XIV, a, 21. nam sigu in dhem iudeo liudim, debellavit Judaeos. XVIII, a, 14. ni nemant gaumun - dhero lugino. adtendunt. - XIX, a, 20. ni nimu ih ab imu so ih fona dhemu nam etc. - III, a, 9. *firnim*, intellige.

XXI, a, 1. *nama* ardhinsan, praedam rapere. cf. Schm. II, 692.

namo, nomen. VII, a, 22. XI, b, 11. XVI, a, 1. XX, a, 11. - gen. IV, b, 12. dhes nemin. - dat. in nemin, in persona III, a, 14. b, 8. IV, a, 10. VIII, a, 5. IX, a, 11. - acc. XV, b, 23. umbi sinan namun, de nomine ejus. - *biinamo*, XVI, a, 6. in biinamin uuardh chinemnit cognominabatur. - *chinamno*. IV, b, 17. dher chinamno ist mit godu. cujus unicum nomen divinitatis est. - *nemniu*, voco, nomino. III, b, 7. nemnida. IX, b, 22. - chinemnit. III, a, 12. b, 14. IV, a, 2. XVI, b, 10. - sie nemnant. XX, a, 12. - zi nemnanne, XII, a, 6. - *nemin*, vocabulum. VIII, b, 4. in dhemu gotes nemine (formatur sicut andin, lendin).

Obscurum est IX, a, 7. dhiu selba maneghiu *chinomidiu* araughit dhazs chiruni, ipsa pluralitas personarum.

niuuui, in *itniuuues* quod vide.

noh, I, adhuc, goth. nauh. XIII, a, 5. 10.

XIV, b, 9. 15. XV, a, 8. 17. XVIII, a, 10. XXI, b, 13.

nok, II, nec. goth. nih I, a, 1. b, 1. sqq. XVII, b, 18. 19. XVIII, a, 11 (fortasse ad I). 17 (fortasse ad I). 17. 18. 20. 21.

nu 1) nunc. XV, b, 15. nu auur nunc vero. XVIII, b, 6. IX, b, 9. XV, b, 19. - 2) ergo, itaque, igitur. I, a, 11 (Gr. legit iu). b, 6 (bidhiu nu, idcirco). IV, b, 12. VI, b, 8 (huuelih ist auur nu, igitur). I, a, 18. VII, b, 1 (Suohhemes nu auur, quaeramus ergo). XII, a, 5. XIII, a, 8 (Suohhemes auur uuir nu) XIV, b, 16. - 3) I, a, 14. dhanne ist nu chichundit - quando. I, a, 20. nu so ist dum. II, a, 7.- zi uuizzanne ist nu uns chiuuisso. 12 - So sama auh nu. III, a, 2. antuurdeen nu uns IV, a, 7. endi ioh dhazs ist nu. - IV, a, 11. sagheen nu. - V, b, 11. ibu nu. Item si. VIII, a, 18. See hear meinit nu. VIII, b, 22. endi dhoh dhiu huuedheru nu. X, b, 18. See hear nu. XI, a, 18. untazs hear nu. XI, b, 1. hinan frammert nu. XIII, b, 8. chiuuisso nu ibu, quae scilicet si. XIV, b, 11. chiuuisso chiofflanodom uuir nu hear. XV, b, 19. chiehuuldemes auh nu. XVIII, b, 10. See chunnemes nu.

O.

oba, praep. cum dat. super. cf. ubar. VIII, b, 3. 12. sunnelboda oba uuazsserum. - XI, b, 10. siin herduom oba sinem sculdrom. XII, a, 1. 3. - X, b, 3. sitzendan oba dhrato hohemu hohsetle. XIII, b, 1; oba dhinem liudim endi oba dhera - burc (Septuaginta hebdomadae abbreviatae sunt super populum tuum). - XX, a, 9. oba aerdhu.

b, 4. oba imu. 9. oba dhemu. - X, b, 5. seraphim stuondun dhemu oba (super illud).

odac, felix, XIV, b, 19. mit salidhom odagan. beatitudine praeditum. goth. audags. cf. fr. th. otmahlum, bonis.

od, in *odhmuodic*, humilis. XII, b, 7. allero odhmuodigosto, humillimus. - XXI, a, 16. dher sih - *chiodmuodida*, se humiliavit. cf. fr. th. otliihhero, humilior. Otf. V, b, 10. thes thie liuti uuas filu od.

odhil, vide adhal.

odhin, vastitas. XIV, a, 14. - *fyrodhan.* XIV, a, 14. dhea bure ioh gheistar fyrodhant liudi (sacrificium dissipabit populus).

odho. aut, an. IV, b, 8. odho mahti angil? - a, 21. Suohhen dhea - huuelih - odho in huuelihhes gotnissu.

offan, apertus. *offono*, VII, b, 11. XIV, a, 5. XIII, a, 13. - *offanlîh*, I, a, 11. offenliihho. XIII, a, 5. offanliihhost. - *chioffanon*, probare. XIV, b, 10. chioffanodom uuir. VIII, b. 20. ist chioffonot, patens est.

offerunc. *offeruncghelstar* XVIII, a, 18. b, 3. sacrificium.

ofto saepe. XII, b, 22. so ofto so dhea fiant chihorant, quotiens.

oh. 1) sed. post propositionem negativam, sondern, goth. ak. - IV, a, 5. VII, a, 21. XI, a, 9. XII, a, 5. XIII, a, 4. XV, a, 7. XX, b, 13, 17. - 2) sed, aber, goth. akei. VII, a, 10. XIV, b, 7, 14. XV, a, 2. 16. - 3) V, b, 1. dhoh χρs sii davides sunu, oh ir ist - got, tamen. - XII, a, 5. oh schameen sih nu, erubescant itaque.

ora, auris. XX, b, 16. orono, aurium. Fr. th. orun, orom.

oostar, cf. Gr. III, 205. oostarriihhea. XVIII, a, 13. orientis. cf. fr. th. XXII, 4. fona diu sonna óst uph. ab ortu enim solis.
oxsso, bos. XXI, a, 17.

P.

parwdisi, paradisus. XV, a, 8. in siin paradisi. XV, a, 8. paradises.
predigon, praedicare. X, a, 7. predicando quhad, praedicat dicens. XI, b, 7. predigondo quhad. praedicat. XXI, b, 3 predigon, praedicare.
psalm, psalmus. in psalmom. VIII, a, 1. XII, a, 16. XVIII, b, 16. - in psalmum. XVI, b, 12. 17. - dher *psalmscof*, psalmista. XVIII, a, 20. dhes psalmscoffes. XII, 21.

Q.

quhalm, excidium. XIII, a, 16. huueo dhero indeo quhalm quheman scoldi, Judaeorum excidia. cf. Gr. II, 29. Schm. II, 402. saxon. Hel. 168, 9. crist qual an themo crucie. 136, 1. quelan an crucie. qualm 22, 19. 23. 132, 3. 159, 9. 162, 2. - that hie muosti alosian thena likhamon. cristes fan themo crucie. thie thar giquelmid stuod. thes guoden fan dhem galgen. 170, 10.
quhidu, dico. quhidit (dicit). II, b, 1. VII, a, 4. VIII, a, 22. XI, a, 15. XVI, b, 17. XIX, b, 18. XIV, a, 11. XXI. b, 17. - quhedhant. IV, b, 2. XVIII, a, 10. - (ir) quhad. IV, a, 5. 14. V, b, 4. 5. 16. 17. VI, a, 20. b, 1. 15. 20. VII, b, 5. 6. 13. 18. VIII, a, 14. b, 7. 11. 16. IX, a, 2. 4. 17. XI, a, 11. b, 7. XII, a, 9. 17. 20.

XIII, a, 20. b, 16. XVII, a, 19. XVIII, a, 22. XIX, a, 7. XX, a, 4. 16. - IV, b, 13. huuemu ist dhiz zi quhedanne? cui dicitur? - quhedendi. IX, a, 12. XIX, a, 6. - quhedhandan. XVII, a, 17. - quhedhenda (acc. sng. fem.) VII, a, 15. - ohiquhedan. IV, a, 9. 17. XVI, b, 21. XXII, a, 21. XXI, a, 2. - dhazs *undarquhedene* chibot. XV, a, 4, praeceptum interdictum.

quhid(*i*), sententia. XI, a, 1. mit dhemu dhrifaldin quhide, trina repetitione. XI, a, 11. after moysis quhidim, secundum M. sententiam. XIII, b, 15. in heilegim quhidim, in sacris eloquiis. XXII, a, 21. after dhes psalmscoffes quhide.

quhimu, venio. ir quhimu- VI, a, 22. - quhimit. XVII, b, 15. - quhemant. XX, a, 5. - quhemet, venite. XVI, b, 13. - (ir) quham. XIV, a, 3. 20. XVIII, a, 5. - ir quhami. XIII, a, 5. 9. - ist quhoman. XIII, b, 14. (vēnit). - uuardh quhoman, futurus erat. XVII, a, 1. - dhazs ir-quhoman soolda uuerdan, esse venturum. XVII, a, 10. - quhoman uuerdhan, futurus esse. XVIII, b, 14. cf. fr. th. quhomaner, veniens, (reversus). - quhemandes. XIII, a, 10. - XIII, b, 5. dhazs rehd *biquhime*, adducatur justitia. - V, a, 11. *nidarquheman*, descendere. - XX, b, 1. *fromquhoman*, exorta.

chumft, adventus. XIII, a, 12. umbi dhea chumft. XVII, b, 9. genit. chumfti. XIII, b, 22. - *framchumft*, stirps. fona framchumfti. XVIII, b, 9. 13.

quih, *chiquihhida* mih. vivificavit me. VI, b, 17. fr. th. kaquihta. queh, vivus. gen. quehhes.

R.

rah, *arrahhon*, enarrare. I, b, 7. *chirahhon*, narrare. II, a, 6. huuer sia chirahhoda, quis enarravit. I, 6, 5.

rad, *chirado*, consiliarius. XI, 6, 12. gheist *chirades*, consilii. XX, b, 6. fr. th. karati, consilium.

raub, V, b, 20. *biraubodon*, exspoliaverunt.

redha, ratio. II, a, 14. suohhant redha. XV, b, 15. folghemes dhera bigunnenun redha, sequamur debitum ordinem. cf. fr. th. redea, rationem.

regonon, pluere. druhtin regonoda. IV, b, 20. V, a, 1. cf. fr. th. regan.

reht, justitia. II, b, 17. XIII, b, 5. euuis rehd. - *unreht*, iniquitas. II, b, 18. unrehd. XIII, b, 4.

reht, adj. XXI, a, 13. in rehteru chilaubin, in fide. - *rehttunga*, justitia. XX, a, 8. b, 17. (acc. nom). - *rehtnissa*, aequitas. II, b, 15. (gen). XV, a, 15. zi rehtnissu uuerchum. operationem justitiae. - *rehtuuisic*, justus. VII, b, 14. dher rehtuuisigo. XX, a, 6. rehtuuisigan chimun.

restan, requiescere. XXI, b, 8. in dhem dhiu nadra inne restida. XX, b, 4. *chirestit* oba imu gheist. XXII, a, 17. siin restin scal uuesan aerliihhu, requies.

riihhi, regnum. XIX, a, 14. b, 14. (acc. sng). - gen. riihhes. II, b, 16. XII, a, 3. XVIII, a, 2. 13. (oostarriihhes). - dat. riihhe. III, b, 14. XIX, b, 1. - nom. pl. riihhi. III, b, 11. (sindun chihneigidiu). - *riihhison*, regnare. XIX, b, 17. XX, a, 7. - *chiriihhu*, ecclesia. XXI, b, 12. dat. chiriihhun. XXI, a, 1. 12. XX, b, 20. Hoc vocabulum externum speciem genuini francici assumsit,

ita ut a radice *rik* recte derivari videatur. Sic *bisscof*, ex voce *episcopus* duobus *s* scribitur, ut compositum francicum habeatur ad exemplar *psalmscof*.

rinnan, fluere, VIII, a, 17. rinnant uuazssar, fluent aquae. - *zirinnan*. XVII, b, 13. ni zirinne herrin fona iudaei, noh herizohin fona sinem dheohum, non deficiet princeps nec dux.

runs, m. cursus. XVI, a, 18. dhurah iordanes runsa, per Jordanis fluenta. cf. Gr. III, 515.

risan, *chirisan*, convenire. XV, b, 10. dhazs ir chirista chimartirot uuerdhan, pati oportuit. cf. fr. th. XXII, 14. iu garisti (za quedanne), vobis oportebat loqui. Kero 22, b. diskoom kerisit hooreen, dicipulos convenit obedire. 24, b. 59, a. absurdum, ungilih, unreht, ungiristlih. Hymn. XXV, 9. te decet laus, te decet hymnus; thir krisit lop, thir krisit lobsanc. Boet. 22, Paulinum einen gerislichen man, ze consule (consularem virum). Cap. 10. nah têro geriste sinero bíderbi, pro industriae dignitate. Cap. 16. nóh imo dára nâh neheíniu ne bechàm díu ioui ze snórun geristi. Cap. 57. geristlicho, haud indecenter. 106. geristig pist tû (digna). 151 kerista, decebat. Hel. 25, 3. 29, 16.

run, *chiruni*, mysterium. I, a, 22. II, b, 4. III, b, 6 (acc. pl ?). IX, a, 8. 10 (heilac chiruni, sacramentum). X, b, 2. XI, a, 19. - dhes chirunes. X, a, 15. XVI, b, 8.

S.

saghen, dicere, XIX, a, 8. ih saghem. - XXI, b, 14. saghet, dicit, XVII, a, 3. XVIII, b,

7. - IV, a, 11. sagheenj dicant. - XIX, a, 7. saghe, dic. - XII, b, 11. druhtin saghida dhazs chiscrip dhero folcho, deus numeravit scribens populum. - XV, b, 8. zi sagenne ist. - XIII, a, 16. ist chisaghet. XV, b, 8 ir uuardh chisaghet. - Fr. th. ih sagem, du sages, saget, dicite, sagetun, nunciaverunt.

forasago, propheta. I, b, 1. 6. VIII, a, 14. IX, a, 10. 17. X, a, 13. 22. b, 9. XI, b, 16. XVII, b, 6. XXI, b, 14. - dhes forasagin XIII, b, 21. - dhemu forasagin, XIII, a, 20. - dhen forasagun IX, b, 15. XIV, b, 6. XX, a, 16. - forasagono XIII, a, 6. b, 4.

sahha, causa. XV, b, 2. accus. XIV, b, 16. XXII, a, 14. dhiu stat chischeinit, dhes sines aeruuirdighin chiuuaides sahha, locus coruscans, gloriae suae causa. cf. Gr. III, 267.

salidha XIV, b, 18. mit dhem hohistom salidhom, summâ beatitudine.

salb. III, a, 11. fona dhes chrismen salbe, a chrismate, i. e. ab unctione. - *salbidha*, unctio. III, a, b. in dheru salbidhu. - *salbunga*, unctio, XIV, a, 10. araughit, dhazs ghelstar ioh salbunga bilunnan uurdun - *chisalbon*, ungere. II, b, 19. got chisalboda dhih. - III, a, 1. dhese chisalbodo got. 8. dhen chisalbodon got. III, a, 4. 7. got chisalbot. XIII, b, 8.

sama, sanscr. sama, lat. simi-lis, gr. ὁμός. *so samd*, ita, sic. cf. fr. th. XXI, 17. - so selp so - so sama, uti - ita. XV, b, 8. XVIII, a, 19. In fr. th. inversum, so sama - so selp, sicut - sic. VII, 1. - II, a, 11. So sama auh mu - suohhant redha, siquidem et gignendi - quaeritur ratio. i. e.

sie quoque, nihilominus. - *so sama so*, sicut, aeque ac, quasi. IV, b, 9. mahti angil so sama so got man chifrumman. XIX, a, 1. siin hohsetli ist so sama so foluuassan mano. XI, a, 8. ni sindun zi chilaubanne dhazs sie dhrii goda siin, so sama so dhea dhrii heida sindun, non sicut tres personae ita et tres dii credendi sunt. IX, a. 21. So sama so auh araughit ist in isaies buohhum eochihuueliihhes dhero heideo sundric undarscheit. In isaia quoque ita ostenditur. XII, a, 20. so sama so fona dhemu hreue, so arspringit &. quasi de vulva orietur. XXI, b, 17. sosama so hear after quhidhit, sic in sequentibus dicit.

samant, goth. samath. VI, a, 4. dhea ir samanthapta mit fater. XXI, a, 20. samant uuonent mit dhem sturirom, simul morantur. XXI, a, 18. oxsso endi leo dhar ezssant samant spriu. ibi comedent. XIII, b, 19. in dhem sindun zisamande chizelide eines min dhanne fimfzuc.

samo in compos. leohtsamo, manacsamo, chiliihsamo. - X, a, 20 ein ioh *samalih*, una eademque. - samuuist, contubernium.

samnunc, (concio). XIV, b, 3. in iro samnunghe. - *samnon*, congregare. VI, b, 3. uuerdhant dheodun chisamnoda zi druhtine, (videtur mendum pro chisamnodo vide Annott.) applicabuntur gentes ad Deum. cf. fr. th. samnon et kasamnon.

samo, semen. XVIII, b, 21. - dat. samin. XVII, a, 1. 13. 15. 17. b, 3. XVIII, a, 5. XX, a, 14. XXI, b, 15. - acc. samun. XVII, b, 7. XIX, a, 12. b, 11. 21. XVII, b, 1.

saar, statim. II, b, 7. hear saar after IX, a, 2. VII, b, 11 (saar dhar after.) IX, a,

15. (ist auh after dhiu saar chimeinit). IX, b, 9. (dhar after saar auh quhad). XI, b, 14. (araughemes saar azs eristu). XII, a, 18. (Dhuo saar dhar after araughida). - XVIII, a, 3. *saar* so dhuo so uuard chidaan. statim enim ut hoc factum est. cfr. saar so. fr. th. XII, 12.

saugan, lactare. XXI, b, 9. dhiu chiuumba nadra, dhea chisaughidae, gotes uuordes chifangana ardhans sia χρist dhana uzs. serpens tortuosus quem ablactatus (translator legit ablactatum) comprehensum exinde traxit.

scaffan, *chiscaffan*, creare. chiscuof. IV, a, 17. b, 1. 9. - chiscuofi (conj.) IV, a, 21. - uuardh chiscaffan. IV, b, 14. - al dhazs chiscaffanes ist. I, a, 17. - *scheffidh*, creator. XV, b, 1. zi sines scheffidhes huldin. - *chiscaft*, f. et *chiscafti*, n. creatura. I, b, 3. noh einic chiscaft. II, a, 18. dhiu zifarande chiscaft, conditio caduca. IV, b, 6. dhera chiscafti, creaturae. XII, b, 20. ellin chiscafti. XV, a, 1. andrem chiscaftim. - *sceffin* fr. th.

scaah, praeda. VI, a, 2. si uuerdant zi scaahche.

scal, debet. IX, a, 12. XIX, b, 3. 12. XX. a, 7. 9. XXI, b, 21. XXII, 18. - er sculut. VI, a, 3. debetis. - uuir sculim, debeamus XIII, a, 10. - scolda. debuit. XVII, a, 10. XVIII. a, 6. - scoldii, deberet. XIII, a, 18. XII, b, 14. XVIII, b, 6. - *sculd*, XXII, a, 10. bi sculdim, ex officio, merito.

scalc, servus. VI, a, 16. scalches farauua. XII, a. 15. minemu scalche. XIX, a, 7.

scama, pudor. XII, a, 5. *schameen sih*, erubescant. XVIII, a, 9. mit dhemu *unscamahabendin* andine- impudica fronte.

scaap, ovis. XXI, a. 9.

scheit in voce *undarscheit*, distinctio. IV, b, 5. V, a, 14. IX, b, 1.

scriban, scribere. XII, a, 5. pilatus screiph. IV, a, 5. sie scribun, ist chiscriban. I, b, 21. VIII, b, 9. XI, a, 13. IV, a, 3. b, 22. VII, b, 5. XII, b, 10. XVI, b, 12. XIX, a, 4. *chiscrip*, scriptura. XII, b, 11. saghida dhaz chiscrip dhero folcho, numeravit scribens populos. dhes heilegin chiscribes XII, b, 9. XI, b, 2. XV, b, 12. in dhemu aldin heilighin chiscrihe VII, b, 2. in dhemu heilegin danihheles chiscribe. XIII, a, 11. in dhemu hebraischin chiscribe. XVI, b, 20. XXII, a, 17.

sculdra, humerus. oba sinem sculdrom. XII, a, 1. 2. 4. XI, b, 10.

scuonin decor. XIV, b, 19. mit scuonin.

sehs, sex. X, b, 5. 6. sehs fethdhahha uuarun eines sehse andres.

selb, ipse, idem. 1) declin. fortis. I, b, 19. siu ist selbem angilum unchundiu. ipsis angelis. IX, b, 2. selbemu dhemu gotes sune quhedendemu, eodem filio dicente, IX, b, 13. dher dhritto heit ist selbes druhtines χρes dhes chisendidin, ejusdem domini qui mittitur. In his duobus quamquam textus latinus *idem* praebet, versio theotisca senstum *ipse* reddere videtur. cf. fr. th. XII, 15. az selbem turim ist, prope est in januis. Post pronomina, ih, dhu, siin, sih, ir in casibus obliquis. VI, a, 15. sih selban. XII, a, 2. siin selbes, X, a, 3. sineru selbes stimmu, propria voce. X, a, 18. imu selbemu, sibi. XVIII, b, 6. in im selbem, in ipsis (illis, non sibi). - cf. fr. th. XXI, 14. sih selba, se ipsam. 22. dhih selban. III, 16. 17. diin selbes. XXIV, 19. n. 5. fona imo selbemo a se ipso. XXI, 16. ira selbera (genitiv).

2) declin. manca. V, a, 7. selbo druhtin χρist. XX, a, 4. druhtin selbo quhad, ipse dominus. cf. fr. th. XXV, 11. selbo petrus. - *ir selbo.* II, b, 10. dhazs ir selbo χρist ist chiuuisso got ioh druhtin, quia idem deus et dominus est. V, b, 15. so ir selbo quhad, ipso dicente. VIII, b, 7. X, a, 5. ir selbo isaias, idem les. XI, b, 2. 4. (idem). XIII, b, 16. - *dher selbo,* idem VI, a, 18. VIII, a, 14. IX, a, 17. X, a, 22. XII, a, 10. XIV, a, 12. XVII, b, 6. XX, a, 15. XXI, b, 14. (dheselbo.). - ipse. XII, b, 4. 8. XVII, b, 17. XIX, a, 15. - hio, XVI, a, 7. - genit. XV, b. 16. dhes selben χρs dhes unir etc. cujus - (ejusdem). - dat. II, a, 16. zi dhemu selbin sidiu, hujusmodi. XX, b, 3. fona dhemu selbin folghet, de quo etiam. - acc. III, a, 12. umbi dhesan selbun χρist, hunc Christum. - IX, b, 15. dhurah dhen selbun heilegun forasagun, per eundem prophetam. X, b, 10. dhen selbun druhtin, quem. XII, a, 14. ir sih selbun, mendum pro selban? cf. VI, a, 15. XV, a, 21. dhanne sie inan selbun chisahin, ubi selbun fortasse nomin. pl. ipsi, cf. fr. th. XI, 11. des birut ir in selbun unchundun. in accusativo declinatio fortis postulatur ad anal. imu selbemu. vide supra. - XVII, b, 2. dhurah dhen selbun iesaian, per eundem &. XXII, a, 3. 6. dhenselbun sindun dheodun bitdande ipsum gentes deprecabuntur. - fem. nom. dhiu selba. IX, a, 6. ipsa pluralitas. XXII, 11. locus ipse. - gen. IX, a, 9. dhera selbun dhrinissa, cujus XI, a, 3. ejusdem. - dat. in dheru selbun salibdhu, ipsa unctione. XII, b, 6. in dheru selbun burc, in ipsa civitate. - acc. VII, b, 2. dhesa selbun, eandem. - neutr. acc. umbi dhazs

selba, idem. I, b, 12. VII, b, 22. - accu. plr. XIII, b, 22. untazs dhiu selbun χes chumfti ziidh. (usque ad ipsa tempora adventus). - nom. pl. msc. selbun, vide supra sub accus. *so selp so*, uti. II, a, 20. (sus - so selp so, ita - ut). VII, a, 1. XXI, a, 16. XV, b, 6. so selp so - so, sama, uti - ita, cf. fr. th. so selp, ita. so selbo so, ubi noster so selp so (VII, a, 1).

sendan, mittere. ir sendida. V, b, 18. VI, a, 5. b, 7. VIII, a, 19. IX, b, 9. - chisendit, missus. V, a, 10. b, 15. VI, a, 11. b, 10. XVII, b, 16. XVIII, a, 5. - dhazs chisendida. VIII, a, 20. - dhes chisendidin. IX, b, 13. - chisendidan. VI, a, 9.

seula, anima. IX, b, 19. mineru seulu.

sibun, septem. XIII, b, 15. sibun iaar. 17. sibun iaaro uuehhon. 18. sibun stundom sibuniu. cf. fr. th. sibuni geista. - *siibunzo* septuaginta. IV, a, 4. in dhero siibunzo tradungum. XIII, a, 22. sibunzo uuehhono sindun chibrevido. XIII, b, 9. ibu dhea sibunzo uuehhono uuerdhant chizelidho. XIV, a, 5. after dhem sibunzo uuehhom.

sidu, m. mos II, a, 16. zi dhemu selbin sidiu, hujusmodi.

sigu, victoria. XIV, a, 21. titus nam sigu in dhem iudeo liudim, debellavit iudaeos. fr. th. za sigiu, ad victoriam.

sih, se. I, b, 8. III, b, 18. VI, a, 9. 15. XIII, a, 14. XV, a, 10. XXI, a, 15. - plur. XII, a, 5. 6. - dat. sibi semper imu, iru, pl. im. gen. *siin*. sui. XII, a, 2. - ejus. XIII, a, 10. - *siin*, pr. poss. XVIII, b, 20. 21. XXI, a, 3. b, 21. XXII, a, 6. 17. 19. XI, b, 11. XX, a, 11. X, b, 7. VIII, a, 20. IX, a, 14. b, 10. 11. V, b, 10. VI, b, 9. 10. 22. - accus. XIV, b, 21. XIX, a, 14.

b, 13. XII, a, 2. VIII, a, 15. - sines V, a, 21. VIII, a, 7. XII, a, 3. XV, b, 1. XVII, a, 9. XXII, a, 13. - sinemu. III, a, 18. XII, a, 4. XVII, a, 4. 15. XIX, b, 17. XX, a, 2. - sinan. X, a, 1. IX, b, 8. XV, b, 22. - sinera (genit.) XI, b, 10. XV, b, 17. - sineru, I, a, 20. VI, a, 12. X, a, 2. 12. XIII, a, 17. XX, a, 18. - sine acc. fem. XII, a, 16. 19. cf. fr. th. sina. - sinem, dat. pl. X, b, 10. 11. XII, a, 1. 4. XVI, b, 18. - sine, acc. pl. msc. X, b, 8. - siniu, neutr. pl. XIII, a, 14.

sehu, video. *chisehan.* X, b, 3. ih chisah. XXII, 20. siin fleisc chisah. XV, a, 21. sie chisahin. XXII, 5. chisehet (videtis). XVIII, b, 6. dher dhiz al ni chisehe. XXII, 22. zi chisehenne. cf. fr. th. - *see*, ecce. III, a, 6. V, b, 22. VI, a, 22. IX, a, 5. 18. b, 10. 17. X, b, 18. XII, b, 5. XVIII, b, 10. XX, a, 4. - *segi.* IX, a, 13. 14.

seho, pupilla. V, b, 22. sines augin sehun, pupillam oculi ejus. - *chisiuni.* visio. XIII, b, 6. a, 21 (visionem). - XX, b, 16. after augono chisiune.

simbles, semper. V, a, 10. XIII, a, 2. cf. Gr. III, 128. 136.

singan, canere. XVI, b, 14. in hruofte singhemes, jubilemus. XIII, a, 7. fona dhemu dhea aldun - bifora sungun. - V, b, 7. *sangheri*, psalmista.

sipbea, pax. XI, b, 15. sinera sipbea ni uuirdit endi.

sitzan, sedere. XXI, a, 4. sitzit, sedet. XVIII, b, 1. sitzent, sedebunt. V, a, 20. sitzi, sede. X, b, 3. sitzendan. - XVII, b, 4. dhen mina berga *chisitzit*, possedentem. cf. fr. th. saz, sedebat.

setzan, ponere. XVIII, b, 18. ih setzu.

XIII, a, 4. hunazs sie dhar uuidhar setzan (pro setzên). XIV, b, 21. Got setzida. XIV, a, 18. uuirdhit chisetzit.

sedhal, sedes. II, b, 14. ob *dh* difficile a radice *sit* derivatur. - *hohsetli*, thronus vide sub hoh.

slafan, dormire. XIX, b, 10. 20. dhu slafis. cf. fr. th. slefun. slaffeotun, dormitaverunt.

slahan, caedere. XV, b, 5. in cruci chislaganan, crucifixum. *arslagan*. XIV, a, 12. arslagan uuirdit χρist. occidetur. XIV, b, 8. sie - χρan arsluogun, interemerunt. cf. fr. th. slahet, occidetis. slahanne, sluogun, sluoc. arslogun, arslagan (prtc.) arsluogin. gaslagan.

smal, tenuis. XXI, a, 9. fona smalero manno mezsse, de populari ordine. 19. dhea herostun mit dheru smelerun dheodu, princeps cum subjectis plebibus.

smahhan? repere. XVIII, a, 2. dher-dhurahsnuoh dhes chiuualdi, inrepserat potestatem. cf. isl. snakr, snaka, anguis, alam, sneccho, limax. Gr. II, 44. n. 486.

so, goth. *sva* et *sve*, *ita* et *ut*. 1) *ut*, II, a, 22. bis. V, b, 15. so ir selbo quhad, ipso dicente. IX, a, 6. dhiu chiliiihho so ein huuelih unser. XIII, b, 16. XVIII, b, 22. solih so sunna. XIX, a, 20. XX, a, 12. siin namo so sie inan nemnant. b, 13. in imu ni ardot - zi mezsse so in uns. XXII, 20. so - ist chiquhedan - secundum sententiam. VI, a, 11. so chisendit uuard chiuuisso, missus est autem. IV, b, 21. so chiuuisso chiscriban ist (sic enim). XIV, b, 5. dhazs arfullit uurdi so er bifora uuardh chichundit, ut impleretur, quod fuerat. cf.

fr. th. XXVI, 19. danan ist ioh so nu galesan ist, quod modo lectum est.

2) *cum*. IX, a, 4. XIV, b, 17. Got so ir erist - chifrumida, dhuo. XV, a, 11. so ir dhuo ni uuas - gab dhuo. 16. XVIII, a, 3. saar so dhuo so uuard chidaan, endi bileiph dhuo leididhduom - endi quham. statim enim ut hoc factum est. XIX, a, 9. after dhiu so dhu slafis, postquam dormieris. 18. cf. fr. th, I, 3. 15. 24. IV, 11. VII, 29. VIII, 28. IX, 15. XII, 12. XIV, 14. XVI, 2. XXII, 20. - Sed loco VIII, b, 15. Inu so auh chiuuisso dhar quhad got, quamquam textus latinus est: nam et cum ibi dicit, ob positionem nominativi *so* non *cum*, sed *ita* significare videtur. Contra fortasse locis VIII, a, 13. et XI, b, 7. ubi textus latinus *sic* praebet, ob eandem causam *so* significationem *cum* habet.

3) *ita*, *sic*. ante adjectiva et adverbia. I, a, 9. 11. 21. IV, a, 8. b, 5. XIII, a, 2. XX, b, 10. XXII, 7. - ad verbum. I, b, 3. 20. III, a, 10. IV, a, 3. (VIII, b, 15). IX, b, 14. X, b, 18. XII, a, 21. XIII, a, 18. XIV, a, 11. 19. XV, a, 22. XVIII, a, 3. (secundum so). XXII, 18. - Notandum est ex fr. th. XIV, 8. huuanne kasahum uuir dih hungragan odo durstagan odo gast - odo siuhhan so in carcere. aut - aut in firmum vel in carcere..

nu so, dum? I, a, 20. - *solih*, talis. XVIII, b, 22. cf. fr. th. - *so sama*, *so sama so*, *so selp*, *so selp so*, *so ofto so*, *so huuanne so*, *so huuer so*, vide sub sama, selp etc.

spahida, sapientia. I, b, 13. (accus.) 22. (gen,)

spel, n. praedicatio. XIII. b, 6. forasagono spel prophetiae. XIII, a, 1. dhesiu heilegun

forspel, hanc prophetiam. cf. fr. th. gotspel gen. - lles, evangelium. goth. spillon, nuntiare.

sprehhan, loqui. XV, b, 23. - ist sprehhendi. V, b, 9. VII, b, 9. 19. uuas sprehhendi. IX, b. 7. uuari sp. IV, a, 13. [illegible]ir *zuosprehhendi*, mihi locutus est. VII, b, 13. cf. fr. th. sprihhis, sprah, sprah zuo.

springan, salire. XVI, b, 3. dhar honec endi miluh springant, ad terram melle et lacte manantem. XII, a, 21. *arspringit* orietur.

spriu, palea. XXI, a, 18. ezssant spriu, paleas.

spuot, substantia? X, a, 19. einnissa dhera almahtigun spuodi, unitatem substantiae. spuot, significatione, velocitas, successus, prosperitas, saepissime occurrit ita ut exemplis non opus sit; sed significatione substantia nunquam inveni. Hel. 57, 22. thiu spot (cotton. spahed.) sapientia. 106, 3. ni mag ina is likhamo an unspuod forspanan, spahitha linot.

standan, stare. standit, stat. XXI, b, 18. 22. - dhea angila stuondun dhemu oba. X, b, 5. - *instandan*. VIII, a, 8. instandemes, intelligimus. - *firstandan*, intelligere, scire. III, b, 5. dhazs dhu firstandes, ut scias. - XIX, b, 6. filu aboho firstandit. - zi firstandanne. IV, a, 8. VIII, b, 5. XVII, a, 11. - fyrstant, intellige. XIII, a, 21. - *firstand*, intelligentia. XX, b, 5, accus. firstandan. II, a, 4.

stat, f. locus. XXII, 12. - dheru stedi. XXII, 10. in andreru stedi. IX, b, 14. X, a, 6. b, 1. XVI, b, 17. XVII, b, 5. - XIX, a, 4. in fater stedi. XIX, a, 18. - acc. stat. XXII, 16.

stedil, m. fundamentum. I, a, 6. ir erdha stedila uuac, appendebat fundamenta terrae.

sterban, mori. XXII, 19. imu *arsterban demu.*

stigan, scandere. *uphstigan*, ascendere. V, a, 12. *arstigan*, ascendere. XX, a, 18. blomo arstigit fona dheru uurzun.

stimna, vox. VI, a, 6. XVII, b, 2. (stimma.) - accus. VII, a, 14. - dat. sineru selbes stimnu. X, a, 3.

stiftan, *chistiftu*, statuo, stabilio. XIX, a, 14. 22. b, 13.

strengi, fortis. XI, b, 12. got strengi. VII, b, 15. strango israhelo, fortis Israhel.

strudian (strutdan). XIV, a, 22. titus *zistrüdida* dhea burc. destruxit urbem. cf. gl. ker. 248.

stunda. XIII, b, 18. sibun stundom sibuniu, septies septem.

stur. XXI, a, 11. mit dhem *sturirom* (cum majoribus, fortioribus), oppositum est dher smeliro, minor, inferior.

sum, aliquis. X, a, 15. mit sumes chirunes uuagu, sub quadam mysterii lance. cf. fr.

sunda, peccatum, vitium. sundono. XIII, b, 4. XVI, a, 21. *sundic*, peccator. XXI, a, 6. mit sundigem.

sundric, privatus, proprius. IX, b, 1. eo chihuueliihhes sundric undarscheit. cf. goth. sundro.

sunu, filius. I, a, 12. II, a, 14. V, a, 9. b, 1. VII, a, 9. 11. 19. b, 5. VIII, b, 6. XI, a, 17, b, 3. 5. 8. 21. 22. XV, a, 19. XVI, a, 5. b, 8. - gen. sunes, II, a, 2. 12, V, a, 6. XII, b, 1. XIX, a, 18. - dat. suniu. II, a, 10. fona suni. IX, a, 17. dhemu sune. IX, b, 2. - acc. sunu. II, a,

9. VII, b, 17. VIII, a, 7. - sinan sun. IX, b, 21. - nom. pl. suni. XVIII, b, 2. - dt. pl. sunim. XIX, a, 13.

sünna, sol. XVIII, b, 22. fona sunnun. II, a, 21.

suohhan, quaerere. suohhant. I, a, 18. II, a, 13. - suohhen. quaerant. IV, a, 20. - suohhemes, quaeramus. VII, b, 1. XIII, a, 8.

sus. sic. apud verbum. II, a, 19. V, b, 5. 17. VII, b, 4. IX, a, 11. 17. b, 16. X, a, 7. b, 2. XII, b, 2. XVI, b, 21. XIX, a, 7. b, 8. - *suslih.* XIX, b, 4. dhiz susliihhe - haec omnia.

suuebul, sulphur. V, a, 3.

suueibon, ferri. VIII, b, 3, 13. gotes gheist suueiboda oba uuazsserum. superferebatur.

suueran, jurare. XVIII, b, 15. druhtin suuor. 19. eines suuor ih in meinemu heileghin. XVII, a, 6. suueri bi himilischin gote.

suuozs, dulcis. XVI, b, 6. dhemu neouuihd nist suuozssera, quo nihil est dulcius.

T.

tempel, templum. XVIII, a, 17.

titulo, titulus. XII, a, 3.

tradunc, translatio. IV, a, 4. in dhero siibunzo tradungum.

triuuua, f. fides. XX, b, 19. triuuua sindun sinero lendino gurdil, fides cinctorium ejus; pluralis ex. gr. Boet. 5. sîn lånt ioh sîne liute ze sînên trîuuôn beuélehendo, et in adverb, mit triuuuon, fideliter. - *chitriuuui*, fidelis. XIX, a, 2.

U.

ubar, praep. c. acc. et dat., super. cf. oba. V, a, 2. regonoda ubar sodomam. VI, a, 1. hepfu mina hant ubar sie. IX, b, 20. 22. ih gab ubar inan. XII, b, 18. inan himila endi engila ubar sih infahant. XXI, a, 22. uuas gerondi ubar dhes aspides hol. VI, b, 12. ubar dhazs ist bifora. X, a, 4. druhtines gheist ist ubar mir. - in compositis ubarhepfendi, ubarhlaupnissi.

ubil, malus. XVI, a, 22. ubilero angelo.

umbi, praep. c. acc. 1) de. I, b, 11. II, b, 1. III, a, 8. 12. V, a, 18. b, 4. 8. VI, b, 19. VII, a, 4. b, 7. 22. VIII, b, 9. IX, a, 15. X, a, 1. XI, b, 7. XII, a, 9. 16. XIII, a, 1. 12. XV, b, 22. XVI, b, 11. 16. XVII, a, 8. 22. b, 5. XX, a, 3. - 2) *umbidhiz*, unde, hac ex causa. IV, a, 2. cf. fr. umbi dhaz. XVI, 6. - in compositis umbihringa, umbihringida.

un, partic. insepar. in compositis unbalauuuic unbiuuizsendi, unchideilider, unchilaubo (incredulus.), unchilaubendi, unchunt, unmeiner, chiunhreinida (Gr. II, 929), unreht, unuuerdnissa, unuuillo, unscamahabendi (Gr. II, 927.), unzuuiflo.

unt = goth. *und*, in *untazs* vide sub *azs*.

undar, praep. c. acc. et dat. sub, inter. IV, b, 6. undarscheit ist undar dhera chiscafti chiliihnissu endi dhea. IX, a, 13. scal uuesan undar eu mittem. X, b, 19. dhea dhrifaldiu heilacnissa undar eineru biiihti mendit. XVII, a, 5. dhuo dhina hant undar miin dheoh. undar in compositis undarscheit, undarquhedan.

uph, sursum. V, a, 12. uphstigan. XX, a, 17. arliudit uph.

ur, partic. inseperab. in compos. urchundin, urchundo, urchundida, urdeili. cf. *ar*.

uzs adv. extra, foras. XV, a, 7. chifrumida uzs fona, exulem fecit. XXI, b, 1. ardhans sia χρist dhanan uuzs. - *uzsi*, XV, a, 5. inan dhanan uzsi aruuorpanan. - *buuzssan* sine, XIII, b, 10. buuzssan einigan zuuiuun cf. Gr. III, 263.

XVIII, a, 13. in *uzssonondem* endum, in extremis partibus. cf. Gr. II, 730.

UU.

uuala, interj. age. VI, a, 5. uualanu auh huues mac dhesiu stimna uuesan, age nunc cujus sit etc. - *uuala - aeht*, possessio. XVI, b, 4. in dheo uuala - aehti dhes euuighin libes, in possessionem vitae aeternae. - cf. fr. th. XXVII, 5. uuela, bene. Gr. III, 289. 292. uuala in uualaeht videtur item esse quod in uualahalla, uualahraban, uualafrid etc. cujus significatio ex mythologia repetenda est.

uualdan, dominari, regnare. VII, b, 15. dher rehtuuisigo manno uualdendeo, justus hominum dominator. XVIII, a, 13. ni uueizs ih chuninc uualdendan. - XV, a, 9. dher aluualdendeo.

chiuuald, m. et f. potestas. XXII, a, 14 dhes sines aeruuirdhighin chiuualdes sahha. XVIII, a, 2. dhurahsnuoh dhes chiuualdi. - *chiuualdida*, potestas. XXI, a, 8. fona uueralt chiuualdidu.

uuanan, putare. XIX, b, 5. so huuer so uuanit dhazs izs &.

uuar, verus, a, um. uuar ist dhazs, verum.

XII, b, 21. certum est. XVII, b, 18. *zi-uuaare* (vere, certe). II, a, 3. 20. III, a, 9. VIII, a, 10. XI, a, 10. XIV, a, 6. 19.

chiuuaro, verus. XVI, b, 11. dhes chiuuarin ihuses. - *uuaarnissa*, veritas. XVIII, b, 17. suuor in uuarnissu. - *mituuaro* vide *mit*.

uuaso, cespes. X, a, 11. allan *aerdhuuasun*, molem terrae.

uuassan, crescere pro uuahsan XIX, a, 2. foluuassan mano, luna perfecta. - *uuaxsmo*, fructus. XVIII, b, 18 (fona) dhinera uuomba uuaxsmin.

uuazssar, aqua. I, a, 5. abgrundiu uuazssar abyssos. VIII, a, 17. X, a, 9. - oba uuazsserum VIII, b, 3. 13.

uueg, via, XV, a, 13. zi dhes errin meghines uueghe, ad viam virtutis.

uuegan, appendere, librare, ponderare. I, a, 7. dhuo ir erdha stedila uuac. X, a, 10. huuer uuac dhrim fingrum allan aerdhuuasun. 16.

uuaga, lanx, X, a, 16. mit sumes chirunes uuagu, quadam mysterii lance.

ar-uuegon, reconciliari. XV, b, 1. dhazs mittingart auur aruuegodi zi sines scheffidhes huldin, reconciliaretur gratiae.

uuehha, septimana. XIII, b, 14. dhea uuehhun (acc. s.) - XIV, a, 2. uuehhono. XIII, a, 22. b, 9 - dat. XIV, a, 5. after dhem sibunzo uuehhom. - acc. XIII, b, 17. zeli dhir sibun iaaro uuehhon.

aruuehhan, suscitare. ih aruuehhu dhinan samun. XIX, a, 12. b, 10. 20. XX, a, 6. - zi aruuehhanne XX, a, 3.

uueih, *chiuueihhan*, liquefacere. VIII, a, 15. ir chiuueihhit dhea, liquefaciet ea.

uuendan, vertere. III, a, 19. ih uuendu imu chuningo hrucca, dorsa regum vertam.

uuer, vir, goth. vair. in comp. *uueralt*, mundus. XI, b, 13. fater dhera zuohaldun uueraldi, futuri seculi. XV, b, 7. dhurah uueraldi aloosnin, propter redemptionem mundi. I, a, 13. er allem uueraldim, ante omnia secula. XXI, a, 8. fona uueralt chiuualdidu, de seculi potestate. - *uuerodheoda* druhtin et uuerodheoda got, dominus exercituum. V, b, 13. 14. 17. VI, a, 4. b, 6. X, b, 16.

uuer-ên, custodire, servare. XV, a, 18. - noh dhea selbun euua ni uuereda. cum ne hanc quidem custodiret.

uuerc, opus. VIII, a, 13. iro einuuerches, cooperationis. 15, a, 16. zi rehtnissu uuerchum, ad operationem justitiae. - *chiuuurchan*, facere. VI, b, 20. (ir) chiuuorahta (mih, sia, mannan). IX, a, 2. XII, b, 4. 9. cf. fr. th. uurchet, gauurchet, kauuorhta.

uuerdhan, fieri, verb. auxil. praesens, ero. VI, a, 2. sie uuerdant zi scaahche, erunt praedae. VI, b, 4. uuerdhant mine liudi, erunt mihi in populum. XI, b, 15. sinera sipbea ni uuirdit endi pacis non erit finis. XIV, a, 16. dhes endi uuirdhit odhin, finis (erit) vastitas. XX, a, 8. uuisi uuirdit erit sapiens, cf. fr. th. VII, 20. 23. VIII, 3. - fio fr. th. IV, 17. XII, 17. XXVI, 25. - praesens auxil. ad reddendum futurum passivi. III, a, 21. dhor ni uuerdant bilohhan, portae non claudentur. VI, b, 2. uuerdhant manego dheodun chisamnodo, applicabuntur. XVII, a, 17. 20. XI, b, 10. 14. XIV, a, 13. 17. - XVII, b, 16. dher chisendit uuirdhit, qui mittendus est. XIX, b, 19. so dhine daga arfullide uuerdhant, cum repleti fuerint dies tui. - praesens cum.

part. reddit praesens passivi. XIII, b, 10. XI, b, 8. XII, b, 3. XI, b, 8. 9 (uuirdit siin herduom etc. factus est principatus) - conj. II, a, 15. nibu - chiboran uuerdhe. XIII, b, 3. 4. pl. uuerdhen. 6.

infin. auxiliaris ad reddendum infinitivum passivi. uuerdhan I, b, 11. XV, b, 10. XVIII, a, 6. b, 12. XX, a, 10. uuerdan XII, b, 14. - quhoman uuerdhan, futurum esse. XVIII, b, 14. qhoman uuerdan. XVII, a, 10.

imper. fr. th. VIII, 20 23. uuird (uuirt) uns gnadic, miserere nostri.

praeteritum, fiebat. XVI, a, 9. dhuo ir dhes leididh uuardh. XVI, a, 16. uns zuo uuert leididh uuardh, futurus erat. XV, a, 2. ir uuardh uuidharbruhtic, rebellis effectus. cf. fr. th. XIV, 14. uuardh, factum est. XV, 21. morgan uuarth. VIII, 26. uuart im gnadic. XXVII, 30. uuard. - conj. IX, b, 8. aer huuil uurdi, antequam tempus fieret. - praet. auxiliare I, a, 13. b, 22. II, a, 10. b, 6. 13. III, a, 7. b, 13 IV, b, 6 14. V, b, 15. VI, a, 11. 17. VII, b, 7. IX, b, 15. XI, a, 16. b, 3. 6. 17. 19. 20. 21. XII, b, 6. 7. 16. XIV, a, 9. 19. b, 5. 13. 15. XV, b, 7. 8. XVI, a, 1. 4. b, 10. XVII, a, 1 (uuardh quhoman fututurus erat). 15. XVIII, a, 2. b, 10. 15. XIX, a, 5. b, 9. 22. XX, a, 1. 14. XXI, b, 16. - uurdun XIV, a, 10. - conj. uurdi IV, a, 2. XIV, b, 5. partic. semper cum syllaba *chi*, praeter. XVI, a, 1. uuardh fundan, et uuardh quhoman, uuard uuordan.

participium, factus, a, um, uuordan et chiuuordan. I, a, 16. dhurah inan ist al uuordan. VI, a, 17. uuordan uuardh chiho-

ric, effectus est obediens. IX, a, 5. adam ist dhiu chiliihhe uuordan so, etc. XI, a, 16. huueo got uuard man chiuuordan, factus est. XI, b, 6. huueo ir selbo man uuardh uuordan. XI, b, 19. dhazs ir man uuardh uuordan. - XII, b, 7. dher uuard uuordan allero odhmuodigosto. XII, b, 16. got uuard man chiuuordan. XIX, b, 5. endi uuardh uuordan druhtines uuort zi nath. quhedendi. - XII, a, 8. chilauben lyuzilan uuordanan; partic. auxil. XXII, a, 6. dhazs nu chisehet arfullit uuordan.

antuuerdin. f. conspectus. XIX, a, 1. azs minera antuuerdin, in conspectu meo. XXII, 5. azs antuuerdin chisehet, obtutu cernitur. - *zuouuert*, futurus. XVI, a, 16. uns zuouuert leididh uuardh, dux nobis erat futurus. XXII, a, 13. zuouuerdan himilischun got, futurum dominum. - *frammert* pro framuuert vide *fram*. - *unuuerdnissa*, contemtio (a goth. vairths, dignus). - *eruuirdhic*, gloriosus vide *era*.

uuerpan, goth. vairpan. jacere. XV, a, 6. inan dhanan uzsi aruuorpanan, quem projectum. - *chiuuoruan* XXI, a, 2. mendum pro chihuuoruan vide *huuerfan*.

uuesan esse. ih *bim*, sum. III, b, 6. XI, a, 14. - *bist* fr. th. - *ist* in quaque pagina. nist vide ni. - *birut*, estis fr. th. - *sindun*, sunt. III, b, 10. VII, a, 11. 17. VIII, a, 2. XI, a, 7. 9. XII, b, 20. XIII, a, 2. 14. b, 1. 19. XIV, a, 1. XV, b, 6. XX, b, 9. 19. XXI, b, 20. XXII, 3. fr. th. sintun, semel sint. - *sii*, sit. I, a, 19. III, b, 17. V, a, 5. b, 1. 4. VII, a, 10. 12. 18. b, 12. XVIII, a, 10. XIX, b, 15. - *siin*, sint. XI, a, 8. cf. fr. th. sis, sis.

ih *uuas*, eram. I, a, 3. 7. IX, b, 6.

8. - du *uuari*, eras. fr. th. XV, 6. - ir *uuas*, erat. VII, b, 13. IX, b, 5. XII, a, 11. 12. 13. XV, a, 12. XVII, a, 4. b, 11. XIX, a, 21. XX, a, 19. b, 22. XXI, a, 21. - *uues*, erat, X, a, 8. - *uuarut*, eratis fr. th. - *uuarun*, erant X, b, 6. XVIII, a, 7. XXI, b, 2. - conj. *uudri*, esset, II, b, 12. IV, a, 13. XIV, b, 22. XV, a, 1. XIX, b, 6 - *uuarim*, *uuarin*, essemus, essent, fr. th.

inf. *uuesan*. XXII, a, 18. scal uuesan, erit. IX, a, 12. XIX, a, 13. 18. b, 3. ih scal uuesan, ero. XIX, a, 17. - VI, a, 7. huues mac dhesiu stimna uuesan. XVIII, a, 21. - sih chundida uuesan chisendidan. VI, a, 9.

inf. *siin* XXI, b, 21. scal siin, erit.

partic. XIX, b, 2. untazs in eo *uuesanden* euuin, in sempiternum.

uuisic in rehtuuisigo v. reht. an uuisic ad uuiis?

uuexsal, mutatio. XVI, a, 12.

uuidhar, contra, pro. praep. c. dat. XXII, 9. uuidhar sinemu dodhe, pro morte ejus. - contra. fr. th. - XIII, a, 3. huuazs sie dharuuidhar setzan in compos. uuidharbruhtic, uuidharzuomi.

uuih, gth. vaihs, sanctus. fr. th. - XVII, a, 18. in dhinemu samin uuerdhant *chiuuihido* allo dheodun. 21. in imu uuerdhant chiuuihit alliu aerdhchunni. benedicentur. cf. fr. th. uuihit sanctificat.

uuihd, goth. vaihts. *eouuihd*, *neouuihd* vide sub eo.

uuillu, volo. III, b, 5. - uuellent, volunt XIV, b, 9. - fr. th. uuelta, uueltun.

uuillo, voluntas. VIII, b, 10. dhinan uuillun. - dher *uuilligo*, desideratus. IX,

a, 20. - *unuuillo*, corruptio. XXII, a, 20. 22. unuuillun, corruptionem. - *muotuuillo*, cor. XXI, b, 7. dhero unchilaubono muotuuillun, corda infidelium.

uuiis, f. modus. III. b, 12. in andra uuiis, praeterea. cf. fr. th. einic uuis.

uuisi, sapiens XX, a, 7. *uuiisduom*, sapientia. II, a, 22.

uuizssan, scire XVIII, a, 1. ni *uueizs* ih einigan chuninc. VI, b, 6. dhu *uueist*. II, a, 6. zi *uuizssanne* ist. I, b, 2. ni *uuista* (scivit). - VII, a, 17. *unbiuuizssende* sindun, huueo ignorantes. - Fr. th. ih uueiz, semel uuez, uueist et uueista, uueiz pl. 2. uuizut, uuizit, scitis XIV, 16. scitote. XII, 15. sciatis I, 17. praeterit. uuista, uuissa.

uuizssod, testamentum. VII, a, 8. in dhes aldin uuizssodes boohhum. - *chiuuizs*, scientia. II, a, 5. ubarhepfendi iro firstandan ioh iro chiuuizs. XX, b, 7. gheist chiuuizsses. cf. saxon. giuuit, giuuitteas.

chiuuisso, adv. 1) *profecto*, *certo*. III, a, 5. endi chiuuisso ist $\chi\varrho$s chimeinit, et utique christus monstratur. XXI, a, 15. dher ist dhazs chiuuisso dher sih etc. ille est utique. XXII. 18. So chiuuisso ist dhazs etc. utique quia. - II, b, 11. dhazs ir selbo $\chi\varrho$ist ist chiuuisso got ioh druhtin, quia idem deus et dominus est. II, a, 7. zi uuizssanne ist nu uns chiuuisso, manifestum est, ubi fortasse *autem* vertit. V, a, 6. ni dhiz sii chiuuisso dher ander heit. VII, b, 17. chiuuisso meinida ir. V, b, 1. oh ir ist chiuuisso, in spiritu tamen. XIV, a, 2. endi bidhiu in chiuuisso quham, ideoque jam advenit. XVI, a, 4. huuanda bidhiu uuardh chiuuisso auses ihus chinemnit, nam auses quidam nominabatur. VIII, b,

15. inu so auh chiuuisso dher quhad got, nam et cum ibi dicit, ubi nam est inu. cf. fr. th. XX, 2. profecto. - 2) *enim* III, b, 9. in dhemu nemin ist χρist chiuuisso chiforabodot, in nomine enim. IV, b, 21. So chiuuisso chiscriban ist, sic enim ait. VI, b, 19. umbi dhenselbun dhen ir aer chiuuisso quhad, de quo enim dixerat. XI, b, 16. meinida dher forasago chiuuisso. 18. huuanda chiuuisso dhaza ir, quod enim. XIII, a, 18. XIV, a, 11. XVI, b, 7. 20. XVII, a, 11. XIX, b, 16. - XXI, b, 6. - 3) I, b, 18. Siu ist chiuuisso selbem angilum unchundiu, id est etiam ipsis angelis incognita. chiuuisso = id est. II, a, 1. dhiu chiuuisso ist bighin, origo scilicet. - VII, b, 4. sus ist chiuuisso chiscriban. in libro quippe X, a, 12. in dhrim fingrum chiuuisso, in tribus quippe digitis. XII, b, 14. chiuuisso ist izs dher hohisto, scilicet excelsus. - *autem* II, a, 7. VI, a, 11. so chisendit uuard chiuuisso, missus est autem.

uuolf, lupus. XX, b, 21.

uuon, *chiuuon*, solitus. V, a, 11. dher chiuuon ist fona himile nidharquheman. XX, b, 22. dher chiuuon uuas nama ardhinsan, solebat. XXI, b, 2. chiuuon uuarun eitar predigon, solebant.

uuonen, habitare. XXI, a, 10. samant uuonent simul morantur.

uuort, verbum. II, a, 22. V, b, 10. VII, b, 10. VIII, a, 6. XIV, a, 4. XIX, a, 6. - genit. XIII, a, 21. mina gaumaun dhesses uuortes. XXI, b, 9. - dhea chisaugidae gotes uuordes. - dat. XVII, a, 7. in dhemu uuorde. VIII, a, 6. - accus. VIII, a, 15.

uuort. - instrum. VIII, a, 2. druhtines uuordu sindun himila chifestinoda.

antuurdan, respondere. IV, b, 2. ibu sie antuurdant. III, a, 2. antuurdeen, respondeant.

uuosti, desertus. *aruuostan*. XIV, a, 9. dhazs dhiu burc aruuostit uuardh. civitatem in exterminatione fuisse.

uuootnissa, dementia. IV, b, 11.

uureh, exul. XV, a, 7. uurehhan chiframida (exulem). cf. Hel. 19. 8. them uurekkiun thea thar an elilendie erlos uuarun, ferran gifarana. 20. 14. the uurekkion (non exules, sed peregrini.) uuracsid, peregrinatio. 16, 23. 110, 12. Aliud vocabulum est uureka, uuraca 100, 2. ultio.

uundarlih, admirabilis. XI, b, 11. uundarlihhem zeihnim. XXII, 12.

uurza, radix. I, b, 21. dhiu uurza. XXII, a, 1. - dat. dheru uurzun. XX, a, 19. 22, b, 1. - dat. pl. fona uurzom. XX, a, 17. - mirus est nominativus gen. masc. XXI, b, 19. standit dher Jesses *uurzun* in zeihne. dhemselbun etc.

Z.

zala, numerus. VIII, a, 12. dhesu dhrinissa zala. X, a, 7. in fingro zalu. - *zellan*. numerare. XIII, a, 14. zellando. XIII, b, 10. dhea sibunzo uuehhono uuerdhant chizelido. 19. sindun zisamande chizelide eines min dhanne fimfzuc iaaro. XIV, a, 2. sindun zehanzo endi feozuc uuehhono chizelido.

zehanzo, centum. XIV, a, 1. mera sindun dhanne zehanzo endi feozuc uuehhono chizelido.

zeihhan, signum. acc. XXII, 2. - dat. zeihne XXI, b, 19. 22. - nom. pl. siniu zeihhan, XIII, a, 14. - dat. pl. zeihnum. XXII, 13. - *zeihnan*. indicare, XI, a, 2. huuazs andres zeihnit dher dhea dhri scs chiquhedan.

zesuuer, dexter. V, a, 20. sitzi azs zesuun halp miin. sede a dextris meis.

zi, praep. cum. dat. ad. V, b, 19. sendida mih zi dheodom. VI, a, 12. b, 8. - 4. uuerdhant chisamnoda zi druhtine. - XIX, a, 11. dhu faris zi dhinem fordhrom. - VI, b, 22. heftida zi gote. - X, b, 14. ein zi andremu hreofun. - XV, b, 1. zi sines scheffidhes huldin aruuegodi - quhedan zi, sprehhan zi. IV, a, 12. XII, a, 15. b, 3. XIII, a, 20. b, 16. XIX, a, 6. - XVII, a, 4. zi sinemu chnehte uuas abrahames chibot. - II, a, 16. zi dhemu selbin sidhiu, hujusmodi. zi ernusti, zi mezsse, zi uuare.

zi cum dat. infinitivi. I, b, 9. II, a, 6. IV, a, 8. b, 10. 12. VII, b, 20. VIII, b, 5. 6. XI, a, 7. XII, a, 6. XVII, a, 11. XIX, b. 7. 14. XX, a, 3. XXII, 22.

zi in compos. zifaran, zirinnan, zistrutdan (zistrudida). cf. *zuo*.

ziidh, tempus. n. XVIII, a, 11. dhazs ziidh. - dat. ziide, zide. XIII, b, 10. 20. - acc. ziidh. XIII, a, 8. - acc. pl. dhiu ziidh. XIII, b, 22. - fem. dat. fona ziidi ex tempore. IX, b, 7.

zimbran, aedificare. XIX, a, 15. dher selbo zimbrit huus. XIX, a, 9. ist huus zimbrendi.

ziuhu duco in *herizoh*.

zunga, lingua. V, b, 11. VII, b, 11. dhurah mina zungun.

zuo in zuosprehhan, zuohalt, zuouuert.

zuomi in *uuidharzuomi*. III, b, 19. absur-

dum. cf. fr. th. XXI, 13. dero uuidarzuomono, adversantium. Tatian. 57. 7. zuomigaz mit besemen gifurbit, vacantem scopis mundatam (domum). gl. ker. 144. 158. uuitharzomi, vellosum, hirsutum. Diut. I, 248. uuidarzomi, aspera. I, 128. clandestinum. fortasse comparari potest saxon. *somi*. Hel. 138, 1. ni thunkid mi thid somi (cott. sometlic) thing that thu mine foti thuahes mid them thinum helagun handun,

zuo in feorzuc, fimfzuc.

zuuei, duo. gen. V, a, 15. dhero *zuueiio* heido. - dat. *zuuem*. II, a, 15. X, b, 7. 8. 9. - IX, b, 11. See hear *zuuene* dhero heido. - cf. fr. th. zuuei (neutr.) II, 23. zuueim. XIV, 16. zuuene (msc. nom.) VIII, 18. acc. msc. VIII, 29. zuuifalt.

zuuiuo, dubium. XIII, b, 11. buuzssan einigan zuuiuun. - IV, a, 7. *unzuuiflo*, procul dubio.